

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Σύγχρονες τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς

Διπλωματική εργασία με θέμα:

**«Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και
διδασκτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην
πρωτοβάθμια εκπαίδευση»**

ΚΑΡΑΛΕΞΙΔΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ - ΑΜ: 519898

Επιβλέπων καθηγητής: ΚΟΤΖΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Πάτρα, Μάρτιος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Διπλωματική εργασία με θέμα:

«Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση»

ΚΑΡΑΛΕΞΙΔΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑ - ΑΜ: 519898

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Α Επιβλέπων Καθηγητής

ΚΟΤΖΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Αναπληρωτής καθηγητής
Γλωσσολογία στο Πανεπιστήμιο
Αιγαίου - Μέλος ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής

ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Επίκουρος καθηγητής Γλωσσολογίας
στο Πανεπιστήμιο Πατρών - Μέλος
ΣΕΠ στο ΕΑΠ

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία αφού παρουσιαστεί το επίθετο ως προς τη συμφωνία του με το ουσιαστικό, τη θέση του στην πρόταση, τη σημασία του, τις ιδιότητες του και τέλος ως προς τη μορφολογία, γίνεται εστίαση στην κλιτική μορφολογία του.

Στη συνέχεια επιλέγονται τέσσερις από τις πιο διαδεδομένες γραμματικές της νεοελληνικής γλώσσας καθώς και γνωστές γλωσσικές μελέτες της ελληνικής, με στόχο την ανάλυση και σύγκριση των κλιτικών τάξεων των επιθέτων που προτείνονται σε καθεμία. Κατόπιν σύγκρισης παρατηρείται πως οι κλιτικές τάξεις, για τις οποίες δεν υπάρχει σαφής αναφορά σε όλες τις Γραμματικές, αφορούν κυρίως τα λόγια - αρχαιόκλιτα επίθετα.

Η εργασία έπειτα εστιάζει στα επίθετα αυτά, στην λεπτομερή παρουσία τους στις Γραμματικές καθώς και στην εμφάνιση τους στα σχολικά εγχειρίδια.

Τέλος, προτείνονται διδακτικές προτάσεις που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά αλλά και ανεξάρτητα για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού.

Λέξεις – κλειδιά: επίθετο, κλιτική μορφολογία, λόγια-αρχαιόκλιτα επίθετα, γραμματικές της Νέας Ελληνικής, γλωσσικές μελέτες, σχολικά εγχειρίδια, διδακτικές προτάσεις, διδασκαλία γραμματικής

“Matters of inflectional adjective’s morphology and teaching methods of archaic adjectives for Primary Education Students”

Karalexidou Antonia

Abstract

In this study, after presenting adjectives in terms of their agreement with nouns, their position in the sentence, their meaning, their characteristics, and finally their morphology, the focus shifts to their inflectional morphology.

Consequently, four of the most widely used grammars of Modern Greek along with well-known linguistic studies of the Greek language are selected with the purpose of analyzing and comparing the inflectional forms of adjectives which are proposed for each one of them. The comparison reveals that the inflectional forms, which are not clearly addressed in all grammars, mainly concern archaic adjectives.

The study then focuses on these adjectives, their detailed presentation in the grammars, and their presence in school books.

Finally, some teaching methods are proposed, that could work both supplementary and independently for teaching these adjectives in the last two grades of primary school.

Keywords: adjective, inflectional morphology, archaic adjectives, grammars of Modern Greek, linguistic studies, school books, teaching methods, grammar teaching

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Εισαγωγή.....	6
1. Το επίθετο και η κλιτική μορφολογία του.....	8
2. Η Μορφολογία του επιθέτου στις Γραμματικές και τις γλωσσικές μελέτες της ελληνικής.....	11
2.1. Παρουσίαση γραμματικών.....	11
2.2. Σύγκριση γραμματικών ως προς τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων.....	13
2.2.1. Η γραμματική της ελληνικής γλώσσας των Holton, D., Mackridge, P. & Φιλίππακη -Warburton, Ει.....	14
2.2.2. Η Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής) του Μανόλη Τριανταφυλλίδη.....	19
2.2.3. Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας του Τσοπανάκη.....	22
2.2.4. Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή των Κλαίρη, Χ. & Μπαμπινιώτη Γ.....	28
2.3. Μοντέλο ταξινόμησης της Ράλλη.....	36
2.4. Μοντέλο ταξινόμησης στο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.....	39
2.5. Κεντρικά σημεία σύγκρισης και αποκλίσεις.....	41
3. Παρουσίαση των αρχαιοκλιτών - λόγιων επιθέτων σε Γραμματικές και σχολικά εγχειρίδια.....	44
3.1. Λόγια επίθετα.....	46
3.1.1. Επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ.....	47

3.1.2. Επίθετα σε -ης, -ες.....	52
3.1.3. Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον.....	64
3.1.4. Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον.....	70
3.1.5. Επίθετα του τύπου προαχθείς, προαχθείσα, προαχθέν.....	72
3.1.6. Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ος, -ος, -ον.....	73
3.2. Πρόγραμμα σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας στο δημοτικό.....	75
3.3. Η θέση των λόγιων λέξεων στη νέα ελληνική γλώσσα.....	75
4. Διδασκαλία λόγιων επίθετων.....	76
4.1. Διδακτικές προτάσεις.....	77
4.1.1. Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ης, -ες.....	78
4.1.2 Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και -ων/-ονας, -ον.....	81
4.1.3. Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ.....	85
Συμπεράσματα.....	87
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	89
Παράρτημα Α «Φυλλάδιο 1».....	92
Παράρτημα Β «Φυλλάδιο 2».....	108
Παράρτημα Γ «Φυλλάδιο 3».....	111

Εισαγωγή

Η εργασία αυτή ξεκίνησε με βασική ιδέα την παρουσίαση των λόγιων-αρχαιοκλιτών επιθέτων και συγκεκριμένα τα ερωτήματα ήταν δύο: Πόσο και πώς παρουσιάζονται στα βιβλία του δημοτικού και ποιες δραστηριότητες θα μπορούσαν να γίνουν για την επιτυχή διδασκαλία τους. Επομένως κρίθηκε απαραίτητο να παρουσιαστούν αυτά τα επίθετα ως προς την κλιτική μορφολογία τους.

Μελετώντας τις τέσσερις πιο διαδεδομένες Γραμματικές της ελληνικής γλώσσας παρατηρήθηκε ότι δεν συμφωνούσαν στην κατηγοριοποίηση των επιθέτων αλλά και στην παρουσίαση πολλών τύπων. Επομένως μελετήθηκαν οι Γραμματικές αυτές εκτενώς ως προς την μεθοδολογία τους, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και τέλος τον τρόπο που παρουσιάζουν μορφολογικά τα επίθετα: τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων και την κλίση τους.

Μετά από τη μελέτη όλων των γραμματικών και μια διαδικασία γενικότερης σύγκρισης παρατηρήθηκε πως τα επίθετα τα οποία δεν αναφέρονται σαφώς σε όλες τις γραμματικές, πέραν από τα άκλιτα, είναι τα αρχαιοκλιτα-λόγια επίθετα. Επομένως αυτό χρησιμοποιήθηκε ως αφορμή για να δοθεί η κατεύθυνση που εξ αρχής ήταν επιθυμητή στην εργασία αυτή και να μελετηθούν εκτενώς τα αρχαιοκλιτα-λόγια επίθετα. Η σκέψη αυτή αρχικά είχε γεννηθεί έπειτα από παρατήρηση της δυσκολίας που εμφανίζουν οι μαθητές στον σχηματισμό αλλά και την κλίση των επιθέτων αυτών.

Έτσι, καταλήγοντας σε τρεις βασικές κατηγορίες αρχαιοκλιτών-λόγιων επιθέτων δημιουργήθηκε η ανάγκη δημιουργίας τριών διδακτικών προτάσεων που θα καλύψουν τη διδασκαλία τους, καθώς αυτές οι κατηγορίες βρίσκονται και στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του δημοτικού σχολείου για τις δύο τελευταίες τάξεις.

Αναλυτικά η εργασία χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα «Το επίθετο και η κλιτική μορφολογία του» γίνεται μια γενική αναφορά στο επίθετο και στην κλιτική μορφολογία του όπως φαίνεται στον τίτλο. Στη δεύτερη ενότητα «Η μορφολογία του επιθέτου στις γραμματικές και τις γλωσσικές μελέτες της ελληνικής» παρουσιάζονται οι τέσσερις ευρέως γνωστές γραμματικές της ελληνικής γλώσσας και γίνεται σύγκριση των γραμματικών αυτών ως προς τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων. Η Γραμματική των Holton κ.α. χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία ως μέτρο σύγκρισης για τις υπόλοιπες γραμματικές καθώς θεωρήθηκε ή πιο επίκαιρη και

εμπεριστατωμένη. Επομένως μετά την παρουσίαση της εκάστοτε Γραμματικής, γίνεται και μια μικρή σύγκριση με αυτήν.

Επίσης παρουσιάζεται το Μοντέλο ταξινόμησης της Ράλλη καθώς και το Μοντέλο ταξινόμησης του Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη και τέλος παρουσιάζονται τα κεντρικά σημεία σύγκρισης και οι αποκλίσεις στις Γραμματικές ως προς τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων. Οι αποκλίσεις αυτές οδηγούν όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στα λόγια-αρχαιόκλιτα επίθετα και έτσι η επόμενη ενότητα εστιάζει σε αυτά.

Στην τρίτη ενότητα «Παρουσίαση των αρχαιόκλιτων-λόγιων επιθέτων σε Γραμματικές και σχολικά εγχειρίδια» αφού γίνεται μια μικρή αναφορά στα λόγια επίθετα, παρουσιάζονται λεπτομερώς οι κατηγορίες λόγιων επιθέτων, οι οποίες είναι οι εξής: 1) Επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ, 2) Επίθετα σε -ης, -ες, 3) Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον, 4) Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον, 5) Επίθετα του τύπου προαχθείς, προαχθείσα, προαχθέν και 6) Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ος, -ος, -ον. Ακόμη παρουσιάζεται το σημείο του Προγράμματος σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας στο δημοτικό όπου αναφέρονται τα λόγια επίθετα και τέλος η θέση των λόγιων λέξεων στη νέα ελληνική γλώσσα, όπου παρατηρείται η επιτακτική ανάγκη διδασκαλίας τους.

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα «Διδασκαλία λόγιων επιθέτων» παρουσιάζονται τρεις διδακτικές προτάσεις, μία για κάθε βασική κατηγορία λόγιων επιθέτων σύμφωνα με τις νέες γλωσσολογικές μελέτες αλλά και το ΑΠΣ, οι οποίες είναι: 1) Επίθετα σε -ης, -ες, 2) Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και -ων/-ονας, -ον και 3) Επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ.

1. Το επίθετο και η κλιτική μορφολογία του

Σύμφωνα με τους Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004, σελ 3,4), στην ελληνική γλώσσα, το ουσιαστικό και το ρήμα είναι οι δύο βασικές γραμματικές κατηγορίες γύρω από τις οποίες οργανώνεται ο λόγος. Τα ρήματα δηλώνουν ενέργειες, πράξεις ή καταστάσεις. Τα ουσιαστικά τα χρησιμοποιούμε για να αναφερθούμε σε οντότητες (συγκεκριμένες ή αφηρημένες), και αποτελούν τον «κόσμο της πραγματικότητας». Με τα επίθετα όμως επιτυγχάνεται η εξειδίκευση αυτής της αναφοράς στον «κόσμο της πραγματικότητας» (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ 121).

Η λέξη «επίθετο» χρησιμοποιείται ήδη από τον Αριστοτέλη ως γραμματικός όρος. Ο όρος αυτός σχηματίζεται από το επί (απάνω) + τίθημι (τοποθετώ), δηλώντας τη λειτουργία των επιθέτων ως των λέξεων που τοποθετούνται επάνω στα κατ' εξοχήν ονόματα, δηλαδή τα ουσιαστικά (Μπαμπινιώτης, 1998, σελ. 478).

Το επίθετο, δηλαδή, είναι ένα χρήσιμο εργαλείο σε περίπτωση που επιθυμούμε να προσδιορίσουμε τα ουσιαστικά, όσα έχουν ουσία (αντικείμενα ή ιδέες). Μπορούμε, έτσι, να προσθέσουμε ιδιότητες ή να περιγράψουμε το αντικείμενο ή την ιδέα πιο λεπτομερώς. Αυτή η διερεύνηση βοηθά τον ακροατή ή τον αναγνώστη να έχει μια σαφέστερη εικόνα του αντικειμένου ή της ιδέας (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ. 153).

Δίπλα στα ουσιαστικά, τα επίθετα παίρνουν διάφορες σημασίες, αναλόγως με τη θέση τους στην πρόταση. Συναντιούνται με άρθρο ή χωρίς ως επιθετικοί, παραθετικοί ή κατηγορηματικοί προσδιορισμοί ή ως κατηγορούμενα. Τις περισσότερες φορές τοποθετούνται δίπλα στο ουσιαστικό, ενώ συμβαίνει να παρεμβάλλονται και άλλες λέξεις ανάμεσα τους (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 249). Η πιο συνηθισμένη εμφάνιση του επιθέτου είναι μετά το άρθρο και πριν το ουσιαστικό (άρθρο-επίθετο-ουσιαστικό), όμως η σειρά αυτή εμφάνισης μπορεί να αλλάξει προκειμένου να μεταφερθεί το εκάστοτε μήνυμα (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 250)

Το επίθετο ως άμεσος προσδιορισμός του ουσιαστικού χωρίζεται σε περιγραφικό και ταξινομικό. Κάποια επίθετα ανήκουν από τη φύση τους σε μια από αυτές τις κατηγορίες, ενώ άλλα μπορεί να ανήκουν και στις δύο ή σε καμία από αυτές (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, σελ. 211)

Τα ουσιαστικά έχουν γένη, αριθμούς και πτώσεις, έτσι και τα επίθετα έχουν υποχρεωτικά γένη, αριθμούς και πτώσεις. Στα επίθετα όμως και οι τρεις αυτές ιδιότητες πρέπει να συμφωνούν με τις τιμές των ουσιαστικών που κάθε φορά προσδιορίζουν (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 247). Επίσης τα επίθετα εξαρτώνται από τα ουσιαστικά εφόσον παίρνουν το γένος του ουσιαστικού που προσδιορίζουν, γι' αυτό έχουν τρία γένη, με χωριστή κατάληξη το καθένα τους (Τριανταφυλλίδης, 1941, σελ. 261). Οι καταλήξεις που παίρνουν τα επίθετα στα τρία γένη, δεν είναι πάντα οι ίδιες. Μπορεί για παράδειγμα να είναι: ο ψηλ-ός, η ψηλ-ή, το ψηλ-ό αλλά και ο παλι-ός, η παλι-ά, το παλι-ό (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 248).

Τα χαρακτηριστικά που πραγματώνονται στην κλίση επιθέτων, καθώς και ουσιαστικών, είναι το γένος, ο αριθμός, η πτώση και η κλιτική τάξη (Ράλλη, 2005, σελ. 53).

Χαρακτηριστικά				
Ιδιότητες	Τιμές			
γένος	αρσενικό	θηλυκό		ουδέτερο
πτώση	ονομαστική	γενική	αιτιατική	κλητική
αριθμός	ενικός		πληθυντικός	
Κλιτική τάξη	...			

Όσον αφορά την ονομαστική κλίση, το γένος και η κλιτική τάξη είναι χαρακτηριστικά πλήρως προσδιορισμένα ως προς την τιμή ή αλλιώς εγγενή χαρακτηριστικά. Ενώ η πτώση και ο αριθμός είναι χαρακτηριστικά υποπροσδιορισμένα ή αλλιώς προαιρετικά (Ράλλη, 2005, σελ. 81). Αυτό εξηγείται καθώς η πτώση και ο αριθμός είναι χαρακτηριστικά, τα οποία φέρουν μια ιδιότητα με μη προσδιορισμένη τιμή στα θέματα, αλλά η τιμή τους μπορεί να προβλεφθεί και να καθοριστεί από το κλιτικό επίθημα που συνδυάζεται με το θέμα στα πλαίσια της κλίσης (Ράλλη, 2005, σελ. 287).

Όσον αφορά όμως την κλίση επιθέτων, η βασική διαφορά εντοπίζεται στο γένος, το οποίο θεωρείται υποπροσδιορισμένο όπως η πτώση και ο αριθμός. Στα επίθετα, σε

αντίθεση με τα ουσιαστικά, η τιμή του γένους συνδέεται με συγκεκριμένη μορφή κλιτικού επιθέματος (Ράλλη, 2005, σελ. 115). Το γένος είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιείται ως κριτήριο ταξινόμηση στην ονοματική κλίση. Στην κλίση επιθέτων αυτό δεν είναι εφικτό.

2. Η Μορφολογία του επιθέτου στις Γραμματικές και τις γλωσσικές μελέτες της ελληνικής

Στην παρούσα εργασία έχουν επιλεγεί οι τέσσερις πιο ευρέως γνωστές Γραμματικές της νεοελληνικής γλώσσας και επιχειρείται η ανάλυση και η σύγκριση των κλιτικών τάξεων των επιθέτων που η καθεμία προτείνει.

Οι Γραμματικές με χρονολογική σειρά έκδοσης είναι οι εξής:

1941 - Η Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής) του Μανόλη Τριανταφυλλίδη. *(Για την παρούσα εργασία μελετήθηκε η Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ 1941 με διορθώσεις του 2002).*

1994 - Η Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας του Αγαπητού Γ. Τσοπανάκη.

1997 - Η Γραμματική της ελληνικής γλώσσας των David Holton, Peter Mackridge & Ειρήνης Φιλιππάκη -Warburton. *(Για την παρούσα εργασία μελετήθηκε η μετάφραση από το πρωτότυπο «Greek Grammar. A Comprehensive Grammar of the Modern Language, London: Routledge, 1997» του 1998).*

2004 - Η Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή των Χρήστου Κλαίρη & Γεώργιου Μπαμπινιώτη.

Παρουσιάζονται συνοπτικά οι διαφορετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις, οι στόχοι κάθε έργου καθώς και επιπλέον σχόλια των συγγραφέων της Γραμματικής της ελληνικής γλώσσας των Holton κ.α. (1998) η οποία επιλέχθηκε στην παρούσα εργασία ως πρότυπο για τη σύγκριση τους.

2.1. Παρουσίαση Γραμματικών

Η γραμματική του Τριανταφυλλίδη (1941), η οποία εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1941, αποτελεί σημείο αναφοράς για την περιγραφή της δημοτικής γλώσσας. Σύμφωνα με τους Holton κ.α. (1998, σελ. xx-xxiii), η Γραμματική αυτή αποτελεί ένα πρωτοποριακό έργο, αλλά θεωρείται πλέον ξεπερασμένη, γιατί η ελληνική γλώσσα έχει αλλάξει από το 1941.

Όπως είναι γνωστό, μέχρι το 1976 συνυπήρχαν η δημοτική και η καθαρεύουσα. Αυτό έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της Γραμματικής από τον Τριανταφυλλίδη

καθώς ήταν υποχρεωμένος να δηλώσει ότι θα ασχοληθεί με τη δημοτική κι όχι την καθαρεύουσα, παρόλα αυτά όμως συμπεριλαμβάνει αρκετούς λόγιους τύπους οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην καθομιλουμένη.

Η Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας του Τσοπανάκη, σύμφωνα με τους Holton κ.α. (1998, σελ. xx) περιέχει πλούσιο υλικό και καλύπτει πολλές πλευρές της γλώσσας, αλλά δεν είναι απόλυτα συγχρονική, διότι περιλαμβάνει πολλές πληροφορίες για τη σχέση κοινής-νέας και αρχαίας ελληνικής καθώς και των διαλέκτων της. Επίσης, το περιγραφικό μέρος της Γραμματικής αυτής εστιάζει στη μορφολογία και αφιερώνεται ελάχιστος χώρος στη φωνολογία και στη σύνταξη.

Στη Γραμματική αυτή υποστηρίζονται πιο συντηρητικές προσεγγίσεις ακόμα και από την προγενέστερη του Τριανταφυλλίδη. Πιο συγκεκριμένα, αντιτίθεται στην εφαρμογή του κανόνα του τελικού -ν όπως περιγράφεται στη Γραμματική Τριανταφυλλίδη (1941) και έχει γίνει αποδεκτό στη σχολική Γραμματική και επαναφέρει τη χρήση του πολυτονικού (συμπεριλαμβανομένης και της βαρείας), δώδεκα χρόνια μετά την υιοθέτηση του μονοτονικού. Επιπλέον, χρησιμοποιεί επανειλημμένα το τελικό -ν σε μη αναμενόμενες θέσεις, όπως στην αιτιατική ενικού. Σύμφωνα με σημείωση (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 278) το -ν της αιτιατικής μπαίνει σε παρένθεση για να δηλώσει τη δυνητική παρουσία του σε περίπτωση που δεν υπάρχει έναρθρο ουσιαστικό οπότε και η παρουσία του κρίνεται απαραίτητη.

Η γραμματική της ελληνικής γλώσσας των Holton κ.α. (1998), η οποία δημοσιεύθηκε το 1998, είναι αποτέλεσμα συνεργασίας Ελλήνων και ξένων γλωσσολόγων. Προσφέρει μια πιο σύγχρονη προσέγγιση, ενσωματώνοντας θεωρίες της σύγχρονης γλωσσολογίας. Η ανάλυση των κλιτικών τάξεων εδώ βασίζεται σε σύγχρονα γλωσσολογικά πρότυπα, δίνοντας έμφαση στη χρήση και λειτουργία των μορφημάτων στη νέα ελληνική.

Αυτή είναι η γραμματική στην οποία θα βασιστεί η σύγκριση στην παρούσα εργασία. Οι λόγοι είναι πολλοί. Σύμφωνα με τους ίδιους τους συγγραφείς, η Γραμματική αυτή αποτελεί την πρώτη μεγάλη γενική γραμματική της Νέας ελληνικής. Η γλώσσα που περιγράφει είναι η ποικιλία που χρησιμοποιείται στις μέρες μας στον προφορικό και γραπτό λόγο από τους μορφωμένους Έλληνες των αστικών κέντρων της Ελλάδας και η οποία, ενώ αρχικά βασίστηκε στο λεξιλόγιο, στη φωνολογία, στη μορφολογία και

στη σύνταξη της δημοτικής, εμφανίζει μια σημαντική επίδραση από την καθαρεύουσα. Επικεντρώνεται έτσι στη σύγχρονη προφορική και γραπτή χρήση και δε βασίζεται μόνο στη γλώσσα της λογοτεχνίας ή στο δημοτικό τραγούδι (όπως η Γραμματική του Τριανταφυλλίδη).

Επίσης αφιερώνεται μεγάλος μέρος της Γραμματικής στη σύνταξη, κάτι που λείπει από τις προγενέστερες γραμματικές, καθώς και σε όλα τα άλλα επίπεδα της γραμματικής. Η μεγάλη πρόοδος που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια στη θεωρητική γλωσσολογία ωφέλησε τους συγγραφείς σε μεγάλο βαθμό. Οι ίδιοι οι συγγραφείς παρουσιάζουν τη Γραμματική τους ως πρωτότυπη και γενική. Χρησιμοποιήθηκε ένα πολύ μικρό μέρος του υλικού των προηγούμενων δύο Γραμματικών και δούλεψαν από την αρχή την περιγραφή κάθε επιπέδου της γλώσσας: το φωνολογικό σύστημα επί το πρίσμα της γενετικής φωνολογίας, το γραφικό σύστημα στα πλαίσια των πρόσφατων ορθογραφικών μεταρρυθμίσεων, τη μορφολογία στα πλαίσια ριζικών αλλαγών στις γλωσσικές πεποιθήσεις και στη γλωσσική συμπεριφορά.

Τέλος, η γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή των Κλαίρη και Μπαμπινιώτη (2004) είναι αναμφίβολα ένα σημαντικό έργο στη μελέτη της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας, το οποίο συνδυάζει την ανάλυση της δομής της γλώσσας με τη λειτουργική της χρήση στην επικοινωνία. Εστιάζει στη σύνταξη και τη μορφολογία της νέας ελληνικής, αναλύοντας τις γραμματικές δομές και τη σχέση μεταξύ των στοιχείων της γλώσσας και εξετάζει τη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων στην επικοινωνία, δηλαδή πώς χρησιμοποιούνται τα μορφήματα, οι λέξεις και οι προτάσεις στην καθημερινή ομιλία και γραφή.

2.2. Σύγκριση γραμματικών ως προς τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων

Μετά από μια γενικότερη περιγραφή της μεθοδολογίας των Γραμματικών, επιχειρείται μια πιο εστιασμένη ανάλυση και σύγκριση των Γραμματικών ως προς τις κλιτικές τάξεις των επιθέτων που προτείνουν. Αναδεικνύονται έτσι οι διαφοροποιήσεις και οι εξελίξεις στην ανάλυση και περιγραφή της γλώσσας.

Κάθε Γραμματική αποτελεί προσπάθεια του συγγραφέα ή της ομάδας συγγραφέων να κατηγοριοποιήσουν τα επίθετα της ελληνικής γλώσσας με βάση κάποια κριτήρια. Αυτό το εγχείρημα είναι δύσκολο και παρατηρείται πως κάθε συγγραφέας ή ομάδα συγγραφέων επιλέγει/ουν διαφορετικά κριτήρια και καταλήγει/ουν σε διαφορετικό τρόπο κατηγοριοποίησης.

Η Γραμματική των Holton κ.α. (1998) επιχειρεί μια κατηγοριοποίηση λιγότερο σύνθετη από τις άλλες, πιο πλήρη, πιο εύχρηστη και πιο σύγχρονη. Επομένως στο παρόν κεφάλαιο αρχικά παρουσιάζεται η Γραμματική αυτή και ακολούθως οι άλλες τρεις Γραμματικές παρουσιάζονται σε σύγκριση με αυτή.

2.2.1. Η γραμματική της ελληνικής γλώσσας των Holton, d., Mackridge, p. & Φιλιππάκη -Warburton, Eι.

Σύμφωνα με τους Holton κ.α. (1998) για κάθε διαφορετικό σχήμα κλίσης, δημιουργήθηκε μια ξεχωριστή κατηγορία, με αποτέλεσμα περισσότερες κατηγορίες – κλιτικές τάξεις αλλά λιγότερα κριτήρια και διευκρινίσεις. Μοναδικό κριτήριο είναι ο διαφορετικός σχηματισμός της κλίσης. Οι κλιτικές τάξεις παρουσιάζονται με έναν πολύ κατανοητό και απλό τρόπο. Κάθε παρουσίαση κλιτικής τάξης έχει συγκεκριμένη μορφή (πληροφορίες, κλιτικό παράδειγμα, παραδείγματα, σχόλια), κάνοντας την ανάγνωση και την κατανόηση ευκολότερη. Η κάθε κατηγορία αριθμείται ξεχωριστά, αναλύεται ευκρινώς σε έκταση 1-3 σελίδων και στον σχολιασμό σημειώνονται τυχόν ομοιότητες ή διαφορές μεταξύ των κατηγοριών.

Είναι η μοναδική Γραμματική που σε κάθε κλιτική τάξη υπάρχουν σχετικές διευκρινίσεις για τον τονισμό. Στις υπόλοιπες γραμματικές γίνεται μια γενική αναφορά στην εισαγωγή του σχετικού κεφαλαίου. Επίσης αναφέρει στα σχόλια τύπους που συνηθίζονται αλλά «θεωρούνται λάθος από τους γραμματικούς», όπως ακριβώς το αναφέρουν.

Στα κλιτικά παραδείγματα η σειρά των πτώσεων είναι διαφορετική από ότι έχουμε συνηθίσει: Ονομαστική, Αιτιατική, Γενική, Κλητική. Την ίδια σειρά ακολουθεί και η Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004). Κάτι ασήμαντο μεν αλλά άξιο παρατήρησης είναι πως σε αυτή τη Γραμματική καθώς και στη Γραμματική των

Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004) στα κλιτικά παραδείγματα παρουσιάζονται μόνο τα επίθετα χωρίς άρθρα. Η ταξινόμηση των επιθέτων γίνεται με βάση τις καταλήξεις των επιθέτων και στα τρία γένη.

Οι κλιτικές τάξεις που προτείνουν οι συγγραφείς είναι 13 και είναι οι παρακάτω:

- Επίθετα σε -ος, -η, -ο
- Επίθετα σε -ος, -α, -ο
- Επίθετα σε -ος, -ια, -ο
- Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ
- Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ
- Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί
- Το επίθετο (ποσοδεικτικό) πολύς
- Επίθετα σε -ης, -ες
- Επίθετα σε -ης, -α, -ικο
- Επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο
- Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον
- Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον
- Άκλιτα επίθετα

Τα Επίθετα σε -ος, -η, -ο αποτελούν την πιο κοινή κλιτική τάξη (ομάδα, σύμφωνα με τους συγγραφείς) η οποία περιλαμβάνει όλα τα επίθετα σε -ος των οποίων το θέμα λήγει σε σύμφωνο ή σε άτονο φωνήεν εκτός /i/ (αυτή η τελευταία περίπτωση παρουσιάζεται στην επόμενη κατηγορία). Τα επίθετα που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία μπορεί να είναι οξύτονα όπως ακριβός, παροξύτονα όπως γεμάτος και προπαροξύτονα όπως όμορφος. Οι καταλήξεις των τύπων του αρσενικού ακολουθούν τους τύπους των αρσενικών ουσιαστικών σε -ος, ενώ οι καταλήξεις των θηλυκών ακολουθούν τους τύπους των θηλυκών ουσιαστικών σε -η και οι καταλήξεις των ουδέτερων ακολουθούν τους τύπους των ουδέτερων ουσιαστικών σε -ο. Το κλιτικό παράδειγμα που επιλέγουν είναι το προπαροξύτονο επίθετο όμορφος. Στην συνέχεια παραθέτουν επιπλέον επίθετα με θέμα που λήγει σε σύμφωνο όπως τα: άρρωστος, μεγάλος, σωστός κ.α. καθώς και επίθετα με θέμα που λήγει σε φωνήεν όπως τα: βέβαιος, δίκαιος και στέρεος. Στη δεύτερη περίπτωση τα παραδείγματα είναι μόνο τρία.

Οι συγγραφείς παραθέτουν 5 σχόλια. Πρώτον, αυτό το σχήμα κλίσης το ακολουθούν επίσης: οι παθητικές μετοχές σε -όμενος, ώμενος ή ούμενος, οι παθητικές τετελεσμένες μετοχές σε -μένος, όλα τα παραθετικά επιθέτων σε -τερος, τα απόλυτα υπερθετικά σε -τατος ή -ιστος και τα τακτικά αριθμητικά. Δεύτερον, ως προς τον τονισμό, σε όλη την κλίση ο τόνος παραμένει στην ίδια συλλαβή, με εξαίρεση την περίπτωση της γενικής πληθυντικού (όλων των γενών) των προπαροξύτονων επιθέτων, όπου ο τόνος είναι δυνατόν να μετακινηθεί στην παραλήγουσα. Το ίδιο συμβαίνει και στη γενική ενικού και την αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού όταν τα επίθετα χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά (ουσιαστικοποίηση). Τρίτον, η λόγια κατάληξη -ον χρησιμοποιείται στην ονομαστική και αιτιατική ενικού των ουδέτερων όταν αυτά χρησιμοποιούνται επιρρηματικά ή με συμπληρωματική πρόταση καθώς και στην αιτιατή ενικού του αρσενικού σε περίπτωση ουσιαστικοποίησης. Τέταρτον, τα επίθετα των οποίων το θέμα λήγει σε φωνήεν μερικές φορές σχηματίζουν το θηλυκό σε -α. Τέλος, τα επίθετα των οποίων το θέμα λήγει σε -ρ-, μερικές φορές σχηματίζουν το θηλυκό σε -α και ο τόνος τους μπορεί να βρίσκεται πριν από την παραλήγουσα.

Τα επίθετα σε -ος, -α, -ο, διαφέρουν από την προηγούμενη κατηγορία στον σχηματισμό του θηλυκού. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα επίθετα σε -ος των οποίων το θέμα λήγει σε /i/ (τονιζόμενο ή άτονο) ή σε οποιοδήποτε άλλο τονιζόμενο φωνήεν. Οι συγγραφείς επιλέγουν να παρουσιάσουν ως κλιτικό παράδειγμα το επίθετο μέτριος-μέτρια-μέτριο και στη συνέχεια παραθέτουν κι άλλα επίθετα αυτής την κατηγορίας όπως το άγριος, άδειος κ.α. Στη συνέχεια, επισημαίνουν πως σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν και κάποια επίθετα των οποίων το θέμα δε λήγει σε φωνήεν όπως άκρος, γκρίζος κ.α.. Επιπρόσθετα, ως προς τον τονισμό, σημειώνεται πως τα επίθετα της κατηγορίας αυτής είναι παραξύτονα και πως ο τόνος κατά κανόνα παραμένει σταθερός όπως διευκρινίστηκε στην προηγούμενη κατηγορία. Είναι η μοναδική κατηγορία στην οποία έχει προστεθεί μια υποκατηγορία, τα δικατάληκτα σε -ος.

Τα δικατάληκτα επίθετα είναι λόγια προέλευσης, κατάλοιπα της καθαρεύουσας και χρησιμοποιούν έναν τύπο για το αρσενικό και το θηλυκό και έναν για το ουδέτερο, κυρίως σε επίσημα ή λόγια περιβάλλοντα. Ως κλιτικό παράδειγμα έχει επιλεγεί το επίθετο βόρειος-βόρειο και παρουσιάζονται λίγα παραδείγματα όπως το έγγειος, νότιος κ.α. Τέλος, οι συγγραφείς παραθέτουν 2 σχόλια. Το ένα αφορά το επίθετο έγκυος και το δεύτερο αφορά τα θηλυκά σε -ος που ουσιαστικοποιήθηκαν.

Τα επίθετα σε -ος, -ια, -ο διαφέρουν από αυτά της πρώτης κατηγορίας στον θηλυκό τύπο, όπου λήγουν σε -ια αντί για -η. Οι συγγραφείς σημειώνουν πως αυτό το σχήμα κλίσης το ακολουθούν προαιρετικά τα επίθετα σε -κος, -κός, -χος ή -θός. Γίνεται αναφορά στον τονισμό, με καμία απόκλιση στον κανόνα της παραμονής του τόνου στην ίδια συλλαβή. Ακολουθεί το κλιτικό παράδειγμα του επιθέτου γλυκός-γλυκιά-γλυκό και τρεις περιπτώσεις παραδειγμάτων: α) με θηλυκό σε -ια (-ιά) όπως γλυκός και φρέσκος, β) με θηλυκό σε -ια (-ιά) ή σε -η (-ή) όπως βρόμικος κ.α., γ) επίθετα δηλωτικά τοπικής καταγωγής ως επίθετα σχηματίζουν το θηλυκό σε -η, ενώ ως ουσιαστικά σε -ιά όπως κρητική (επίθετο) και Κρητικιά (ουσιαστικό).

Τα επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ έχουν ένα -ι- ανάμεσα στο θέμα και στην κατάληξη, με εξαίρεση τους τύπους της ονομαστικής, αιτιατικής, κλητικής και τους εναλλακτικούς τύπους της γενικής του ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου. Ο τόνος σε αυτήν την κατηγορία παραμένει σταθερό στη λήγουσα και η γενική ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου χρησιμοποιείται σπάνια. Το κλιτικό παράδειγμα είναι του επιθέτου βαθύς-βαθιά-βαθύ και ακολουθούν παραδείγματα όπως το βαρύς, δασύς κ.α. και η σημείωση της ύπαρξης εναλλακτικών τύπων σε επίσημο ύφος όπως παρουσιάζονται στην επόμενη κατηγορία.

Τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ συνδέονται άμεσα με την προηγούμενη κατηγορία, καθώς αποτελούν εναλλακτική κλίση των επιθέτων αυτών κυρίως σε περιβάλλονται τεχνικά και επίσημα καθώς και σε ορισμένες στερεοτυπικές εκφράσεις. Παρουσιάζεται το κλιτικό παράδειγμα του ευθύς-ευθεία-ευθύ και παραδείγματα όπως το αμβλύς, βαρύς κ.α.

Τα επίθετα σε -ής, -ιά, -ί σχετίζονται με τα επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ, καθώς η μόνη τυπική διαφορά τους είναι η γραφή του φωνήεντος /i/ στις καταλήξεις ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου καθώς και ότι το σχήμα αυτό είναι ακόμα παραγωγικό. Η πλειοψηφία των επιθέτων αυτής της κατηγορίας δηλώνουν χρώμα ή ύλη και σχηματίζονται συνήθως από το αντίστοιχο ουσιαστικό. Όλοι οι τύποι τονίζονται σταθερά στη λήγουσα. Ακολουθεί κλιτικό παράδειγμα με το επίθετο μαβής-μαβιά-μαβί και παραδείγματα όπως το βυσσινής, δαμασκηνής κ.α. Ξεχωρίζει το επίθετο δεξής καθώς έχει εναλλακτικό τύπο δεξιός-ά-ό και τέλος σημειώνεται πως τα επίθετα αυτής της κατηγορίας χρησιμοποιούνται μερικές φορές ως άκλιτα με την κατάληξη -ι για όλους τους τύπους, αλλά αυτή η χρήση δεν είναι πάντα αποδεκτή.

Το επίθετο πολύς-πολλή-πολύ παρουσιάζεται μόνο του διότι ακολουθεί ειδικό σχήμα κλίσης με στοιχεία από τις κατηγορίες 1 και 4. Οι περισσότεροι τύπου ακολουθούν το σχήμα κλίσης της πρώτης κατηγορίας και γράφονται με δύο λλ ενώ οι υπόλοιποι (ονομαστική και αιτιατική ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου) ακολουθούν το σχήμα κλίσης της τέταρτης κατηγορίας και γράφονται με ένα λ. Η γενική ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου χρησιμοποιείται σπάνια σε επίσημα γλωσσικά επίπεδα και δε σχηματίζει κλητική.

Τα επίθετα σε -ης, -ες είναι δικατάληκτα, έχουν δηλαδή μία ομάδα τύπων για το αρσενικό και το θηλυκό και μία για το ουδέτερο. Προς διασάφηση των διαφορών τονικών σχημάτων, είναι η μόνη κατηγορία που παρουσιάζει δύο κλιτικά παραδείγματα και αντίστοιχα παραδείγματα: α) ακριβής-ακριβές, με τον τόνο στη λήγουσα σε όλη την κλίση, όπως αληθής κ.α. και β) συνήθης-σύνηθες με μετακίνηση τόνου στην προπαραλήγουσα στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδέτερου όπως αυθάδης κ.α. Το επίθετο πλήρης διατηρεί τον τόνο στην παραλήγουσα και τα επίθετα σε -ώσης δε μετακινούν τον τόνο στον ενικό του ουδέτερου, αλλά οι τύποι της γενικής πληθυντικού είναι πάντοτε οξύτονοι.

Τα επίθετα σε -ης, -α, -ικο χαρακτηρίζονται από τους συγγραφείς ως ανάμικτη κατηγορία, καθώς οι τύποι του αρσενικού και του θηλυκού ακολουθούν τα σχήματα κλίσης των αρσενικών ουσιαστικών σε -ης(-ής) και των θηλυκών σε -α, ενώ το ουδέτερο παίρνει το επίθετο -ικο και ακολουθεί το πρότυπο πολλών ουδέτερων επιθέτων (κατηγορία 1,2,3). Ο τόνος παραμένει σταθερός στην τελευταία συλλαβή του θέματος σε όλη την κλίση. Ακολουθεί κλιτικό παράδειγμα με το επίθετο τεμπέλης-τεμπέλα-τεμπέλικο και παραδείγματα όπως το κατεργάρης, κατσούφης κ.α. Σημαντική σημείωση των συγγραφέων είναι πως σε αυτήν την κατηγορίας ανήκουν και όλα τα επίθετα που λήγουν σε -άρης ή -ούλης όπως γκρινιάρης, κοντούλης κ.α. Αυτήν την κλίση φαίνεται να ακολουθούν και πολλά σύνθετα επίθετα που το δεύτερο συνθετικό τους δηλώνει μέρος του σώματος όπως -λαίμης, -μάλλης κ.α.. Επίσης, ο θηλυκός τύπος των παραπάνω επιθέτων μπορεί να είναι σε -ούσα ή και -ού και τα επίθετα σε -ούλης έχουν εναλλακτικό τύπο ουδέτερου σε -ι.

Τα επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο χαρακτηρίζονται από τους συγγραφείς ως μικρή και ανάμικτη κατηγορία εκφραστικών επιθέτων τα οποία μοιάζουν με τα επίθετα της προηγούμενης ενότητας (9), κυρίως γιατί προστίθεται μια

δισύλλαβη κατάληξη στον σχηματισμό του επιθέτου. Ο τύπος του θηλυκού σε -ού μπορεί να συγκριθεί με αυτόν των ανισοσύλλαβων θηλυκών ουσιαστικών σε -ού και τα περισσότερα έχουν έναν τύπο αρσενικού σε -άς όπως το κλιτικό παράδειγμα που παρουσιάζουν του επιθέτου φαγάς-φαγού-φαγάδικο. Άλλα παραδείγματα είναι το κοιλαράς, λογάς κ.α.. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν και τα αρσενικά σε -τζής και -λής καθώς σχηματίζουν ουδέτερο σε -ίκο, -τζήδικο και -λήδικο αντίστοιχα.

Τα επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον προέρχονται από τις κλιτικές μετοχές της ενεργητικής φωνής συγκεκριμένων ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής. Κυρίως χρησιμοποιούνται στην τεχνική και νομική γλώσσα. Παρουσιάζονται δύο κλιτικά παραδείγματα για τα δύο σχήματα κλίσης, τα οποία ακολουθούν διαφορετικό τονικό σχήμα. Τα επίθετα που ανήκουν στο πρώτο σχήμα κλίσης σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής των ρημάτων της πρώτης συζυγίας μαζί με τις καταλήξεις -ων, -ουσα, -ον όπως το επείγων-επείγουσα-επείγον και τα δευτερέων, ενδιαφέρων κ.α. και το δεύτερο σχήμα έχει ποικίλη προέλευση όπως το παρών-παρούσα-παρόν και τα απών, αποτυχών κ.α..

Τα επίθετα σε -ων/-ονας, -ον είναι λίγα και χρησιμοποιούνται εξαιρετικά σπάνια. Ιστορικά το αρσενικό και το θηλυκό έχουν τον ίδιο τύπο. Υπάρχει όμως ένας εναλλακτικός τύπος της άκρας δημοτικής όπου το αρσενικού σχηματίζεται σε -ονας και το θηλυκό αντίστοιχα σε -ονη. Στο κλιτικό παράδειγμα, με το επίθετο ευγνώμων, παρουσιάζονται οι πιο κοινοί τύποι με τους τύπους του ουδέτερου σε παρένθεση καθώς χρησιμοποιούνται σπάνια και την απουσία κλητικής. Δίνονται λίγα παραδείγματα όπως το γενναιόφρων, δεισιδαίμων κ.α.

Τα άκλιτα επίθετα διαθέτουν μόνο έναν τύπο για όλα τα γένη και τις πτώσεις των δύο αριθμών. Παραδείγματα: αγκαζέ, γκρι κ.α.

2.2.2. Η νεοελληνική γραμματική του Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Στη Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής) του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1941) διακρίνονται οι κλιτικές τάξεις βάσει της φωνολογικής και μορφολογικής διαφοροποίησης των λέξεων, δίνοντας έμφαση στην κατανομή των τύπων σε κατηγορίες που εξυπηρετούν την εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπρόσθετα, η κλίση των επιθέτων, σύμφωνα με τον Τριανταφυλλίδη (1941), παρουσιάζει πολλές ομοιότητες

στις κατάληξεις με την κλίση των ουσιαστικών. Διαφορές παρουσιάζουν τα επίθετα με αρσενικό σε -ύς, ής, τα οποία ακολουθούν δική τους κλίση σχηματίζοντας τη γενική ενικού και πληθυντικού σύμφωνα με τα ουσιαστικά σε -ος, -ο καθώς και τα ανώμαλα επίθετα.

Η ταξινόμηση των επιθέτων γίνεται σε τέσσερις κατηγορίες (Α-Δ και βασικό κριτήριο είναι η κατάληξη στο αρσενικό γένος.

Α) Επίθετα με το αρσενικό σε -ος

Β) Επίθετα με το αρσενικό σε -ύς, -ής

Γ) Επίθετα με το αρσενικό σε -ης

Δ) Ανώμαλα

Προκύπτουν κι άλλες υποκατηγορίες (1-5). Υπολογίζοντας τα όλα μαζί οι κλιτικές τάξεις που παρουσιάζει είναι 6 και τα κλιτικά παραδείγματα 9:

Α) Η πρώτη κατηγορία (Επίθετα με το αρσενικό σε -ος) είναι και η μεγαλύτερη. Σε αυτήν ανήκουν τα επίθετα με το αρσενικό σε -ος και ακολουθούν την ονοματική κλίση. Χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες στις οποίες διαφέρει η κατάληξη στο θηλυκό γένος, είτε είναι -η, είτε, -α είτε -ία.

Στην πρώτη υποκατηγορία «Επίθετα σε -ος, -η, -ο» ανήκει η πλειοψηφία των επιθέτων σε -ος. Τα επίθετα σε αυτήν την υποκατηγορία σχηματίζουν το θηλυκό γένος με την κατάληξη -η και πληρούν κάποιο από τα εξής κριτήρια: ανεξαρτήτως τόνου, έχουν σύμφωνο πριν την κατάληξη -ος ή δεν είναι παροξύτονα και έχουν φωνήεν (πλην του -ι-) πριν την κατάληξη -ος. Παρουσιάζονται δύο κλιτικά παραδείγματα: ένα οξύτονο επίθετο με σύμφωνο πριν την κατάληξη και ένα προπαροξύτονο επίθετο με σύμφωνο πριν την κατάληξη.

Στην δεύτερη υποκατηγορία «Επίθετα σε -ος, -α, -ο» ανήκουν τα επίθετα που σχηματίζουν το θηλυκό γένος με την κατάληξη -α και ανήκουν σε μια από τις παρακάτω κλιτικές τάξεις: παροξύτονα επίθετα με φωνήεν πριν την κατάληξη (ο τόνος μπαίνει στο φωνήεν) ή παροξύτονα επίθετα με σύμφωνο πριν την κατάληξη, όπως το επίθετο. Παρουσιάζονται δύο κλιτικά παραδείγματα: ένα παροξύτονο με φωνήεν πριν την κατάληξη και ένα επίθετο σε -ιος. Σε αυτήν την υποκατηγορία αναφέρονται

κάποιες σημειώσεις σχετικά με: τα ασυνίζητα, τα επίθετα που γίνονται ουσιαστικά και παρατηρούνται διαφορές κυρίως στον τονισμό, τον σχηματισμό της αιτιατικής των αρσενικών με ένα -ν.

Στην τρίτη υποκατηγορία «Επίθετα σε -ός, -ιά, -ό» ανήκουν τα οξύτονα επίθετα με αρσενικό σε -ος που σχηματίζουν το θηλυκό γένος με την κατάληξη -ιά, καθώς και επίθετα σε -κός, -γκός, -χός, -νός και το παροξύτονο επίθετο φρέσκος. Παρουσιάζεται ένα μόνο κλιτικό παράδειγμα: ένα οξύτονο επίθετο.

Β) Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα επίθετα με το αρσενικό σε - ύς, -ής. Σε αυτήν την κατηγορία κοινό στοιχείο είναι η κατάληξη στο θηλυκό γένος και όχι στο αρσενικό όπως παρατηρήθηκε στις προηγούμενες κατηγορίες. Την ίδια κατάληξη παρατηρήθηκε και στην τρίτη υποκατηγορία παραπάνω. Βέβαια σε αυτήν εδώ την περίπτωση παρατηρείται πως διατηρεί στον πληθυντικό το -ι- στην κατάληξη. Επίσης εμφανής είναι η ιδιαιτερότητα στην κλίση του αρσενικού και του ουδέτερου.

Πιο αναλυτικά, σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν διάφορα επίθετα που δηλώνουν γνώρισμα σχετικό με τις διαστάσεις, τον όγκο, το βάρος και το ποιόν των σωμάτων. Παρουσιάζονται δύο κλιτικά παραδείγματα σε αυτήν την υποκατηγορία: ένα επίθετο σε -ύς, -ιά, -ύ και ένα επίθετο σε -ής, -ιά, -ί. Ο συγγραφέας σημειώνει τη σπανιότητα στη χρήση της γενικής ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου καθώς και άλλους τύπους των επιθέτων αδρύς (αδρός), αρύς (αριαός), ελαφρύς (ελαφρός).

Γ) Στη τρίτη κατηγορία ανήκουν τα επίθετα με το αρσενικό σε -ης, τα οποία είναι ανισοσύλλαβα. Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας ανήκουν στην πέμπτη συνολικά υποκατηγορία. Στην πέμπτη υποκατηγορία ανήκουν τα επίθετα σε -ης, -α, -ικο και πιο συγκεκριμένα: τα επίθετα ακαμάτης, κατσούφης, μερικά ξενικά επίθετα, τα παράγωγα επίθετα σε -άρης, -ιάρης, τα παράγωγα επίθετα σε -ούρης, τα υποκοριστικά επίθετα σε -ούλης και τα επίθετα με δεύτερο συνθετικό το λαιμός, μαλλί, μάτι, μύτη, πόδι, φρύδι, χείλη, χέρι.

Παρουσιάζεται ένα μόνο κλιτικό παράδειγμα σε αυτήν την υποκατηγορία, ένα επίθετο σε -ιάρης. Οι παρατηρήσεις για αυτήν την κλιτική τάξη είναι αρκετές, αλλά δε θα γίνει εκτενής αναφορά.

Δ) Στη τέταρτη και τελευταία κατηγορία ανήκουν: το ανώμαλα επίθετο ο πολύς - η πολλή - το πολύ, που είναι ιδιόκλιτο, καθώς και μερικά ελλειπτικά επίθετα.

Στο κλιτικό παράδειγμα του επιθέτου πολύς-πολλή-πολύ παρατηρείται ότι η κλητική πτώση δεν υφίσταται στον ενικό και δεν συναντάται συχνά στον πληθυντικό, όπως και η γενική ενικού του αρσενικού και του ουδέτερου. Σε σημείωση ως παράδειγμα αναφέρεται μόνο η γενική ενικού: «του πιο πολύ κόσμου» και σε παρένθεση αναφέρεται ο δεύτερος τύπος «πολλού».

Όσον αφορά τα ελλειπτικά επίθετα, τα περισσότερα εμφανίζονται σε ένα μόνο γένος, καθώς και μερικά παρατακτικά σύνθετα έχουν μόνο πληθυντικό, για αυτόν τον λόγο δεν παρατίθεται κάποιο κλιτικό παράδειγμα.

Σε σύγκριση με τις κλιτικές τάξεις της Γραμματικής των Holton κ.α. (1998) δε γίνεται αναφορά στα κλιτικά σχήματα: Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ, Επίθετα σε -ης, -ες, Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον, Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον και Άκλιτα επίθετα. Επίσης, τα επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο αναφέρονται στα σχόλια στην κατηγορία «Γ) Επίθετα με το αρσενικό σε -ης (ανισοσύλλαβα), υποκατηγορία5) Επίθετα σε -ης, -α, -ικο» (βλ. σελ. 257) και το επίθετο πολύς αναφέρεται ως το μοναδικό ανώμαλο.

Τέλος, σε αυτή τη Γραμματική παραλείπονται οι λόγιοι τύποι, παρόλο που χρησιμοποιούνται αρκετά συχνά.

2.2.3. Η γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας του Τσοπανάκη

Στη Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας του Τσοπανάκη (1994) όπως και στη Γραμματική του Τριανταφυλλίδη κάθε νέα σημείωση αριθμείται. Η αρίθμηση ξεκινάει από το πρώτο κεφάλαιο και συνεχίζεται σε όλα τα επόμενα με αποτέλεσμα να φτάνει στο 875. Το κεφάλαιο των επιθέτων ξεκινάει με το εδάφιο 384 και συνεχίζει μέχρι το 403.

Η γραμματική του Τσοπανάκη (1994) επικεντρώνεται στην περιγραφή της γλώσσας με βάση την ιστορικοσυγκριτική μέθοδο. Οι κλιτικές τάξεις οργανώνονται σύμφωνα με

την ετυμολογία και την εξέλιξη των τύπων από την αρχαία ελληνική, κάτι που παρέχει μια ιστορική προοπτική της γλωσσικής εξέλιξης.

Σύμφωνα με τον Τσοπανάκη (1994, σελ. 252) τα επίθετα που έχουν όμοιες καταλήξεις με τα ουσιαστικά, κλίνονται με τον ίδιο τρόπο. Στη Γραμματική αυτή χωρίζονται τα επίθετα σύμφωνα με τον αριθμό γενών (διγενή ή τριγενή) και τον αριθμό διαφορετικών καταλήξεων (δικατάληκτα ή τρικατάληκτα). Δηλώνεται πως τα περισσότερα επίθετα ανήκουν στην κατηγορία τριγενών και τρικατάληκτων με καταλήξεις σε -ος, -η, -ο ή -ος, -α, -ο ή -ιος, -ια, -ιο και κλίνονται όπως τα ουσιαστικά με τις αντίστοιχες καταλήξεις. Παρεκκλίνουν λίγο αλλά συμμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό τα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ός, -ιά, -ό, όπως γλυκός, γλυκιά, γλυκό, σε -ύς, -ειά, -ύ, όπως βαθύς, βαθειά, βαθύ και σε -ής, -ιά, -ί, όπως σταχτής, σταχτιά, σταχτί, αλλά και τα επίθετα σε -ιάρης, -ιάρα, -ιάρικο, όπως το ζηλιάρης, ζηλιάρα, ζηλιάρικο.

Διαφορετική κλίση, προερχόμενη από τα αρχαία ελληνικά, έχουν τα τριγενή και δικατάληκτα επίθετα σε -ης, -ες ή -ής, -ές όπως τα ελώδης, ελώδες και διεθνής, διεθνές, τα οποία θεωρούνται λόγιες προσκτήσεις της νεότερης γλωσσικής περιόδου. Όσον αφορά τον τονισμό, αφιερώνεται μια παράγραφο μόνο, όπου ουσιαστικά δηλώνει πως τα επίθετα δεν μετακινούν τον τόνο, παρά μόνο σε λίγες εξαιρέσεις.

Η ταξινόμηση των επιθέτων γίνεται σύμφωνα με τα παραπάνω σε έξι βασικές κατηγορίες:

- 1) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ος, -η, -ο
- 2) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ος, -α, -ο και -ιός, -ιά, -ιό και -ος, -ιά, -ό
- 3) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ και -ής, -ιά, -ί
- 4) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα (αρχαιόκλιτα) σε -ης, -ης, -ες
- 5) Επίθετα διγενή ή ουσιαστικά
- 6) Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ος, -ος, -ον

Έτσι παρουσιάζει 6 κατηγορίες, 12 συνολικά σχήματα κλίσης μαζί με τις υποκατηγορίες και 15 κλιτικά παραδείγματα.

1) Τα τριγενή και τρικατάληκτα επίθετα σε -ος, -η, -ο χωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες με βάση τον χαρακτήρα και τον τονισμό: α) οξύτονα με χαρακτήρα σύμφωνο και β) οξύτονα με χαρακτήρα φωνήεν.

Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι τέσσερα: ένα οξύτονο με χαρακτήρα σύμφωνο, ένα παροξύτονο με χαρακτήρα σύμφωνο, ένα προπαροξύτονο με χαρακτήρα σύμφωνο και ένα προπαροξύτονο με χαρακτήρα φωνήεν. Δεν παρουσιάζεται κλιτικό παράδειγμα με οξύτονο επίθετο με χαρακτήρα φωνήεν, αλλά διευκρινίζεται πως ακολουθεί την κλίση του προπαροξύτονου.

2) Η δεύτερη κατηγορία επιθέτων σε -ος, -α, -ο και -ιός, -ιά, -ιό και -ός, -ιά, -ό χωρίζεται σε τρεις επιμέρους με βάση τα επιθήματα, όπως φαίνονται και στον τίτλο: α) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ος, -α, -ο β) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ιός, -ιά, -ιό (οξύτονα) και γ) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ός, -ιά, -ό (οξύτονα).

Κάποια επίθετα που έπρεπε να ανήκουν στην κατηγορία «επίθετα σε -ος, -η, -ο, με χαρακτήρα σύμφωνο», σχηματίζουν το θηλυκό σε -α και ακολουθούν την κλίση των τριγενών και τρικατάληκτων επιθέτων σε -ος, -α, -ο. Τέτοιες περιπτώσεις είναι: τα ξένα επίθετα που λήγουν σε -ζος, επίθετα που λήγουν σε -άνος, σύνθετα επίθετα με δεύτερο συνθετικό το -φάγος και -ούργος, επίθετα με δεύτερο συνθετικό το -βόρος, -φόρος, -φθόρος, όπως αιμοβόρος-αιμοβόρα, νικηφόρος-νικηφόρα, ψυχοφθόρος-ψυχοφθόρα.

Ενώ στην υποκατηγορία «Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ός, -ιά, -ό (οξύτονα)» ανήκουν κυρίως τα επίθετα που έχουν -κ- πριν το επίθημα, δηλαδή λήγουν σε -κός, -κιά, -κό.

Τέλος, κάποια επίθετα σε -κός, -κιά, -κό με λογιότερη προέλευση κλίνονται σύμφωνα με τα συμφωνόληκτα, σχηματίζοντας το θηλυκό σε -η. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν επίθετα σε αυτήν την κατηγορία που σχηματίζουν το θηλυκό και με τους δύο τρόπους.

Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι τέσσερα: ένα παροξύτονο επίθετο σε -ος, -α, -ο, ένα προπαροξύτονο σε -ος, -α, -ο, ένα οξύτονο σε -ιός, -ιά, -ό και ένα οξύτονο σε -ός, -ιά, -ό.

3) Η τρίτη κατηγορία επιθέτων χωρίζεται σε δύο επιμέρους με βάση τα επιθήματα, όπως φαίνονται και στον τίτλο: α) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ και β) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ής, -ιά, -ί.

Αναφέρεται σχετικά με τα επίθετα της α' υποκατηγορίας τα εξής: Τα επίθετα αυτής της υποκατηγορίας είναι σχετικά λίγα, έχουν διατηρηθεί από την αρχαία ελληνική και δηλώνουν συνήθως κάποια διάσταση (όγκο, βάρος) ή ποιότητα όπως παχύς, βαρύς, τραχύς. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατάληξη του θηλυκού σε -εία, όπου παρατηρείται η διατήρηση της αρχαίας κλίσης. Κάποια από αυτά τα επίθετα αρχικά είχαν κατάληξη -ος και την άλλαξαν σε -ύς. Αυτά ακολουθούν το σχηματισμό σε -ύς, -ία, -υ. Ως δεύτερα συνθετικά όμως διατηρούν την κατάληξη -ος.

Το επίθετο «πολύς», παρόλο που έχει αρσενικό σε -ύς, σχηματίζει το θηλυκό και το ουδέτερο με διαφορετικό τρόπο: ο πολύς, η πολλή, το πολύ. Κάποια επίθετα σε -ύς, τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως σε επιστημονικά κείμενα και με άνιση συχνότητα τύπων διατηρούν την αρχαία κλίση, με το θηλυκό να τονίζεται στην παραλήγουσα -εία, όπως με το επίθετο: δασύς-δασεία-δασύ.

Ενώ σχετικά με τα επίθετα της β' υποκατηγορίας αναφέρεται πως δηλώνουν συνήθως χρώμα και παράγονται από τα αντίστοιχα ουσιαστικά. Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι δύο, ένα για κάθε υποκατηγορία: ένα επίθετο σε -ύς, -ειά, -ύ και ένα επίθετο σε -ής, -ιά, -ί. Σημαντική σημείωση για τα παραπάνω κλιτικά παραδείγματα, είναι πως σχηματίζουν τη γενική ενικού του αρσενικού με δεύτερο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, ο βαρύς γίνεται του βαρύ και ο καφετής, του καφετή.

4) Πολλά από τα επίθετα της τέταρτης κατηγορίας «Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα (αρχαιόκλιτα) σε -ης, -ης, -ες» ακολουθούν την αρχαία κλίση, όμως αυτό δημιουργεί συνήθως προβλήματα. Το αρσενικό είναι πιο εύχρηστο και έχει μια τάση να ευθυγραμμιστεί στην γενική με τα ουσιαστικά σε -ης, σε αντίθεση με το θηλυκό που επιβάλλεται η γενική σε -ους. Το ουδέτερο παρουσιάζει τις περισσότερες δυσκολίες καθώς ο σχηματισμός του σε -ες είναι ιδιαίτερος. Ο πληθυντικός σε όλα τα γένη παρουσιάζεται ως πιο ομαλός, καθώς οι πτώσεις του αρσενικού και του θηλυκού είναι όμοιες και του ουδέτερου επίσης όμοιες μεταξύ τους. Η γενική του πληθυντικού δε χρησιμοποιείται συχνά και η κλητική παρουσιάζει ιδιορρυθμίες, όπως στην αρχαία κλίση.

Τα επίθετα της τέταρτης κατηγορίας χωρίζονται σε δύο επιμέρους υποκατηγορίες με βάση τον τονισμό: α) οξύτονα σε -ής, -ής, -ές και β) παροξύτονα σε -ης, -ης, -ες. Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι δύο, ένα για κάθε υποκατηγορία: ένα οξύτονο σε -ής, -ής, -ές **και** ένα παροξύτονο σε -ης, -ης, -ες.

5) Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα επίθετα που έχουν μόνο δύο γένη (Επίθετα διγενή): αρσενικό και θηλυκό και το αρσενικό είναι ανισοσύλλαβο στον πληθυντικό. Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν κι ως ουσιαστικά. Βασική διαφοροποίηση μεταξύ ουσιαστικών και επιθέτων είναι πως τα επίθετα μπορούν να σχηματίσουν και το ουδέτερο σε -ικο. Το ουδέτερο εμφανίζεται στα κλιτικά παραδείγματα κάτω από την κλίση των αρσενικών και των θηλυκών, μόνο στην ονομαστική.

Τα διγενή επίθετα χωρίζονται σε δύο υποκατηγορίες με βάση τον σχηματισμό του αρσενικού-θηλυκού και τον τονισμό: α) οξύτονα επίθετα με το αρσενικό σε -άς ή -ής, θηλυκό σε -ού, όπου πέρα από το αρσενικό, είναι και το θηλυκό ανισοσύλλαβο στον πληθυντικό και β) παροξύτονα επίθετα σε -ης, -α, όπως γκρινιάρης καθώς και σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις: λαιμός, μαλλί, μάτι, πόδι, φρύδι, χέλι, χέρι ή υποκοριστικά επιθέτων τα οποία σχηματίζουν ουδέτερο σε -ικο.

Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι τρία. Τα δύο πρώτα κλιτικά παραδείγματα τα παρουσιάζει μαζί: ένα οξύτονο επίθετο σε -άς, -ού, ένα παροξύτονο επίθετο σε -ης, -α και ένα οξύτονο επίθετο σε -ής, -ού

6) Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα τριγενή και δικατάληκτα επίθετα σε -ος, -ος, -ον. Σύμφωνα με τον Τσοπανάκη (1994), τα περισσότερα προπαροξύτονα, τριγενή και δικατάληκτα επίθετα σε -ος, -ος, -ον με λόγια προέλευση κλίνονται σύμφωνα με τα αρσενικά και θηλυκά της κατηγορίας 2α σχηματίζοντας το θηλυκό σε -α και το ουδέτερο σε -ο.

Όμως κάποια από αυτά τα επίθετα, και ιδιαίτερα αυτά που αναφέρονται σε μυθικά ή πραγματικά πρόσωπα αρχαιότερης ή νεότερης εποχής ή έχουν απλά διατηρήσει τον λόγιο σχηματισμό, σχηματίζουν το θηλυκό σε -ος και το ουδέτερο σε -ο. Στην ίδια κατηγορία προστίθενται και επίθετα που δεν έχουν αυτά τα επιθήματα, αλλά είναι ξένα και άκλιτα όπως: ελεγκάν, ροζ, μασκέ, σνομπ κ.α.

Σε σύγκριση με τις κλιτικές τάξεις της Γραμματικής των Holton κ.α. (1998) δε γίνεται καμία αναφορά στα εξής κλιτικά σχήματα: α) Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και β) Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον. Επιπλέον, τα Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ αναφέρονται σε σχόλιο στην κατηγορία 3) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ και -ής, -ιά, -ί, στην υποκατηγορία α) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ, ως επίθετα που αρχικά είχαν την κατάληξη -ος και μετακινήθηκαν αναλογικά προς την -υς με αποτέλεσμα το θηλυκό να σχηματίζεται με την κατάληξη -ία.

Τα επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ, αναφέρονται μεν αλλά προτείνεται διαφορετικός τρόπος κλίσης, με βασική διαφορά το σχηματισμό του θηλυκού σε -ειά και όχι -εία. Αναφορά όμως του ίδιου σχήματος κλίσης υπάρχει στα σχόλια. Τα «Επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-ούδικο/-ήδικο αναφέρονται μεν αλλά χωρίς το ουσιαστικό, στην κατηγορία: 5) Επίθετα διγενή, όπου παρουσιάζονται τα επίθετα που έχουν μόνο δύο γένη: αρσενικό και θηλυκό. Το ίδιο συμβαίνει και με τα Επίθετα σε -ης, -α, -ικο. Τα προσθέτει κι αυτά στην κατηγορία: 5) Επίθετα διγενή. Τα αντίστοιχα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζει είναι αυτά των επιθέτων: φαγάς-φαγού, ζηλιάρης-ζηλιάρα, χορατατζής-χορατατζού (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 261-262).

Το επίθετο πολύς δεν αναφέρεται ξεχωριστά, αλλά ως σημείωση στην κατηγορία 3) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ και -ής, -ιά, -ί, υποκατηγορία α) Επίθετα τριγενή και τρικατάληκτα σε -ύς, -ειά, -ύ, όπου ο συγγραφέας γράφει πως το επίθετο πολύς παρόλο που έχει αρσενικό σε -ύς σχηματίζει το θηλυκό και το ουδέτερο με διαφορετικό τρόπο: ο πολύς, η πολλή, το πολύ, χωρίς κλιτικό παράδειγμα.

Τέλος, τα άκλιτα επίθετα προστίθεται απλά στην τελευταία κατηγορία και τα επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ος, -ος, -ον παρουσιάζονται μόνο στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994).

Η επιλογή να κατηγοριοποιηθούν τα επίθετα χρησιμοποιώντας ως κριτήριο και τον τονισμό, έχει ως αποτέλεσμα την παρουσίαση πολλών κλιτικών παραδειγμάτων και πολλών παραδειγμάτων. Σίγουρα επιχειρείται μια άκρως λεπτομερής περιγραφή των κλιτικών σχημάτων με πολλά παραδείγματα και ιστορικά στοιχεία, τα οποία καθιστούν την ανάγνωση δύσκολη, καθώς μπορεί να μη διευκολύνουν τόσο τον αναγνώστη στην εύρεση του σωστού τύπου κλίσης και στην απόκτηση μια γενικής εικόνας του κλιτικού συστήματος των επιθέτων γενικότερα.

2.2.4. Η γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή των Κλαίρη, Χ. & Μπαμπινιώτη, Γ.

Η γραμματική αυτή εκδόθηκε το 2004 και προσφέρει μια δομολειτουργική προσέγγιση της νέας ελληνικής. Οι Κλαίρης & Μπαμπινιώτης (2004) υιοθετούν μια προσέγγιση που συνδυάζει τη δομική ανάλυση με την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας, αναλύοντας τις κλιτικές τάξεις μέσα από τη λειτουργία τους στην καθημερινή επικοινωνία και στη δομή της πρότασης.

Οι συγγραφείς ταξινομούν τα επίθετα με βάση τις καταλήξεις τους και τους συνδυασμούς τύπων που παρουσιάζουν. Κατηγοριοποιούν τα επίθετα με τα ίδια μορφολογικά χαρακτηριστικά σε ομάδες που τις ονομάζουν μορφολογικές δέσμες. Στο μορφολογικό σύστημα του επιθέτου προσθέτουν τις επιθετικές μετοχές και τις επιθετικές αντωνυμίες (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ. 218).

Οι τέσσερις πρώτες κατηγορίες που παρουσιάζονται στη Γραμματική αυτή εμφανίζονται ως οι κατεξοχήν μορφολογικές δέσμες του νεοελληνικού επιθέτου και αναλύονται διεξοδικά. Δεν εντάσσονται σε κάποια από αυτές και ταξινομούνται ως ξεχωριστές κατηγορίες: το επίθετο ο πολύς-η πολλή-το πολύ, καθώς ο σχηματισμός του είναι ιδιαίτερος, αλλά και τα νεοελληνικά επίθετα που προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ. 218).

Έτσι συνολικά παρουσιάζονται οι εξής έξι κατηγορίες:

- 1) Επίθετα του τύπου μέγας-μεγάλη-μεγάλο
- 2) Επίθετα του τύπου σταχτής-σταχτιά-σταχτί
- 3) Επίθετα του τύπου ασθενής-ασθενής-ασθενές
- 4) Επίθετα του τύπου γκρινιάρης-γκρινιάρα-γκρινιάρικο
- 5) Επίθετο πολύς-πολλή-πολύ
- 6) Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της Αρχαίας Ελληνικής

Πριν παρουσιαστεί αναλυτικά η κατηγοριοποίηση των επιθέτων, παρατίθεται το παρακάτω πίνακάκι, με μια συνοπτική παρουσίαση των κατηγοριών στα τρία γένη παρουσιάζοντας το θέμα και την κατάληξη του κάθε επιθέτου στην ονομαστική πτώση του ενικού αριθμού.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
μεγάλο -ς	μεγάλη -Ø	μεγάλο -Ø
πλατύ -ς	πλατιά -Ø	πλατύ -Ø
ασθεν -ής	ασθεν ής	ασθεν -ές
γκρινιάρη -ς	γκρινιάρα -Ø	γκρινιάρικο -Ø
πολ -ύς	πολλή -Ø	πολ -ύ
παρ -ών	παρούς -α	παρ -όν

Σημαντική διευκρίνιση, που γίνεται ακολούθως, είναι πως ο σχηματισμός του επιθέτου βασίζεται στην εφαρμογή διαφορετικών θεμάτων καθώς και καταλήξεων, όπως παρουσιάζεται και στο πινακάκι. Για παράδειγμα στο επίθετο ο μεγάλος-η μεγάλη-το μεγάλο, το θέμα μπορεί να είναι είτε το μεγάλο-, είτε το μεγαλ-, είτε το μεγάλη- και σε αυτά προστίθενται οι διάφορες καταλήξεις (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ. 219).

Όλα τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται ακολουθούν αυτή τη μορφή και διαφέρουν από τις άλλες γραμματικές, καθώς δεν έχουν κλητική, οι πτώσεις παρουσιάζονται με διαφορετική σειρά από αυτήν που συνηθίζεται (ονομαστική, αιτιατική, γενική) και παρουσιάζουν μια φορά το θέμα στις πτώσεις που είναι κοινό αλλάζοντας μόνο τις καταλήξεις. Στις περιπτώσεις μηδενισμένης μορφής ληκτικού μορφήματος (απουσίας δηλ. εμφανούς καταλήξεως) χρησιμοποιείται το σύμβολο Ø.

Στη Γραμματική αυτή παρουσιάζονται οι κατηγορίες με τα αντίστοιχα κλιτικά παραδείγματα και στη συνέχεια παραθέτουν σχόλια, σημειώσεις και πολλά παραδείγματα.

1) Στην κατηγορία «Επίθετα του τύπου μεγάλος-μεγάλη-μεγάλο» αρχικά γίνεται η διαπίστωση πως τα περισσότερα επίθετα σχηματίζουν το θέμα του αρσενικού και του ουδέτερο σε -ο-, ενώ στο θηλυκό γένος ο σχηματισμός στο θέμα ποικίλει σε -η-, -α- και -ια-. Παρόλα αυτά, όλα τα επίθετα που σχηματίζουν το θέμα του αρσενικού και του ουδέτερο σε -ο-, μπορούν να τοποθετηθούν κάτω από την «ομπρέλα» του τύπου

μεγάλος-μεγάλη-μεγάλο (βλ. πίνακα 24) αποτελώντας μια από τις πιο συχνές κατηγορίες στο μορφολογικό σύστημα του νεοελληνικού επιθέτου.

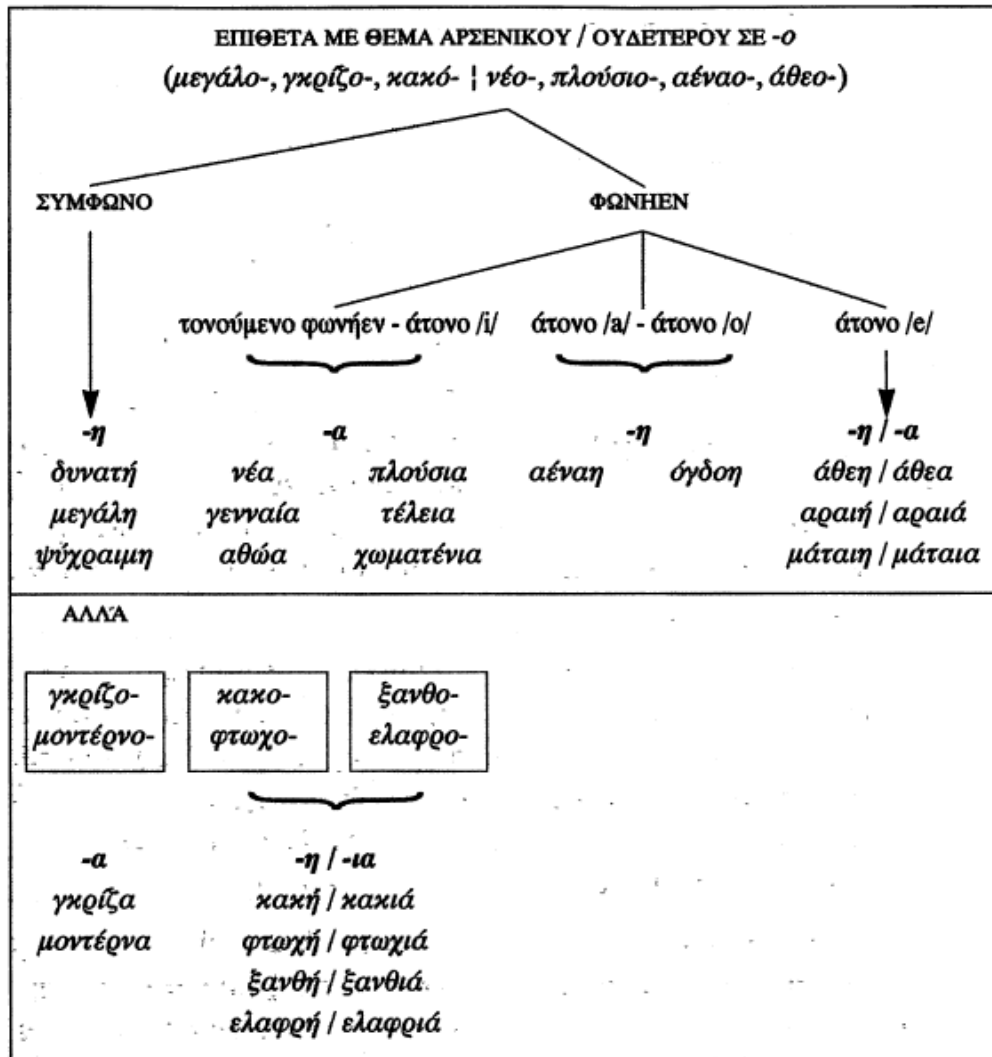
Οι επιμέρους μορφολογικές δέσμες, διακρίνονται με βάση το σχηματισμό του θέματος του θηλυκού και είναι οι παρακάτω με τα αντίστοιχα κλιτικά παραδείγματα: α) επίθετα που σχηματίζουν το θέμα του θηλυκού με -η-, β) επίθετα που σχηματίζουν το θέμα του θηλυκού με -α- και γ) επίθετα που σχηματίζουν το θέμα του θηλυκού με -ιά-.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τα κλιτικά επιθήματα των επιθέτων αυτής της κατηγορίας σε ένα πινακάκι όπως το παρακάτω.

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	-ς	-Ø	-Ø
	Αιτ.	-Ø		
	Γεν.	-ου	-ς	-ου
Πληθ.	Ονομ.	-οι	-ες	-α
	Αιτ.	-ους		
	Γεν.		-ων	

Όσον αφορά τον σχηματισμό των επιθέτων αυτής της κατηγορίας (με θέμα αρσενικού και ουδέτερου σε -ο-) οι Κλαίρης & Μπαμπινιώτης (2004) διαπιστώνουν πως αυτός σχετίζεται με τον φθόγγο που προηγείται του ληκτικού -ο- (τον χαρακτήρα) και προτείνουν έναν γενικό κανόνα για το σχηματισμό των καταλήξεων. Ακολουθεί ένας συγκεντρωτικός πίνακας με αυτά (σελ. 222) και πολλές σημειώσεις.

2) Στην κατηγορία «Επίθετα του τύπου σταχτής-σταχτιά-σταχτί» ανήκουν επίθετα του τύπου σταχτής-σταχτιά-σταχτί και του τύπου πλατύς-πλατιά-πλατύ, τα οποία στον προφορικό λόγο ανήκουν στην ίδια κατηγορία αλλά η ορθογραφία τους είναι διαφορετική. Επομένως προκύπτουν δύο υποκατηγορίες: α) επίθετα του τύπου σταχτής-σταχτιά-σταχτί και β) επίθετα του τύπου πλατύς-πλατιά-πλατύ.

3) Στην κατηγορία «Επίθετα του τύπου ασθενής-ασθενής-ασθενές» παρουσιάζονται τα επίθετα που έχουν κοινό το αρσενικό και το θηλυκό, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν δύο μόνο γένη, τα γνωστά διγενή επίθετα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τα κλιτικά επιθήματα των επιθέτων αυτής της κατηγορίας σε ένα πινακάκι όπως το παρακάτω.

		Αρσενικό/Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	-ς	-ές
	Αιτ.	-Ø	-ές
	Γεν.	-ούς / (-Ø)	-ούς
Πληθ.	Ονομ.	-είς	ή
	Αιτ.	-είς	-ή
	Γεν.	-ών	-ών

4) Στην κατηγορία «Επίθετα του τύπου γκρινιάρης-γκρινιάρα-γκρινιάρικο» τα επίθετα εμφανίζουν αύξηση συλλαβών στον πληθυντικό του αρσενικού καθώς εμφανίζεται το επίθημα -δες. Τα θηλυκά που σχηματίζουν το θέμα του ενικού σε -ού, εμφανίζουν κι αυτά αύξηση συλλαβών στον πληθυντικό όπως τα αρσενικά, π.χ. υπναρού-υπναρούδες. Τα ουδέτερα σχηματίζονται με διάφορα επιθήματα: -ικο όπως γκρινιάρης-γκρινιάρικο, -δικο, όπως υπναράς-υπναρούδικο και -ούλι όπως μικρούλης-μικρούλη.

Τα επίθετα που σχηματίζονται με το επίθημα -ούλης, -ούλα εμφανίζουν έναν τύπο ονομαστικής/αιτιατικής του ουδετέρου, σύμφωνα με τα ισοσύλλαβα. Έτσι τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι τέσσερα: α) επίθετα του τύπου γκρινιάρης-γκρινιάρα-γκρινιάρικο, β) επίθετα του τύπου υπναράς, υπναρού, υπναράδικο, γ) επίθετα του τύπου τζαμπατζής, τζαμπατζού, τζαμπατζήδικο και δ) επίθετα του τύπου μικρούλης, μικρούλα, μικρούλι/μικρούλικο.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τα κλιτικά επιθήματα των επιθέτων αυτής της κατηγορίας σε ένα πινακάκι όπως το παρακάτω.

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	-ς	-Ø	-Ø
	Αιτ.	-Ø		
	Γεν.		-ς	-ου

Πληθ.	Ονομ.	-δες	-δες	-α
	Αιτ.			
	Γεν.	-δων	-δων	-ων

5) Στην κατηγορία «Επίθετο πολύς-πολλή-πολύ» είναι μόνο το επίθετο **πολύς-πολλή-πολύ**, με κλίση που εμφανίζει ιδιαιτερότητες ως προς την ορθογραφία. Η γενικού του αρσενικού και του ουδέτερου σχηματίζεται με δύο τρόπους.

Εντοπίζονται δύο σημεία στον αντίστοιχο πινακάκι της Γραμματικής (σελ.234) τα οποία δημιουργούν αμφιβολίες. Στον πληθυντικό του αρσενικού η αιτιατική με τη γενική παρουσιάζονται ανάποδα και στην γενική του ουδέτερου ο δεύτερος τύπος «πολλού» εμφανίζεται με ένα -λ-. Στο παρακάτω πινακάκι παρουσιάζεται η κλίση του επιθέτου με την ίδια μορφή της Γραμματικής αλλά με τα ανωτέρω σημεία διορθωμένα σύμφωνα με τη σχολική Γραμματική.

		Αρσενικό		Θηλυκό		Ουδέτερο	
Ενικός	Ονομ.	πολ	-ύς	πολλή	-Ø	πολ	-ύ
	Αιτ.		-υ		-Ø		-ύ
	Γεν.	πολ	-ύ		-ς	πολ	-ύ
		πολλ	-ού			πολλ	-ού
Πληθ.	Ονομ.	πολλ	-οί	πολλ	-ές	πολλ	-ά
	Αιτ.		-ούς		-ές		-ά
	Γεν.		-ών		-ών		-ών

6) Στην τελευταία κατηγορία «Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της Αρχαίας Ελληνικής» είναι τα επίθετα που προέρχονται από μετοχές της Αρχαίας Ελληνικής και διατήρησαν το σύστημα κλίσης που προέρχεται από αυτές. Σημειώνεται πως η κλίση των επιθέτων αυτών δεν περιλαμβάνεται στο κλιτικό σύστημα της Νέας Ελληνικής

αλλά παρατίθεται στη συγκεκριμένη Γραμματική καθώς έχει χρηστική αξία σύμφωνα με τους συγγραφείς της.

Παρουσιάζονται τρία κλιτικά παραδείγματα στα οποία αλλάζει κυρίως το ουδέτερο, αλλά και το αρσενικό της τρίτης υποκατηγορίας: α) επίθετα του τύπου παρών, παρούσα, παρόν, β) επίθετα του τύπου δηλών, δηλούσα, δηλούν και γ) επίθετα του τύπου προαχθείς, προαχθείσα, προαχθέν.

Στη συνέχεια, παρατίθενται κάποιες ιδιαιτερότητες στον σχηματισμό των επιθέτων, ένας ορισμός των άκλιτων επιθέτων με παραδείγματα, ένας συνοπτικός πίνακας της κλίσης των επιθέτων όλων των κατηγοριών και δύο ακόμα πίνακες μόνο με τα κλιτικά επιθήματα.

198. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΗΣ ΚΛΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

	ΕΝΙΚΟΣ						ΠΑΘΥΝΤΙΚΟΣ					
	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ
A	μεγάλο	-ς	μεγάλο	-ο	μεγάλ	-ου	μεγάλ	-οι	μεγάλ	-ους	μεγάλ	-ων
Θ	μεγάλη	-ο	μεγάλη	-ο	μεγάλη	-ς	μεγάλ	-ες	μεγάλ	-ες	μεγάλ	-ων
OY	μεγάλο	-ο	μεγάλο	-ο	μεγάλ	-ου	μεγάλ	-α	μεγάλ	-α	μεγάλ	-ων
A	πλούσιο	-ς	πλούσιο	-ο	πλούσι	-ου	πλούσι	-οι	πλούσι	-ους	πλούσι	-ων
Θ	πλούσια	-ο	πλούσια	-ο	πλούσια	-ς	πλούσι	-ες	πλούσι	-ες	πλούσι	-ων
OY	πλούσιο	-ο	πλούσιο	-ο	πλούσι	-ου	πλούσι	-α	πλούσι	-α	πλούσι	-ων
A	γλυκό	-ς	γλυκό	-ο	γλυκ	-ού	γλυκ	-οί	γλυκ	-ούς	γλυκ	-ών
Θ	γλυκιά	-ο	γλυκιά	-ο	γλυκιά	-ς	γλυκ	-ές	γλυκ	-ές	γλυκ	-ών
OY	γλυκό	-ο	γλυκό	-ο	γλυκ	-ού	γλυκ	-ά	γλυκ	-ά	γλυκ	-ών
A	σταχτή	-ς	σταχτή	-ο	σταχτή	-ο	σταχτ	-ιοί	σταχτ	-ιούς	σταχτ	-ιών
Θ	σταχτιά	-ο	σταχτιά	-ο	σταχτιά	-ς	σταχτ	-ιές	σταχτ	-ιές	σταχτ	-ιών
OY	σταχτί	-ο	σταχτί	-ο	σταχτ	-ιού	σταχτ	-ιά	σταχτ	-ιά	σταχτ	-ιών
A	πλατύ	-ς	πλατύ	-ο	πλατύ	-ο	πλατ	-ιοί	πλατ	-ιούς	πλατ	-ιών
Θ	πλατιά	-ο	πλατιά	-ο	πλατιά	-ς	πλατ	-ιές	πλατ	-ιές	πλατ	-ιών
OY	πλατύ	-ο	πλατύ	-ο	πλατ	-ιού	πλατ	-ιά	πλατ	-ιά	πλατ	-ιών
A	ασθενή	-ς	ασθενή	-ο	ασθεν	-ή/ούς	ασθεν	-είς	ασθεν	-είς	ασθεν	-ών
Θ	ασθεν	-ές	ασθεν	-ές	ασθεν	-ούς	ασθεν	-ή	ασθεν	-ή	ασθεν	-ών
OY	ασθεν	-ές	ασθεν	-ές	ασθεν	-ούς	ασθεν	-ή	ασθεν	-ή	ασθεν	-ών
A	γκρινιάρη	-ς	γκρινιάρη	-ο	γκρινιάρη	-ο	γκρινιάρη	-δες	γκρινιάρη	-δες	γκρινιάρη	-δων
Θ	γκρινιάρη	-ο	γκρινιάρη	-ο	γκρινιάρη	-ς	γκρινιάρη	-ες	γκρινιάρη	-ες	γκρινιάρη	-ων
OY	γκρινιάρικο	-ο	γκρινιάρικο	-ο	γκρινιάρικ	-ου	γκρινιάρικ	-α	γκρινιάρικ	-α	γκρινιάρικ	-ων
A	υπναρά	-ς	υπναρά	-ο	υπναρά	-ο	υπναρά	-δες	υπναρά	-δες	υπναρά	-δων
Θ	υπναρού	-ο	υπναρού	-ο	υπναρού	-ς	υπναρού	-δες	υπναρού	-δες	υπναρού	-δων
OY	υπναρούδικο	-ο	υπναρούδικο	-ο	υπναρούδικ	-ου	υπναρούδικ	-α	υπναρούδικ	-α	υπναρούδικ	-ων
A	τζαμπατζή	-ς	τζαμπατζή	-ο	τζαμπατζή	-ο	τζαμπατζή	-δες	τζαμπατζή	-δες	τζαμπατζή	-δων
Θ	τζαμπατζού	-ο	τζαμπατζού	-ο	τζαμπατζού	-ς	τζαμπατζού	-δες	τζαμπατζού	-δες	τζαμπατζού	-δων
OY	τζαμπατζήδικο	-ο	τζαμπατζήδικο	-ο	τζαμπατζήδικ	-ου	τζαμπατζήδικ	-α	τζαμπατζήδικ	-α	τζαμπατζήδικ	-ων
A	μικρούλη	-ς	μικρούλη	-ο	μικρούλη	-ο	μικρούλη	-δες	μικρούλη	-δες	μικρούλη	-δων
Θ	μικρούλα	-ο	μικρούλα	-ο	μικρούλα	-ς	μικρούλ	-ες	μικρούλ	-ες	μικρούλ	-ων
OY	μικρούλι / -ικο	-ο	μικρούλι / -ικο	-ο	μικρούλικ	-ου	μικρούλικ	-α	μικρούλικ	-α	μικρούλικ	-ων

199. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ (Α')

	ΕΝΙΚΟΣ			ΠΑΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ		
	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΛΙΠΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΛΙΠΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ
A Θ ΟΥ			-ου -ς -ου	-οι -ες -α	-ους -ες -α	-ων
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø	-ού -ς -ού	-οί -ές -ά	-ούς -ές -ά	-ών
A Θ ΟΥ			-Ø / -ιού -ς -ιού	-ιοί -ιές -ιά	-ιούς -ιές -ιά	-ιών
A Θ ΟΥ	-ς -ές	-Ø -ές	-ή / -ούς -ούς -ούς	-είς -ή	-είς -ή	-ών
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø -Ø -Ø	-Ø -ς -ου	-δες -ες -α	-δες -ες -α	-δων -ων
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø -Ø -Ø	-Ø -ς -ου	-δες -δες -α	-δες -δες -α	-δων -δων -ων
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø -Ø -Ø	-Ø -ς -ου	-δες -δες -α	-δες -δες -α	-δων -δων -ων
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø -Ø -Ø	-Ø -ς -ου	-δες -δες -α	-δες -δες -α	-δων -δων -ων

200. ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ (Β')

	ΕΝΙΚΟΣ			ΠΑΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ		
	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΛΙΠΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ	ΛΙΠΙΑΤΙΚΗ	ΓΕΝΙΚΗ
A Θ ΟΥ			-ου -ς -ου	-οι -ες -α	-ους	-ων
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø	-ού -ς -ού	-οί -ές -ά	-ούς	-ών
A Θ ΟΥ			-Ø / -ιού -ς -ιού	-ιοί -ιές -ιά	-ιούς	-ιών
A Θ ΟΥ	-ς -ές	-Ø -ές	-ή / -ούς -ούς -ούς	-είς -ή		-ών
A Θ ΟΥ	-ς -Ø -Ø	-Ø -Ø -Ø	-Ø -ς -ου	-δες -ες / -δες -α		-δων -ων

Σε σύγκριση με τη Γραμματικής των Holton κ.α. (1998), η Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004) παρουσιάζει τις κλιτικές τάξεις σε άλλες κατηγορίες:

Οι κατηγορίες «Επίθετα σε -ος, -η, -ο», «Επίθετα σε -ος, -α, -ο» και «Επίθετα σε -ος, -ια, -ο» υπάγονται στην κατηγορία: 1) Επίθετα του τύπου μεγάλος-μεγάλη-μεγάλο. Οι κατηγορίες: «Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ» και «Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί» υπάγονται στην

κατηγορία: 2) Επίθετα του τύπου σταχτής-σταχτιά-σταχτί. Οι κατηγορίες: «Επίθετα σε -ης, -α, -ικο» και «Επίθετα σε -άς/-ής, -ού, -άδικο/-οúdικο/-ήδικο» υπάγονται στην κατηγορία: 4) Επίθετα του τύπου γκρινιάρης-γκρινιάρα-γκρινιάρικο. Η κατηγορία: «Επίθετα σε -ης, -ες» παρουσιάζεται στην κατηγορία: 3) Επίθετα του τύπου ασθενής-ασθενής-ασθενές. Η κατηγορία: «Το επίθετο (ποσοδεικτικό) πολύς» παρουσιάζεται στην κατηγορία: 5) Επίθετο πολύς-πολλή-πολύ. Η κατηγορία: «Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον» παρουσιάζεται στην κατηγορία 6) Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της Αρχαίας Ελληνικής. Αναφορά στην κατηγορία: «Άκλιτα επίθετα» γίνεται στο κεφάλαιο: Ιδιαιτερότητες των επιθέτων (σελ.236), χωρίς θα θεωρούνται ξεχωριστή κατηγορία.

Δε γίνεται αναφορά στις κλιτικές τάξεις: «Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον» και «Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ». Όμως τα επίθετα του τύπου προαχθείς, προαχθείσα, προαχθέν, στην κατηγορία 6) Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της Αρχαίας Ελληνικής, παρουσιάζονται μόνο στη Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004).

2.3. Μοντέλο ταξινόμησης της Ράλλη

Αξίζει να σημειωθεί πως η Ράλλη (2005, σελ. 117) ασκώντας κριτική στις παραπάνω γραμματικές και εστιάζοντας στην ονοματική κλίση, προτείνει ένα νέο μοντέλο ταξινόμησης, το οποίο δε συμφωνεί μαζί τους στα εξής:

- το γένος και ο αριθμός των συλλαβών δεν αποτελούν κριτήριο ταξινόμησης, διότι κάποια ουσιαστικά προκύπτει να ανήκουν στην ίδια κλιτική τάξη, αλλά να έχουν διαφορετικά γένη και διαφορετικό αριθμό συλλαβών.
- η συμπεριφορά των ουσιαστικών ως προς τον συγκρητισμό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο διαχωρισμού τους, διότι μεταξύ των τύπων ανήκουν σε μια κλιτική τάξη, υπάρχουν συστηματικές διαφορές που τις κατατάσσουν σε διαφορετικές κλιτικές ομάδες.

Έτσι, η Ράλλη (2005, σελ. 118) αντιπροτείνει ένα μοντέλο ταξινόμησης που βασίζεται στα παρακάτω κριτήρια: α) τη συστηματική αλλομορφική ποικιλία των θεμάτων και β) τη μορφή του συνόλου των κλιτικών επιθημάτων που συνδέονται με αυτά. Το μοντέλο αυτό αφορά την ονοματική κλίση, καθώς η κλίση των επιθέτων σε γενικές γραμμές προσαρμόζεται στα πρότυπα των ουσιαστικών.

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτουν οι 8 κλιτικές τάξεις (ΚΤ) στην ονοματική κλίση:

Στην 1^η κλιτική τάξη ανήκουν λέξεις που δεν εμφανίζει αλλομορφική ποικιλία του θέματος. Παραδείγματα θεμάτων: ανθρωπ (ΑΡΣΕΝΙΚΟ) και ψηφ (ΘΗΛΥΚΟ). Κλιτικό παράδειγμα: ο άνθρωπος (σελ. 119).

Στη 2^η κλιτική τάξη ανήκουν λέξεις που εμφανίζουν την ίδια αλλομορφική ποικιλία ανάλογα με τον αριθμό και ίδιους τύπους κλιτικών επιθημάτων. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΑΡΣΕΝΙΚΑ) ταμια ~ ταμι, παπαδ ~ παπα, μαχητη ~ μαχητ, μπακαληδ ~ μπακαλη, καφεδ ~ καφε, παπουδ ~ παπου. Κλιτικό παράδειγμα: ο ταμίας & ο καφές (σελ. 120).

Στην 3^η κλιτική τάξη ανήκουν τα θηλυκά με την ίδια αλλομορφική ποικιλία όπως και τα αρσενικά της δεύτερης κλιτικής τάξης. Διαφέρουν όμως με τα αρσενικά στην κλίση τους στον ενικό αριθμό. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΘΗΛΥΚΑ) μητερα ~ μητερ, αυλη ~ αυλ, αλεπουδ ~ αλεπου. Κλιτικό παράδειγμα: η μητέρα, η αυλή, η αλεπού (σελ. 120).

Στην 4^η κλιτική τάξη ανήκουν τα αρχαιοπρεπή θηλυκά ουσιαστικά των οποίων η γενική ποικίλλει ανάμεσα στη μορφή -ης της Κοινής νεοελληνικής και στην αρχαία μορφή -εως. Τα τελευταία μπορεί να εμφανίζουν τάσεις σύμπτωσης με τα υπόλοιπα θηλυκά της τρίτης κλιτικής τάξης στον ενικό αριθμό, αλλά εξακολουούν να διαφέρουν στον πληθυντικό αριθμό. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΘΗΛΥΚΑ) πολη ~ πολε ~ πολ. Κλιτικό παράδειγμα: η πόλη (σελ. 120).

Οι επόμενες κλιτικές τάξεις περιέχουν την κατανομή των ουδετέρων:

Στην 5^η κλιτική τάξη ανήκουν τα ουδέτερα ουσιαστικά χωρίς αλλομορφία σε -ο. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ) βουν.

Στην 6^η κλιτική τάξη ανήκουν τα ουδέτερα ουσιαστικά χωρίς αλλομορφία σε -ι. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ) σπιτι

Στην 7^η κλιτική τάξη ανήκουν τα αρχαιοπρεπή ουσιαστικά σε -ος. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ) κρατ.

Στην 8^η και τελευταία κλιτική τάξη ανήκουν τα ουδέτερα ουσιαστικά με συστηματική θεματική αλλομορφία. Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ) σωματ ~ σωμα. Κλιτικό παράδειγμα: το βουνό, το σπίτι, το κράτος, το σώμα (σελ. 120).

Η κλίση των επιθέτων, όπως αναφέρθηκε, προσαρμόζεται στα πρότυπα των ουσιαστικών. Πιο συγκεκριμένα, τα επίθετα κλίνονται με βάση τις κλιτικές τάξεις 1,3 και 5. Τα αρσενικά επίθετα σε -ος, όπως καλός/ωραίος, κλίνονται με βάση την 1^η ΚΤ. Τα θηλυκά επίθετα σε -η και -α, όπως καλή/ωραία, κλίνονται με βάση την 3^η ΚΤ και τα ουδέτερα σε -ο, όπως καλό/ωραίο κλίνονται με βάση την 5^η ΚΤ (Ράλλη, 2005, σελ.122).

Η Ράλλη (2005, σελ. 122) κάνει αναφορά σε κάποια επίθετα που κλίνονται διαφορετικά, φέρουν κυρίως το λόγιο χαρακτηριστικό και η κλίση τους ανήκει σε ένα περιφερειακό σύστημα της Ελληνικής, όπως τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ. Τα επίθετα αυτά δεν τα περιλαμβάνει στις κλιτικές τάξεις καθώς θεωρεί πως βρίσκονται σε κάποιο μεταβατικό στάδιο αναδιάρθρωσης και η προσπάθεια για τυποποίηση είναι μάταιη.

Όμως τα τριγενή και δικατάληκτα προστίθενται ως δύο ακόμα κλιτικά πρότυπα, δημιουργώντας δύο κλιτικές τάξεις, την 9^η για τα αρσενικά και τα θηλυκά, και τη 10^η για τα ουδέτερα. Ο λόγος είναι πως τα επίθετα αυτά είναι περισσότερα από τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ και η κλίση τους φαίνεται να αντιστέκεται σε τάσεις αναδιάρθρωσης, μη προκαλώντας την ίδια αστάθεια (Ράλλη, 2005, σελ. 122-123).

Στη 9^η κλιτική τάξη: Παραδείγματα θεμάτων: (ΑΡΣΕΝΙΚΑ & ΘΗΛΥΚΑ) ευγεν.

Στη 10^η κλιτική τάξη: Παραδείγματα θεμάτων: (ΟΛΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ) ευγεν. Κλιτικό παράδειγμα και για τις δύο κλιτικές τάξεις: ο/η ευγενής, το ευγενές.

Το μοντέλο της Ράλλη θεωρείται ορθότερο από την άποψη της παραγωγικότητας. Σύμφωνα με τη θεώρηση του Dressler, η ταξινόμηση και η περιγραφή ενός κλιτικού συστήματος πρέπει να βασίζονται πρωτίστως στον βαθμό παραγωγικότητας που παρουσιάζει (Χριστοφίδου, 2003, σελ. 103-105).

2.4. Μοντέλο ταξινόμησης στο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη

Τέλος στο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη παρουσιάζεται μια διαφορετική κατηγοριοποίηση με 17 κύριες κατηγορίες με 9 υποκατηγορίες. Τα κλιτικά παραδείγματα συνοδεύονται από έναν κωδικό, π.χ. E1, ώστε να είναι εύκολη η κλίση του.

Κλιτικός πίνακας του Λεξικού Τριανταφυλλίδη

Κατηγορία	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
E1	καλός	καλή	καλό
E2	γλυκός	γλυκιά	γλυκό
E3	άσπρος	άσπρη	άσπρο
E4	ωραίος	ωραία	ωραίο
E5	όμορφος	όμορφη	όμορφο
E6	πλούσιος	πλούσια	πλούσιο
E7	τραχύς	τραχιά	τραχύ
E7α	ευθύς	ευθεία	ευθύ
E8	σταχτής	σταχτιά	σταχτί
E9	ζηλιάρης	ζηλιάρα	ζηλιάρικο

E9α	γλωσσάς	γλωσσού	γλωσσάδικο γλωσσούδικο	—
E10	συνεχής	συνεχής	συνεχές	
E11	ελώδης	ελώδης	ελώδες	
E11α	κακοήθης	κακοήθης	κακόηθες	
E12	τρέχων	τρέχουσα	τρέχον	
E12α	ανιών	ανιούσα	ανιόν	
E12β	συμπαθών	συμπαθούσα	συμπαθούν	
E12γ	διασωθείς	διασωθείσα	διασωθέν	
E12δ	λήξας	λήξασα	λήξαν	
E12ε	βραδύνους	βραδύνους	βραδύνουν	
E12στ	δρων	δρώσα	δρων	
E13	φθοροποιός	φθοροποιός φθοροποιά	- φθοροποιό	
E14	ζημιογόνος	ζημιογόνος - ζημιογόνα	ζημιογόνο	
E15	ευκλείδειος	ευκλείδειος - ευκλείδεια	ευκλείδειο	
E16	ανενεργός	ανενεργός - ανενεργή	ανενεργό	

E17	διάδικος	διάδικος - διάδικη	διάδικο
	πολύς	πολλή	πολύ

Στην ιστοσελίδα https://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/Theoria%20Nea/klisi_epitheto.htm αναλύεται η κάθε κατηγορία με κλιτικά παραδείγματα και πρόσβαση με ένα μόνο κλικ σε μεγάλο αριθμό παραδειγμάτων στο λεξικό της κοινής νεοελληνικής το οποίο εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1998 από το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και αποτελεί αποτέλεσμα πολύχρονης και συστηματικής επεξεργασίας.

2.5. Κεντρικά σημεία σύγκρισης και αποκλίσεις

Σύμφωνα με τους Holton κ.α. (1998) για κάθε διαφορετικό σχήμα κλίσης δημιουργείται μια ξεχωριστή κατηγορία. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι 13 κλιτικές τάξεις που προτείνουν οι συγγραφείς της γραμματικής της ελληνικής γλώσσας των Holton κ.α. (1998). Το σύμβολο ✓ δείχνει σε ποιες από τις παρακάτω Γραμματικές εμφανίζονται οι κατηγορίες αυτές -ακόμα κι αν εμφανίζονται ως υποκατηγορίες ή γίνεται απλή αναφορά στα σχόλια ή σε σημείωση-, ενώ το σύμβολο X δηλώνει πως δεν εμφανίζονται καθόλου.

Επίθετα:	Γραμματική του/των:		
	Τριανταφυλλίδη (1941)	Τσοπανάκη (1994)	Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004)
σε -ος, -η, -ο	✓	✓	✓
σε -ος, -α, -ο	✓	✓	✓
σε -ος, -ια, -ο	✓	✓	✓
σε -ύς, -ιά, -ύ	✓	✓	✓

σε -ύς, -εία, -ύ	X	✓	X
σε -ής, -ιά, -ί	✓	✓	✓
πολύς	✓	✓	✓
σε -ης, -ες	X	✓	✓
σε -ης, -α, -ικο	✓	✓	✓
σε -άς/-ής, -ού, - άδικο/-οúdικο/-ήδικο	✓	✓	✓
σε -ων, -ουσα, -ον	X	X	✓
σε -ων/-ονας, -ον	X	X	X
Άκλιτα	X	✓	✓

Παρατηρείται ότι τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ, σε -ης, -ες, σε -ων, -ουσα, -ον, σε -ων/-ονας, -ον, καθώς και τα άκλιτα δεν εμφανίζονται σε όλες τις υπό μελέτη Γραμματικές. Μετά από εκτενής μελέτη βρέθηκαν άλλες δύο κατηγορίες οι οποίες δεν εμφανίζονται παρά μόνο σε μία Γραμματική. Έτσι, προέκυψε ένας νέος πίνακας με τις κατηγορίες επιθέτων που δεν εμφανίζονται σε όλες τις Γραμματικές και σε αυτά τα επίθετα θα εστιάσουμε στη συνέχεια της παρούσας εργασίας:

Επίθετα:	Γραμματική του/των:			
	Τριανταφυλλίδη (1941)	Τσοπανάκη (1994)	Holton κ.α. (1998)	Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004)
σε -ύς, -εία, -ύ	X	✓	✓	X
σε -ης, -ες	X	✓	✓	✓
σε -ων, -ουσα, -ον	X	X	✓	✓
σε -ων/-ονας, -ον	X	X	✓	X

Καραλεξίδου Α. - Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

σε -ος, -ως, -ον	X	✓	X	X
σε -είς, -είσα, -έν	X	X	X	✓
Άκλιτα	X	✓	✓	✓

Στον πίνακα αυτόν είναι εμφανές πως τα επίθετα αυτά έχουν όλα, εκτός από τα άκλιτα, κάτι κοινό. Το κοινό αυτό είναι πως ακολουθούν την αρχαία κλίση, είναι επίθετα που αποτελούν κληρονομία της αρχαίας ελληνικής (Chantraine, 2023, σελ. 113). Επίθετα γνωστά ως λόγια ή αρχαιοκλιτα.

3. Παρουσίαση των αρχαιοκλιτών - λόγιων επιθέτων σε Γραμματικές και σχολικά εγχειρίδια

Ο προβληματισμός που αναδύεται σε αυτό το σημείο αφορά τον όρο «λόγια», καθώς δεν είναι ένας όρος κοινά αποδεκτός από τους γλωσσολόγους. Τριάντα χρόνια μετά την επίσημη αναγνώριση της δημοτικής και την επίλυση του γλωσσικού ζητήματος, κρίνεται απαραίτητο να επαναπροσδιοριστεί το λόγιο επίπεδο. Αυτό αποτελεί απόρροια τόσο της διατήρησης και μετάδοσης του λόγιου ύφους, κυρίως μέσα από τον γραπτό λόγο, όσο και της επίδρασης της καθαρεύουσας, η οποία συχνά εμφανίζεται υπόγεια ως γλωσσική ποικιλία (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2019, σελ. 16).

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ο όρος «λόγιος» δεν είναι κατάλληλος για χρήση σήμερα, καθώς θεωρείται ακατάλληλος σε επιστημονικό πλαίσιο. Παρόλα αυτά, θεωρείται πως αποτελεί λεξικοποιημένο στοιχείο της νέας ελληνικής, έναν παγιωμένο και κληρονομημένο όρο, που περιγράφει αυτό το γλωσσικό επίπεδο χωρίς να αποκαλύπτει τις πραγματικές σημασιολογικές του συνδέσεις. Ως εκ τούτου, ο όρος δε διατηρεί πλέον σχέση με την προέλευση και τη χρήση των λόγιων και συνάδει με την πορεία της γλωσσικής μας ιστορίας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2019, σελ. 16).

Υπάρχει μια εσφαλμένη - ή τουλάχιστον ανεπαρκώς τεκμηριωμένη - άποψη ότι το λόγιο επίπεδο αποτελεί απλώς την αντανάκλαση της καθαρεύουσας στη δημοτική. Η ελληνική γλώσσα ίσως είναι η μοναδική στην Ευρώπη όπου το λόγιο επίπεδο αναπτύχθηκε τόσο μέσα από μια φυσική γλωσσική και λειτουργική εξέλιξη που ξεκίνησε τεχνητά, π.χ. μέσω λόγιων κειμένων, ανώτερου προφορικού λόγου, και της γλώσσας της εκκλησίας και της διοίκησης, όσο και μέσω τεχνητών παρεμβάσεων, όπως η εισαγωγή διεθνών όρων (διεθνισμών, μεταφραστικών δανείων) και η επίδραση των αρχαϊζουσων τάσεων και της καθαρεύουσας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2019, σελ. 33).

Η εξοικείωση με τη λόγια γλωσσική παράδοση είναι απαραίτητη, καθώς στη Νέα Ελληνική συναντάμε ή δανειζόμαστε έμμεσα (είτε μέσω εσωτερικών, είτε μεταφραστικών, είτε διεθνιστικών δανείων) στοιχεία που δεν ακολουθούν απόλυτα το σύστημα της ΝΕ και προέρχονται από το γλωσσικό της παρελθόν (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2004).

Παράλληλα, πολλές γλωσσικές εξαιρέσεις και ανωμαλίες αποτελούν επιβιώσεις από παλαιότερες περιόδους της ελληνικής γλώσσας, όπως «διεθνής», «διεθνές». Παρ' όλα αυτά, η διδασκαλία αυτών των στοιχείων δεν ανήκει στη γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, αλλά στη Νέα Ελληνική. Ως εκ τούτου, θα ήταν ωφέλιμο να ενσωματωθούν στη διδασκαλία η ετυμολογία των λέξεων και η ιστορία της ελληνικής γλώσσας, θέματα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2020, σελ. 38).

Οι Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Φλιάτουρας (2020, σελ. 39) προτείνουν να αξιοποιηθεί το λόγιο επίπεδο της νέας ελληνικής στη διδασκαλία των μαθημάτων της αρχαίας και της νέας ελληνικής. Πιστεύουν ότι η εκπαιδευτική του αξία μπορεί να εξυπηρετήσει: (α) ως αφετηρία ή "γέφυρα" που διευκολύνει τη μετάβαση από τη νέα ελληνική στην αρχαία ελληνική, (β) ως σύνδεσμος που ενοποιεί τις δύο γλωσσικές φάσεις στο πλαίσιο της ιστορικής συνέχειας της ελληνικής γλώσσας, και (γ) ως μέσο για τη γλωσσική ανατροφοδότηση της νέας ελληνικής από την αρχαία, κυρίως σε γραμματικό επίπεδο (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2020, σελ. 39).

Στη νέα ελληνική γλώσσα παρατηρούνται πολλές επιβιώσεις από την αρχαία ελληνική. Επιβίωση ορίζεται ως ένα γλωσσικό στοιχείο (φωνολογικό, μορφολογικό, σημασιολογικό ή λεξιλογικό) που διατηρείται από μια προηγούμενη γλωσσική φάση σε μια επόμενη. Αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε ως φυσική συνέχεια, δηλαδή με άμεση επιβίωση, είτε μέσω διαδικασιών εσωτερικού δανεισμού, δηλαδή με έμμεση επιβίωση (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2020, σελ. 40).

Ο Ξυδόπουλος (2004) κατέληξε στο συμπέρασμα πως τα περισσότερα λάθη στην ελληνική γλώσσα οφείλονται στην μη επαρκή γνώση της γλώσσας μας και συγκεκριμένα των λόγιων εκφράσεων και λέξεων και ζητάει από όσους υποστηρίζουν πως γνωρίζουν τη γλώσσα τους να γνωρίσουν «για τη γλώσσα τους», να εμβαθύνουν δηλαδή σε αυτήν (Ξυδόπουλος, 2004, σελ. 529).

Τέλος, σύμφωνα με τον Παναγιωτίδης (2013, σελ. 208) η χρήση λόγιων εκφράσεων, πέρα από «φιγούρα», μπορεί να αποτελέσει και μια εύκολη λύση συμπλήρωσης κάποιου μορφολογικού κενού στο κλιτικό παράδειγμα.

3.1. Λόγια επίθετα

Τα λόγια στοιχεία έχουν ταξινομηθεί από τους Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας (2019, σελ.18-19) ως προς τη φωνολογία, τη μορφολογία, τη σύνταξη και το λεξιλόγιο. Στην κατηγορία της μορφολογία, στην υποκατηγορία της κλίσης, παρατηρούνται τρεις περιπτώσεις όπου ανήκουν τα "λόγια" επίθετα που μελετώνται στην παρούσα εργασία και αυτές είναι:

α) Διατήρηση στοιχείων του κλιτικού συστήματος της ΑΕ, όπου ανήκουν τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ

β) Επίθετα (κυρίως τριγενή και δικατάληκτα), όπου ανήκουν τα επίθετα σε -ης, -ες, επίθετα σε -ος, -ον και τα επίθετα σε -ων/-ονας, -ον,

γ) Μετοχές που χρησιμοποιούνται είτε ως μετοχές είτε ως επίθετα είτε ως ουσιαστικοποιημένα επίθετα: (i) ενεργητικού και παθητικού ενεστώτα/παρακειμένου, (ii) ενεργητικού ενεστώτα και αορίστου, όπου ανήκουν τα επίθετα σε -ών, -ούσα, -όν και (iii) παθητικού αορίστου, όπου ανήκουν τα επίθετα σε -είς, -είσα, -έν.

Οι περισσότερες σχετικές γλωσσολογικές μελέτες αφορούν τα πιο δημοφιλή από τα αρχαιοκλίτα επίθετα: τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες. Η Μακρή-Τσιλιπάκου (1997, σελ. 533-537) διεξήγαγε έρευνα για τα επίθετα αυτά, τα οποία ελάχιστα εναρμονίζονται με τη σημερινή νεοελληνική, όπου κατέγραψε αυθεντικές περιπτώσεις λανθασμένης, ματαιωμένης ή διορθωμένης χρήσης τους από ένα μεγάλο αριθμό και ποικιλία ομιλητών/τριών. Τα λάθη αυτά εμφανίζονται συνήθως από την αντικατάσταση των αρχαίων καταλήξεων με τις συνηθισμένες καταλήξεις στο κλιτικό σύστημα της νεοελληνικής και οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι την τελευταία εικοσαετία έχει επέλθει συνολική μείωση της χρήσης τους από την κοινότητα των ομιλητών/τριών ως αποτέλεσμα μιας συνεχούς προσπάθειας απαγκίστρωσης από το παρελθόν (Μακρή-Τσιλιπάκου, 1997, σελ. 542).

Σύμφωνα με τη Μακρή-Τσιλιπάκου (1997, σελ. 543) η αλλαγή στη γλωσσική κλιτική πρακτική φαίνεται να ξεκίνησε από τους νεότερους ομιλητές, πιθανώς λόγω περιορισμένης έκθεσης στους παραδοσιακούς τύπους. Παράλληλα, το φαινόμενο έχει υιοθετηθεί από μεγαλύτερους και πιο μορφωμένους, κυρίως άντρες, ενδεχομένως λόγω

υπερδιορθωτικότητας, που ενισχύει την ταχεία διάδοσή του. Η αλλαγή αυτή, αν και θεωρείται από κάποιους ένδειξη γλωσσικής παρακμής, φέρει συνδηλώσεις νεανικότητας, δημοκρατικότητας και επαναπροσδιορισμού της γλώσσας. Η νεότερη γενιά, που δεν κατέχει πολιτική εξουσία αλλά έχει οικονομική δύναμη και επιρροή στα ΜΜΕ, προωθεί αυτή την αλλαγή. Το φαινόμενο συνδέεται επίσης με τον "δημοκρατικό χώρο", ενώ παραδοσιακά ο συντηρητικός χώρος συνδέεται με την καθαρεύουσα. Η αλλαγή μπορεί να εκληφθεί και ως συμφιλίωση δημοτικής και καθαρεύουσας.

Έτσι γεννήθηκε η σκέψη να μελετηθεί η παρουσία των επιθέτων αυτών στα σχολικά εγχειρίδια και συγκεκριμένα ερευνάται σε πόσες ασκήσεις εμφανίζονται και πώς διδάσκονται στα βιβλία της Νεοελληνικής Γλώσσας των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού καθώς και στη Γραμματική των τάξεων αυτών.

Στις παρακάτω υποενότητες εμφανίζονται τα επίθετα αυτά σε κατηγορίες και αφού καταγραφούν οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τις υπό μελέτη Γραμματικές παρουσιάζονται οι αναφορές στα σχολικά εγχειρίδια ανά τάξη (Ε και Στ) και τέλος στη Γραμματική της Ε και Στ δημοτικού και στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα του Δημοτικού.

3.1.1. Επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ

Τα επίθετα σε -ύς, -ειά, -ύ αποτελούν την προέλευση των επιθέτων σε -ύς, -ιά, -ύ. Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας χρησιμοποιούνται κυρίως σε τεχνικά και επίσημα περιβάλλοντα καθώς και σε ορισμένες στερεότυπες εκφράσεις λόγιας προέλευσης (Holton κ.α., 1998, σελ. 81)

Τα επίθετα αυτά είναι λίγα, διατηρούν στους περισσότερους τύπους τη μορφολογία που είχαν στην αρχαία ελληνική και συνήθως δηλώνουν κάποια διάσταση όπως όγκο και βάρος ή ποιότητα (Τσοπανάκης, 1994, σελ. 257). Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας δεν εμφανίζονται στις Γραμματικές του Τριανταφυλλίδη (1941) και των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004).

Στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994, σελ. 257) παρουσιάζεται ένα ιδιαίτερο σχήμα κλίσης, το οποίο δε συνηθίζεται στις μέρες μας σε καμία περίπτωση (επίσημη και μη).

Προτείνεται διαφορετικός τρόπος κλίσης, με βασική διαφορά το σχηματισμό του θηλυκού σε -εία και όχι -εία.

Κλιτικό παράδειγμα αντίστοιχο:

Ενικός αριθμός

Ονομαστική	ο	βαρύς	η	βαρεία	το	βαρύ
Γενική	του	βαριού	της	βαρείας	του	βαριού
Αιτιατική	τον	βαρύν	τη	βαρεία	το	βαρύ
Κλητική	-	βαρύ	-	βαρεία	-	βαρύ

Πληθυντικός αριθμός

Ονομαστική	οι	βαριοί	οι	βαριές	τα	βαριά
Γενική	των	βαριών	των	βαριών	των	βαριών
Αιτιατική	τους	βαριούς	τις	βαριές	τα	βαριά
Κλητική	-	βαριοί	-	βαριές	-	βαριά

Στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994) στα σχόλια γίνεται αναφορά για κάποια επίθετα σε -ύς, τα οποία χρησιμοποιούνται κυρίως σε επιστημονικά κείμενα και με άνιση συχνότητα τύπων διατηρούν την αρχαία κλίση, με το θηλυκό να τονίζεται στην παραλήγουσα -εία, όπως φαίνεται στο παρακάτω κλιτικό παράδειγμα με το επίθετο δασύς-εία-ύ:

Ενικός αριθμός

Ονομαστική	ο	δασύς	η	δασεία	το	δασύ
Γενική	του	δασέος	της	δασείας	του	δασέος
Αιτιατική	τον	δασύν	τη	δασείαν	το	δασύ

Πληθυντικός αριθμός

Ονομαστική	οι δασείς	οι δασείες	τα δασέα
Γενική	των δασέων	των δασέων	των δασέων
Αιτιατική	τους δασείς	τις δασείες	τα δασέα

Αυτό το κλιτικό παράδειγμα φαίνεται να συμφωνεί με το κλιτικό παράδειγμα των Holton κ.α. (1998) πέραν από μικρές διαφορές όπως το τελικό -ν και τον σχηματισμό της γενικής πληθυντικού όπου στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994) προτείνεται μόνο ένας τύπος, λογικά για όλα τα γένη.

Το κλιτικό παράδειγμα των Holton κ.α. (1998, σελ. 82), το οποίο συμφωνεί απόλυτα με τη χρήση της γλώσσας στις μέρες μας:

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	ευθύς	ευθεία	ευθύ
Γενική	ευθέος	ευθείας	ευθέος
Αιτιατική	ευθύ	ευθεία	ευθύ
Κλητική	ευθύ	ευθεία	ευθύ

Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	ευθείς	ευθείες	ευθέα
Γενική	ευθέων	ευθειών	ευθέων
Αιτιατική	ευθείς	ευθείες	ευθέα
Κλητική	ευθείς	ευθείες	ευθέα

Επιπροσθέτως η Ράλλη (2005, σελ. 122) κάνει αναφορά στα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ ως παράδειγμα κάποιων επίθετων που κλίνονται διαφορετικά, φέρουν κυρίως το λόγιο χαρακτηριστικό και η κλίση τους ανήκει σε ένα περιφερειακό σύστημα της Ελληνικής. Τα επίθετα αυτά δεν τα περιλαμβάνει στις κλιτικές τάξεις καθώς θεωρεί πως βρίσκονται σε κάποιο μεταβατικό στάδιο αναδιάρθρωσης και η προσπάθεια για τυποποίηση είναι μάταιη.

Το ίδιο σχήμα κλίσης με τους Holton κ.α. (1998) φαίνεται να παρουσιάζει η Γραμματική της Ε' και Στ' δημοτικού (σελ. 104) καθώς και το ίδιο κλιτικό παράδειγμα. Στη σχολική Γραμματική γίνεται αναφορά στο σχηματισμό των επιθέτων αυτών όπως στα αρχαία ελληνικά και παρατίθενται παραδείγματα και εκφράσεις στις οποίες συνηθίζεται να χρησιμοποιούνται τα επίθετα αυτά, όπως: αμβλεία γωνία, βραχεία κύματα, οξεία πνευμονία κ.α..

Η. Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ και σε -ης, -ες

Βρήκα κι άλλα επίθετα! Κι αυτά σχηματίζονται όπως στα αρχαία ελληνικά.

	Ενικός αριθμός			
Ον.	ο	ευθύς	η	ευθεία
Γεν.	του	ευθέος	της	ευθείας
Αιτ.	τον	ευθύ	την	ευθεία
Κλ.	-	ευθύ	-	ευθεία
	Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι	ευθείς	οι	ευθείες
Γεν.	των	ευθέων	των	ευθειών
Αιτ.	τους	ευθείς	τις	ευθείες
Κλ.	-	ευθείς	-	ευθείες

Έτσι κλίνονται : βραχύς, αμβλύς, ευρύς, οξύς, ταχύς, δριμύς, θρασύς κ.ά.

Συνήθως, όμως, τα χρησιμοποιούμε σε ορισμένες εκφράσεις όπως:

αμβλεία γωνία
η ταχεία (αμαξοστοιχία)
βραχεία κύματα
ευθεία γραμμή
οξεία πνευμονία
ευρείας κατανάλωσης κ.ά.

Ενικός αριθμός

Στα σχολικά εγχειρίδια της Ε' δημοτικού:

Στο Β.Μ. της Ε δημοτικού, ενότητα 7, σελ. 19 (β τεύχος), στην άσκηση 4 γίνεται αναφορά σε δύο επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ, ως αρχαίες λέξεις που πλέον δε διατηρούν πλέον αυτήν τη κατάληξη στο θηλυκό γένος, αλλά προήλθαν από αυτήν θηλυκά ουσιαστικά που διατηρούν αυτήν την ορθογραφία.

4. Στα παραπάνω τραγούδια συναντήσατε λέξεις σε **-ία, -ιά** και **-εία**. Θυμάστε γιατί άλλοτε έχουμε **ι** και άλλοτε **ει**;

η πολιτ__α (από αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *πολιτεύω* - σήμερα υπάρχει μόνο το *πολιτεύομαι*) => θυμάμαι: ρήμα σε **-εύω** σχηματίζει θηλυκό ουσιαστικό σε **-εία**, π.χ. *γοπτεύω - γοπτεία, μαγεύω - μαγεία, μαντεύω - μαντεία*

η πλατ__α (αρχαία λέξη, που ήταν **επίθετο: πλατύς, πλατεία, πλατύ** - τώρα το θηλυκό *πλατεία* είναι ουσιαστικό [από τη φράση *πλατεία οδός* = πλατύς δρόμος] και το επίθετο έγινε *πλατιά* και γράφεται με **ι**)

η αλήθ__α (αρχαία λέξη), όπως και *ασθένεια, διάρκεια, συνήθεια*, που σχηματίστηκαν από επίθετα σε -ης: *αληθής, ασθενής, διαρκής, συνήθης*

η κοινων__α (αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *κοινωνώ*, όπως και η *επιθυμία* από το *επιθυμώ*)

η βραδ__ά (αρχαία λέξη, που ήταν **επίθετο: βραδύς, βραδεία, βραδύ** [αργός] - η *βραδιά* προέρχεται από τη φράση *βραδεία ώρα*)

Στα σχολικά εγχειρίδια της Στ δημοτικού:

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Στ δημοτικού (γ τεύχος), στην ενότητα 13, αναφέρεται πως ένα από τα γραμματικά φαινόμενά που θα ασχοληθούν οι μαθητές (σελ. 15) είναι ο σχηματισμός επιθέτων όπως στα αρχαία ελληνικά: σε -ων, -ουσα, -ον και -ύς, -εία, -ύ. Έτσι στην άσκηση 3, σελ. 17 οι μαθητές συμπληρώνουν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο τριών επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον και δύο σε -ύς, -εία, -ύ.

3. Συμπληρώστε τις φράσεις, βάζοντας τα επίθετα στο σωστό γένος και στη σωστή πτώση:

- Το προσωπικό του νοσοκομείου δεν επαρκεί και δεν μπορούμε να αξιοποιήσουμε τον ..... (υπάρχων, -ουσα, -ον) εξοπλισμό.
- ..... (πρωτεύων, -ουσα, -ον) ανάγκη για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου είναι η επίλυση του προβλήματος της φτώχειας, με τη βοήθεια της επιστήμης.
- Οι συνάδελφοι τον επισκέφτηκαν και του ευχήθηκαν ..... (ταχύς, -εία, -ύ) ανάρρωση.
- Οι μετανάστες συχνά εργάζονται σε ..... (βαρύς, -εία, -ύ) και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- Στο πρόσφατο επιστημονικό συνέδριο ακούστηκαν ..... (ενδιαφέρων, -ουσα, -ον) ανακοινώσεις.

Στο Τ.Ε. της Γλώσσας της Στ δημοτικού, στην ενότητα 13, σελ. 35 (β τεύχος), στην άσκηση 7 οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τα κενά με τους σωστούς τύπους τεσσάρων επιθέτων σε -ύς, -εία, -ύ.

7. Συμπληρώστε τα κενά με τους σωστούς τύπους των επιθέτων που βρίσκονται μέσα στην παρένθεση.

- Πολλά παραδοσιακά επαγγέλματα έχουν εξαφανιστεί τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της ..... (ταχύς) εξέλιξης της τεχνολογίας.
- Ο πρωθυπουργός υποσχέθηκε να πάρει τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση του ..... (οξύς) προβλήματος της ανεργίας των νέων.
- Τα επαγγέλματα του οικοδόμου και του ανθρακωρύχου ανήκουν στα ..... (βαρύς) και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- Ο αρχιτέκτονας ολοκλήρωσε το σχέδιό του με τη χάραξη μιας σειράς ..... (ευθύς) γραμμών.

3.1.2. Επίθετα σε -ης, -ες

Τα επίθετα σε -ης, -ες ονομάζονται και διγενή, καθώς εμφανίζουν δύο γένη μόνο. Το αρσενικό και το θηλυκό δηλώνονται από κοινού με έναν τύπο (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, σελ. 228). Αλλιώς είναι γνωστά κι ως τριγενή και δικατάληκτα, καθώς για τα τρία γένη έχουν μόνο δύο καταλήξεις. Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας αναφέρονται σε όλες τις Γραμματικές εκτός από αυτήν του Τριανταφυλλίδη. Παρόλα αυτά στη Γραμματική του Τριανταφυλλίδη αναφέρεται πως παρόλο που η κλίση των επιθέτων γενικότερα παρουσιάζει πολλές ομοιότητες στις καταλήξεις με την κλίση των

ουσιαστικών, εξαίρεση αποτελούν τα επίθετα με αρσενικό σε -ύς (που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη υποενότητα) και τα επίθετα με αρσενικό σε -ής, τα οποία ακολουθούν δική τους κλίση.

Στη Γραμματική των Holton κ.α. (1998, σελ. 84) παρουσιάζονται δύο κλιτικά παραδείγματα, ένα οξύτονο με διατήρηση του τόνου σε όλες τις πτώσεις (ακριβής-ακριβές) και ένα παροξύτονο με μετακίνηση του τόνου στην προπαραλήγουσα στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδετέρου (συνήθης-σύνηθες).

Τα κλιτικά παραδείγματα παρουσιάζονται χωρίς κλητική πτώση (επισημαίνεται σε σχόλιο ότι δεν υπάρχουν τύποι της κλητικής σε κοινή χρήση) και χωρίς άρθρα όπως παρακάτω (με αλλαγή της σειράς που παρουσιάζονται η γενική και η αιτιατική):

- ένα οξύτονο επίθετο σε -ής, -ής, -ές

Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	ακριβής	ακριβές
Γενική	ακριβούς	ακριβούς
Αιτιατική	ακριβή	ακριβές

Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ακριβείς	ακριβή
Γενική	ακριβών	ακριβών
Αιτιατική	ακριβείς	ακριβή

- ένα παροξύτονο σε -ης, -ης, -ες

Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	συνήθης	σύνηθες

Γενική	συνήθους	συνήθους
Αιτιατική	συνήθη	σύνηθες
Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	συνήθεις	συνήθη
Γενική	συνήθων	συνήθων
Αιτιατική	συνήθεις	συνήθη

Οι Holton κ.α. (1998, σελ. 84-85) στα σχετικά σχόλια της κατηγορίας αυτής, αναφέρουν και δεύτερο τύπο της γενικής ενικού: ακριβή, συνήθη. Διευκρινίζουν όμως πως αυτός ο τύπος συνηθίζεται για το αρσενικό κι όχι το θηλυκό και το ουδέτερο, καθώς και πως ανήκει σε ένα ύφος λιγότερο επίσημο και είναι πιθανό να θεωρεί λανθασμένος.

Στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994) βλέπουμε τις ίδιες υποκατηγορίες και αντίστοιχα κλιτικά παραδείγματα, με κάποιες διαφορές:

- Η κλητική παρατίθεται σε παρενθέσεις.
- Στο παροξύτονο επίθετο δεν πραγματοποιείται μετακίνηση του τόνου στην προπαραλήγουσα στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδετέρου. Βέβαια αλλάζει ο τόνος από οξεία σε περισπωμένη, καθώς χρησιμοποιείται το πολυτονικό σύστημα.

Σύμφωνα με τη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994, σελ. 259), τα «Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα (αρχαιόκλιτα) σε -ης, -ης, -ες» είχαν αλλάξει μορφή, όπως ο αληθής → αληθινός, ο ψευδής → ψεύτικος, ο ευώδης → μυρωδάτος. Με το πέρασμα των χρόνων όμως κυριάρχησε η λόγια παράδοση και πολλά από αυτά τα επίθετα άρχισαν να χρησιμοποιούνται στην αρχική τους μορφή, καθώς και άλλα νέα δημιουργήθηκαν κυρίως για επιστημονικές ανάγκες, τα περισσότερα εκ των οποίων είναι σύνθετα. Η κλίση τους ακολουθεί την αρχαία, όμως αυτό δημιουργεί συνήθως προβλήματα.

Στη ίδια Γραμματική περιγράφονται ως απομονωμένα στο κλιτικό σύστημα και εκφράζεται η ανησυχία για το πότε και πώς θα ενσωματωθούν σε αυτό. Επίσης σημειώνεται πως το αρσενικό είναι πιο εύχρηστο και έχει μια τάση να ευθυγραμμιστεί στην γενική με τα ουσιαστικά σε -ης, π.χ. ο αυθάδης – του αυθάδη, αντί για αυθάδους, σε αντίθεση με το θηλυκό που επιβάλλεται η γενική σε -ους . Τέλος προβλέπει την κλητική ως αυθάδη σε αρσενικό και θηλυκό.

Αντίθετα με το αρσενικό το θηλυκό σχηματίζει τη γενική αναμφίβολα σε -ους: της αυθάδους. Ενώ το ουδέτερο βρίσκεται ακόμα πιο απομονωμένο με την κατάληξη -ες, καθώς δεν υπάρχουν ουσιαστικά σε -ες, πέρα από κάποια άκλιτα ή ανισοσύλλαβα. Μερικά ουδέτερα όπως το βεληνεκές, το εκκρεμές κ.α. έχουν υποστεί ουσιαστικοποίηση από τα τριγενή και δικατάληκτα επίθετα στα οποία ανήκαν, με αχρήστευση ή υποτονική χρήση τους αρσενικού ή του θηλυκού. Έτσι η κλίση τους ακολουθεί την κλίση των ουδέτερων επιθέτων (σελ 60).

Ο πληθυντικός παρουσιάζεται κάπως πιο ομαλός με τις τρεις όμοιες πτώσεις του αρσενικού και θηλυκού και τις επίσης όμοιες μεταξύ τους, του ουδετέρου. Επίσης η γενική πληθυντικού χρησιμοποιείται ελάχιστα, ενώ η κλητική ενικού έχει ιδιορρυθμίες όπως είχε και στην αρχαία κλίση (σελ. 60).

Τέλος στις σελ. 260-261 παρατίθενται επίθετα που χρησιμοποιούνται συχνά στην καθημερινή ομιλία και στη γραφή όπως τα: αγενής, ακριβής, ειλικρινής κ.α.

Τα επίθετα αυτής κατηγορίας χωρίζονται σε δύο επιμέρους με βάση τον τονισμό: α) οξύτονα σε -ής, -ής, -ές, β) παροξύτονα σε -ης, -ης, -ες. Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι δύο, ένα για κάθε υποκατηγορία.

- ένα οξύτονο σε -ής, -ής, -ές

Ενικός αριθμός

Ονομαστική	ο και η	αναιδής	το	αναιδής
Γενική	του της	αναιδούς	του	αναιδούς
Αιτιατική	τον την	αναιδή	το	αναιδής
Κλητική	-	(αναιδή)	-	(αναιδής)

Πληθυντικός αριθμός

Ονομαστική	οι και οι	αναιδείς	τα	αναιδή
Γενική	των	των	αναιδών	
Αιτιατική	τους	τις	τα	αναιδή
Κλητική	-	(αναιδείς)	-	(αναιδή)

- ένα παροξύτονο σε -ης, -ης, -ες

Ενικός αριθμός

Ονομαστική	ο και η	ελώδης	το	ελώδες
Γενική	του της	ελώδους	του	ελώδους
Αιτιατική	τον την	ελώδη	το	ελώδες
Κλητική	-	(ελώδη)	-	(ελώδες)

Πληθυντικός αριθμός

Ονομαστική	οι και οι	ελώδεις	τα	ελώδη
Γενική	των	των	ελώδων	
Αιτιατική	τους	τις	τα	ελώδη
Κλητική	-	(ελώδεις)	-	(ελώδη)

Στη Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004, σελ. 228-230) παρουσιάζεται μόνο ένα κλιτικό παράδειγμα, το οποίο είναι το οξύτονο επίθετο ο/η ασθενής, το ασθενές:

		Αρσενικό/Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	ασθενή -ς	ασθεν -ές
	Αιτ.	-Ø	-ές
	Γεν.	ασθεν -ούς (ασθενή -Ø)	-ούς
Πληθ.	Ονομ.	ασθεν -είς	ή
	Αιτ.	-είς	-ή
	Γεν.	-ών	-ών

Στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά τα κλιτικά επιθήματα των επιθέτων αυτής της κατηγορίας σε ένα πινακάκι όπως το παρακάτω.

		Αρσενικό/Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	-ς	-ές
	Αιτ.	-Ø	-ές
	Γεν.	-ούς / (-Ø)	-ούς
Πληθ.	Ονομ.	-είς	ή
	Αιτ.	-είς	-ή
	Γεν.	-ών	-ών

Στη γενική ενικού τους αρσενικού/θηλυκού προτείνονται επίσημα και οι δύο τύποι: ασθενούς και ασθενή, όμως σε σχόλια διευκρινίζουν πως στα οξύτονα αρσενικά επίθετα προτιμάται ο τύπος σε -ούς (του ασθενούς), ενώ ο τύπος σε -η χρησιμοποιείται κυρίως στον προφορικό λόγο, σε αντίθεση με τα παροξύτονα όπου συνηθίζεται ο τύπος

σε -η (του αυθάδη). Στο θηλυκό γένος η γενική σχηματίζεται σε -ούς (της ασθενούς) (σελ. 229).

Σημειώνεται πως πολλά επίθετα που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία είναι παράγωγα ρημάτων και παραθέτουν μια λίστα από αυτά στη σελ. 229. Τέλος παρουσιάζονται επίθετα που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία και έχουν το παραγωγικό επίθημα -ώδης ή τα λεξικά επιθήματα: -ετής, -τελής, -μελής, -κερδής, -πρεπής, -φιλής, -ειδής.

Ως επίθετα λόγιας προέλευσης, τα δικατάληκτα επίθετα σε -ης, παρουσιάζουν διαφορετικές μορφές ως προς τον σχηματισμό της γενικής, καθώς ο λόγιος τύπος σε -ους (π.χ. επιεικούς) έρχεται σε αντιπαράθεση με τον τύπο σε -η (π.χ. επιεική), ο οποίος προκύπτει από την κλίση των ουσιαστικών σε -ης (Ξυδόπουλος, 2004, σελ. 522).

Η Γραμματική της Ε' ΣΤ' (σελ. 104) ακολουθεί το κλιτικό παράδειγμα των Holton κ.α. (1998) παρουσιάζοντας όμως μόνο το οξύτονο επίθετο ο/η ακριβής, το ακριβές. Σε σημείωση αναφέρουν και τον σχηματισμό της γενικής σε -η στον καθημερινό λόγο. Τα παραδείγματα που παρουσιάζουν είναι όλα οξύτονα εκτός από ένα στο τέλος με το παραγωγικό επίθημα -ώδης: ελώδης.

	Ενικός αριθμός			
Ον.	ο/η	ακριβής	το	ακριβές
Γεν.	του/της	ακριβούς	του	ακριβούς
Αιτ.	τον/την	ακριβή	το	ακριβές
Κλ.	-	-	-	-
	Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι	ακριβείς	τα	ακριβή
Γεν.	των	ακριβών	των	ακριβών
Αιτ.	τους/τις	ακριβείς	τα	ακριβή
Κλ.	-	-	-	-

ευρείας κατανάλωσης κ.ά.

Μερικοί ομιλητές σχηματίζουν τη γενική ενικού του αρσενικού σε -η (π.χ. του ακριβή) στον καθημερινό λόγο.

Έτσι κλίνονται τα:

ευγενής, ασθενής, δημοφιλής, συνεχής, επιεικής, επιμελής, διεθνής, ελώδης κ.ά.

Στα σχολικά εγχειρίδια της Ε' δημοτικού:

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Ε' δημοτικού (α τεύχος), στην ενότητα 2, ένας από τους γραμματικούς στόχους (σελ. 23) είναι η σωστή χρήση και κλίση των επιθέτων σε -ης, -ης, -ες (σελ. 23).

Στη σελ. 29, στο κείμενο «Η πολιτιστική ζωή της Θεσσαλονίκης», στη φράση «...το Διεθνές Φεστιβάλ Θεάτρου...» οι μαθητές συναντούν το τριγενές και δικατάληκτο επίθετο «διεθνές», στο ουδέτερο γένος.

Στη σελ. 31 οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να θυμηθούν την κλίση των επιθέτων σε -ης, -ης, -ης με την επισήμανση «Προσοχή: το αρσενικό και το θηλυκό κλίνονται με τον ίδιο τρόπο». Επιλέγουν ένα οξύτονο επίθετο: ο/η διεθνής, το διεθνές, όπως και η Γραμματική της Ε' ΣΤ' δημοτικού (σελ. 104).

Στο κείμενο για την πολιτιστική ζωή της Θεσσαλονίκης βρίσκουμε το επίθετο διεθνής. Ευκαιρία να θυμηθούμε την κλίση των επιθέτων σε -ης, -ης, -ης. Προσοχή: το αρσενικό και το θηλυκό κλίνονται με τον ίδιο τρόπο.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	(ο/η) διεθνής	(οι) διεθνείς
Γενική	(του/της) διεθνούς	(των) διεθνών
Αιτιατική	(τον/τη) διεθνή	(τους/τις) διεθνείς
Κλητική	—	—

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	(το) διεθνές	(τα) διεθνή
Γενική	(του) διεθνούς	(των) διεθνών
Αιτιατική	(το) διεθνές	(τα) διεθνή
Κλητική	—	—

Είναι περίεργο το γεγονός πως αναφέρεται ως υπενθύμιση, καθώς δεν έχει αναφερθεί η κλίση αυτών των επιθέτων σε προηγούμενη τάξη και στο πρόγραμμα σπουδών είναι στη διδακτέα ύλη μόνο των τάξεων Ε και Στ.

Ακολουθεί η άσκηση 5 στη σελ. 32, με συμπλήρωση κενών με επίθετα σε -ης, -ης, -ης στον σωστό τους τύπο (γένος, πτώση, αριθμό).

5. Συμπληρώστε τα κενά βάζοντας τον σωστό τύπο του επιθέτου:

- Η συναυλία του ..... (δημοφιλής) καλλιτέχνη αναβλήθηκε.
- Η ορχήστρα θα παίξει στην ..... (πολυτελής) αίθουσα συναυλιών του Μεγάρου Μουσικής.
- Η διαφορά στην ποιότητα του ήχου ανάμεσα στα δύο βιολιά είναι ..... (εμφανής).
- Πιστεύετε ότι οι μαθητές παίρνουν ..... (επαρκής) μουσική παιδεία στη χώρα μας;
- Το ενδιαφέρον του για το θέατρο είναι βαθύ και ..... (ειλικρινής).
- Θα ήμαστε ..... (ευτυχής) αν βρίσκαμε εισιτήρια για την παράσταση!
- Το άκουσμα του πιάνου προκαλεί λεπτά και ..... (ευγενής) συναισθήματα.
- Παρατηρήθηκε ..... (συνεχής) προσέλευση επισκεπτών στην έκθεση ζωγραφικής στην Εθνική Πινακοθήκη.

Στο βιβλίο μαθητή της Ε δημοτικού, ενότητα 7, σελ. 19 (β τεύχος), στην άσκηση 4 γίνεται αναφορά σε ουσιαστικά σε -εια τα οποία σχηματίστηκαν από επίθετα σε -ής, -ές.

4. Στα παραπάνω τραγούδια συναντήσατε λέξεις σε **-ία, -ιά** και **-εία**. Θυμάστε γιατί άλλοτε έχουμε **ι** και άλλοτε **ει**;

η πολιτ__α (από αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *πολιτεύω* - σήμερα υπάρχει μόνο το *πολιτεύομαι*) => θυμάμαι: ρήμα σε **-εύω** σχηματίζει θηλυκό ουσιαστικό σε **-εία**, π.χ. *γοπτεύω - γοπτεία, μαγεύω - μαγεία, μαντεύω - μαντεία*
η πλατ__α (αρχαία λέξη, που ήταν επίθετο: *πλατύς, πλατεία, πλατύ* - τώρα το θηλυκό *πλατεία* είναι ουσιαστικό [από τη φράση *πλατεία οδός* = πλατύς δρόμος] και το επίθετο έγινε *πλατιά* και γράφεται με **ι**)
η αλήθ__α (αρχαία λέξη), όπως και *ασθένεια, διάρκεια, συνήθεια*, που σχηματίστηκαν από **επίθετα σε -ης**: *αληθής, ασθενής, διαρκής, συνήθης*
η κοινων__α (αρχαία λέξη, που σχηματίστηκε από το ρήμα *κοινωνώ*, όπως και η *επιθυμία* από το *επιθυμώ*)
η βραδ__ά (αρχαία λέξη, που ήταν επίθετο: *βραδύς, βραδεία, βραδύ* [αργός] - η *βραδιά* προέρχεται από τη φράση *βραδεία ώρα*)

Στα σχολικά εγχειρίδια της Στ δημοτικού:

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Στ δημοτικού (β τεύχος), στην ενότητα 7, αναφέρεται πως ένα από τα γραμματικά φαινόμενά που θα ασχοληθούν οι μαθητές (σελ. 8) είναι η κλίση των επιθέτων σε -ης, -ης, -ες.

Στη ίδια σελίδα ακολουθεί το κείμενο «Ολική καταστροφή στις καλλιέργειες», όπου εντοπίζεται μόνο το επίθετο «επιτυχής».

Ανάλογη κατάσταση έχει δημιουργηθεί και στον νομό Ρεθύμνου, όπου χιλιάδες αιγοπρόβατα βρίσκονται αποκλεισμένα στον Ψηλορείτη και από προχθές οι νομαρχίες σε συνεργασία με την Πολεμική Αεροπορία ρίχνουν ζωοτροφές από αέρος, προκειμένου να περισωθούν όσα ζώα γίνεται. Χθες το απόγευμα, ελικόπτερο «σούπερ πούμα» πραγματοποίησε **επιτυχή** προσγείωση στον Ομαλό και πήρε στη Σούδα 29 γυναίκες και παιδιά, κυρίως οικογενειών κτηνοτρόφων, που είχαν

προκαλέσει η κακοκαιρία των τελευταίων ημερών στα εσπεριδοειδή και τις ελιές, κυρίως στην Πελοπόννησο και στην Κρήτη.

αποκλεισθεί εκεί και τις τελευταίες ημέρες είχαν περάσει δύσκολες ώρες. Οι άνδρες της Πολεμικής Αεροπορίας κατάφεραν επίσης χθες να εντοπίσουν τέσσερις κτηνοτρόφους που είχαν δηλωθεί ως αγνοού-

Στη συνέχεια στη σελίδα 11, στην άσκηση 6, οι μαθητές καλούνται να θυμηθούν την κλίση των επιθέτων σε -ης, -ες και να συμπληρώσουν τον πίνακα.

6. Στο άρθρο συναντήσαμε το επίθετο **επιτυχής**. Ας θυμηθούμε πώς κλίνονται τα επίθετα σε **-ns, -ns, -es** συμπληρώνοντας τον πίνακα.

Ενικός αριθμός			
Ονομ.	ο επιτυχής	η επιτυχής	το
Γεν.	του	της	του
Αιτ.	τον	την	το επιτυχές
Κλητ.			
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι	οι επιτυχείς	τα
Γεν.	των επιτυχών	των	των
Αιτ.	τους	τις	τα
Κλητ.			

Οι συγγραφείς επιλέγουν οξύτονο επίθετο, όπως και στη Γραμματική της Ε' ΣΤ' δημοτικού (σελ. 104) και στο βιβλίο της Γλώσσας της Ε' δημοτικού (α τεύχος), στην ενότητα 2, σελ. 31. Το επίθετο είναι: ο/η επιτυχής, το επιτυχές. Το αρσενικό και το θηλυκό αυτή τη φορά κλίνονται σε διαφορετικές στήλες και όχι μαζί. Η γνώση θεωρείται κατεκτημένη και δεν υπάρχει κλιτικό παράδειγμα στο βιβλίο.

Επίσης στη συνέχεια της άσκησης 6, οι μαθητές ενημερώνονται για την δυνατότητα χρήσης κλιτής μετοχής (παθητικής φωνής) αντί των επιθέτων σε -ης, -ες, όπως επιτυχημένος αντί για επιτυχής.

Αντί για επίθετα, χρησιμοποιούμε αρκετές φορές **κλιτές μετοχές**, για παράδειγμα: *επιτυχημένος* αντί για *επιτυχής*. Οι μετοχές αυτές προέρχονται από ρήματα αλλά έχουν **λειτουργία επιθέτου**: συνοδεύουν ουσιαστικά και τους δίνουν μια ιδιότητα. Επίσης, μπορεί να σχηματίζουν και επίρρημα, π.χ. *επιτυχημένα*. Άλλα παραδείγματα: *δυστυχισμένος* (αντί για *δυστυχής*), *ευτυχισμένος* (αντί για *ευτυχής*), *συνηθισμένος* (αντί για *συνήθης*).

Εντύπωση προκαλεί πως η αναφορά στα επίθετα σε -ης, -ες τελειώνει εδώ στην ενότητα αυτή και η επόμενη άσκηση (7, σελ. 11) εστιάζει στις μετοχές.

7. Στο παρακάτω κείμενο μπορείτε να συμπληρώσετε τα γράμματα που λείπουν στις μετοχές; Μετά, βρείτε από ποια ρήματα προέρχονται και σκεφτείτε ποιες έχουν λειτουργία επιθέτου:

Στο Β.Μ. της Στ δημοτικού, στην ενότητα 15, σελ. 40 στην παρουσίαση της ταινίας «Το καναρινί ποδήλατο» εντοπίζεται η φράση «οι συνάδελφοι του δασκάλου είναι ηττοπαθείς».

Αφορμώμενοι από την εμφάνιση του επιθέτου «ηττοπαθείς», στη σελ. 41, στην άσκηση 4 οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν το κείμενο που ακολουθεί και να θυμηθούν την κλίση και την ορθογραφία των επιθέτων αλλά και των ουσιαστικών σε -ης, -ης, -ες.

4. Στην παρουσίαση της ταινίας διαβάζουμε ότι «οι συνάδελφοι του δασκάλου είναι ηττοπαθείς». Συμπληρώστε το κείμενο που ακολουθεί και θυμηθείτε την κλίση και την ορθογραφία επιθέτων και ουσιαστικών σε -ης, -ης, -ες.

Σχεδόν ποτέ δεν τσακνόμεναι με τους ..... (συγγενής, -ής, -ές) μου. Την τελευταία όμως φορά που είδα τον ξάδερφό μου τον Ηλία, διαφώνησα μαζί του. Για να γίνω πιο.....(σαφής, -ής, -ές), θα σας πω ότι μετά από ..... (συνεχής, -ής, -ές) παράπονα, που μου έκανε γιατί ποτέ δεν είχαμε πάει σινεμά μαζί, πήγαμε να δούμε την ταινία της χρονιάς, το τρίτο και τελευταίο μέρος της τριλογίας «Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών». Οι γονείς μου λένε ότι πρέπει να είμαστε..... (επιεικής, -ής, -ές) με τους άλλους, αλλά εγώ δεν μπορώ να ξεπεράσω την έκπληξη που ένιωσα όταν τον έβλεπα να κοιμάται σε όλη τη διάρκεια αυτής της καταπληκτικής περιπέτειας.

κείμενο της συγγραφικής ομάδας

Στη συνέχεια στο Τ.Ε. της Γλώσσας της Στ δημοτικού στη σελ. 55 (α τεύχος), στην άσκηση 5 καλούνται οι μαθητές να θυμηθούν την κλίση των επιθέτων σε σε -ης, -ης, -ες και να φτιάξουν μια τρελή ιστορία με τα προτεινόμενα επίθετα: διαφανής, συνεχής, επιεικής, διεθνής, αειθαλής, διαρκής, πολυτελής.

5. Στο κείμενο υπάρχει το επίθετο διαρκής. Θυμάστε πώς κλίνονται τα επίθετα σε -ης, -ης, -ες; Φτιάξτε μια «τρελή» ιστορία, διαλέγοντας τύπους από τα παρακάτω επίθετα:

- διαφανής
- συνεχής
- επιεικής
- διεθνής
- αειθαλής
- διαρκής
- πολυτελής

Για παράδειγμα:

Το διαφανές μπουκάλι είχε έναν διαρκή καθγά με το αειθαλές δέντρο στον χώρο υποδοχής του πολυτελούς ξενοδοχείου, γιατί δεν το άφηνε να δει στην τηλεόραση τον διεθνή αγώνα υπάσκει.

Στο Τ.Ε. της Γλώσσας της Στ δημοτικού, στην ενότητα 15, σελ. 47 (β τεύχος), στην άσκηση 8 οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τα κενά του πίνακα με τους σωστούς τύπους των επιθέτων: ο δημοφιλής (ηθοποιός), η μυστηριώδης (ηρωίδα) και το μεγαλοπρεπές (σκηνικό).

8. Συμπληρώστε τους τύπους που λείπουν.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
ο ..... ηθοποιός του ..... τον	οι δημοφιλείς ..... των ..... τους .....
η μυστηριώδης ηρωίδα της ..... τη	οι ..... ηρωίδες των ..... τις .....
το ..... σκηνικό του ..... το	τα ..... των μεγαλοπρεπών ..... τα .....

3.1.3. Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον

Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας δεν αναφέρονται στη Γραμματική του Τριανταφυλλίδη (1941) και του Τσοπανάκη (1994). Τα επίθετα αυτά προέρχονται από τις κλιτές μετοχές της ενεργητικής φωνής συγκεκριμένων ρημάτων της Αρχαίας Ελληνικής. Στην καθημερινή ομιλία χρησιμοποιούνται λιγότερο, ενώ η χρήση τους είναι συχνή κυρίως στον γραπτό λόγο, στην τεχνική και νομική γλώσσα (Holton κ.α., 1998, σελ. 87 και Κλαίρης & Μπαμπινιώτης, 2004, σελ. 234).

Στη Γραμματική των Holton κ.α. (1998) παρατίθενται δύο κλιτικά παραδείγματα με διαφορετικό τονικό σχήμα: επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον (ο επείγων, η επείγουσα, το επείγον), τα οποία σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής των ρημάτων της πρώτης συζυγίας και επίθετα σε -ών, -ούσα, -όν (ο παρών, η παρούσα, το παρόν), τα οποία είναι επίθετα ποικίλης προέλευσης (σελ. 87). Τα κλιτικά παραδείγματα χωρίς κλητική, χωρίς άρθρα όπως παρακάτω (με αλλαγή της σειράς που παρουσιάζονται η γενική και η αιτιατική):

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	επείγων	επείγουσα	επείγον
Γενική	επείγοντος	επείγουσας	επείγοντος
Αιτιατική	επείγοντα	επείγουσα	επείγον
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	επείγοντες	επείγουσες	επείγοντα
Γενική	επειγόντων	επειγουσών	επειγόντων
Αιτιατική	επείγοντες	επείγουσες	επείγοντα

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	παρών	παρούσα	παρόν
Γενική	παρόντος	παρούσας	παρόντος

Αιτιατική	παρόντα	παρούσα	παρόν
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική	παρόντες	παρούσες	παρόντα
Γενική	παρόντων	παρουσών	παρόντων
Αιτιατική	παρόντες	παρούσες	παρόντα

Επιπλέον, σημαντικές σημειώσεις σχετικά με αυτήν την κατηγορία στην Γραμματική των Holton κ.α. (1998) είναι οι παρακάτω: Πρώτον, κάποιοι χρησιμοποιούν στη γενική πληθυντικού του θηλυκού τον τύπο παρόντων, το οποίο όμως θεωρείται λάθος. Δεύτερον, η κλητική χρησιμοποιείται σπάνια και σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ίδια με την αντίστοιχη ονομαστική. Τρίτον, υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα επίθετα που ανήκουν στο σχήμα κλίσης του παρών-παρούσα-παρόν και των μετοχών ενεστώτα της ενεργητικής φωνής των ρημάτων της ομάδας Α της δεύτερης συζυγίας σε -ών, -ώσα, -ών, καθώς και των μετοχών ενεστώτα της ενεργητικής φωνής των ρημάτων της ομάδας Β της δεύτερης συζυγίας σε σε -ών, -ούσα, -ούν. Τέλος, μερικά ρήματα με ενεργητικό συνοπτικό θέμα σε -σ-, -ξ-, ή -ψ- σχηματίζουν ενεργητικές παρελθοντικές μετοχές σε -ας, -ασα, -αν.

Στη Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004) αναφέρεται πως η κλίση των επιθέτων αυτών δεν περιλαμβάνεται στο «κλιτικό σύστημα της Νέας Ελληνικής», παρόλα αυτά παρατίθεται λόγω χρηστικής αξίας.

Στα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζει στη κατηγορία «Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της αρχαίας ελληνικής, παρατηρούνται τρία σχήματα κλίσης διαφορετικά: 1) Το επίθετο ο παρών, η παρούσα, το παρόν. 2) Το επίθετο ο δηλών, η δηλούσα, το δηλούν, όπου οι βασικές διαφορές που παρατηρούνται σε σχέση με το επίθετο ο παρών, η παρούσα, το παρόν είναι στη γενική ενικού του θηλυκού (δηλούσης) καθώς και στην ονομαστική και αιτιατική ενικού του ουδέτερου (δηλούν) και 3) Το επίθετο ο προαχθείς, η προαχθείσα, το προαχθέν, το οποίο δεν αναφέρεται σε καμία άλλη από τις υπό μελέτη γραμματικές.

Τα κλιτικά παραδείγματα που παρουσιάζονται είναι α) επίθετα του τύπου παρών, παρούσα, παρόν και β) επίθετα του τύπου δηλών, δηλούσα, δηλούν:

α) επίθετα του τύπου παρών, παρούσα, παρόν

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	παρ -ών	παρούσα -Ø	παρ -όν
	Αιτ.	παρόντ -α	-Ø	-όν
	Γεν.	-ος	-ς	παρόντ -ος
	Πληθ. Ονομ.	-ες	παρούσ -ες	-α
	Αιτ.	-ες	-ες	-α
	Γεν.	-ών	παρουσ -ών	-ων

β) επίθετα του τύπου δηλών, δηλούσα, δηλούν

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	δηλ -ών	δηλούσ -α	δηλ -ούν
	Αιτ.	δηλούντ -α	-α	-ούν
	Γεν.	-ος	-ης	δηλούντ -ος
Πληθ.	Ονομ.	-ες	-ες	-α
	Αιτ.	-ες	-ες	-α
	Γεν.	-ών	δηλουσ -ών	-ων

Στη Γραμματική Ε' και Στ' δημοτικού (σελ. 103) παρουσιάζονται στην κατηγορία Ζ δύο κατηγορίες επιθέτων που προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής. Η πρώτη κατηγορία, τα επίθετα σε -ων, -ούσα (με ανεξήγητο τόνο στο ού), -ον με κλιτικό παράδειγμα ένα παροξύτονο επίθετο της κατηγορίας: ο ενδιαφέρων, η ενδιαφέρουσα,

το ενδιαφέρον, όπως φαίνεται στην εικόνα. Η δεύτερη κατηγορία, τα επίθετα σε -ων ή -ονας, -ον με κλιτικό παράδειγμα: ο ευγνώμων/ονας, η ευγνώμων, το ευγνώμον, όπως φαίνεται στην εικόνα.

Ζ. Επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον

Βρήκα και ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα επίθετα! Προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ενδιαφέρων	η ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Γεν.	του ενδιαφέροντος	της ενδιαφέρουσας	του ενδιαφέροντος
Αιτ.	τον ενδιαφέροντα	την ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ενδιαφέροντες	οι ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Γεν.	των ενδιαφερόντων	των ενδιαφερουσών	των ενδιαφερόντων
Αιτ.	τους ενδιαφέροντες	τις ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται : ηρωτεύων, δευτερεύων, μέλλων, εποπτεύων, υπάρχων, φλέγων, επείγων κ.ά.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ευγνώμων/-ονας	η ευγνώμων	το ευγνώμον
Γεν.	του ευγνώμονος/-ονα	της ευγνώμονος	του ευγνώμονος
Αιτ.	τον ευγνώμονα	την ευγνώμονα	το ευγνώμον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ευγνώμονες	οι ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Γεν.	των ευγνώμόνων	των ευγνώμόνων	των ευγνώμόνων
Αιτ.	τους ευγνώμονες	τις ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται : δεισιδαίμων, αγνώμων, αλλόφρων

Στα σχολικά εγχειρίδια της Ε' δημοτικού:

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Ε' δημοτικού (β' τεύχος), στην ενότητα 11, ένας από τους γραμματικούς στόχους (σελ. 69) είναι η σωστή χρήση και κλίση των επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον. Στην ενότητα 11, σελ. 86 γίνεται αναφορά στα επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον, τα οποία, όπως επισημαίνεται, προέρχονται από μετοχές της ενεργητικής φωνής ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Παρατίθεται και η ορθή κλίση τους.

Τα επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον προέρχονται από μετοχές της ενεργητικής φωνής ρημάτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ας δούμε πώς κλίνονται.

Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον

	Ενικός αριθμός					
	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
Ονομαστική	ο	παρών	η	παρούσα	το	παρόν
Γενική	του	παρόντος	της	παρούσας	του	παρόντος
Αιτιατική	τον	παρόντα	την	παρούσα	το	παρόν
Κλητική		_____		_____		_____
	Πληθυντικός αριθμός					
	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
Ονομαστική	οι	παρόντες	οι	παρούσες	τα	παρόντα
Γενική	των	παρόντων	των	παρουσών	των	παρόντων
Αιτιατική	τους	παρόντες	τις	παρούσες	τα	παρόντα
Κλητική		_____		_____		_____

Προηγείται το κείμενο «Πνευματικά παιχνίδια» στις σελ. 82-83 με χρωματισμένα με κόκκινο τα επίθετα: παρούσα, ενδιαφέρον, ενεργό, τα οποία οι συγγραφείς προτρέπουν τους μαθητές να παρατηρήσουν. Παρατηρείται πως παρουσιάζονται μαζί με τα επίθετα σε -ος, -ο στην ίδια σελίδα.

Ακολουθεί η άσκηση 5, στη σελίδα 87 με συμπλήρωση κενών με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων που μελετήθηκαν.

5. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο:

Η μαθήτριά είναι ..... (αριστούχος) και συνήθως οι ..... (αριστούχος) μαθητές είναι και ..... (επιτυχών) στο πανεπιστήμιο. Η εισαγωγή στο πανεπιστήμιο είναι γι' αυτή θέμα ..... (ηρωτεύων) σημασίας, αλλά το ..... (επείγων) είναι, στην ..... (υπάρχων) κατάσταση, να τελειώσει το λύκειο.

Ως συνέχεια των παραπάνω, στο Τ.Ε της Γλώσσας της Ε' δημοτικού (β τεύχος), στην ενότητα 11, σελ. 24, η άσκηση 9 καλεί τους μαθητές να συμπληρώσουν τα κενά του πίνακα με τη σωστή κλήση ενός επιθέτου σε -ων, -ουσα, -ον.

9. Η μικρή Αλίκη θέλει όλοι οι φίλοι της να είναι παρόντες για να αρχίσουν το παιχνίδι τους. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα με το αντίθετο της λέξης «παρών».

Επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
	αρσενικό	
Ονομαστική	ο	οι .....
Γενική	του	των .....
Αιτιατική	τον	τους .....
Κλητική	_____	_____
	θηλυκό	
Ονομαστική	η	οι .....
Γενική	της	των .....
Αιτιατική	την	τις .....
Κλητική	_____	_____
	ουδέτερο	
Ονομαστική	το	τα .....
Γενική	του	των .....
Αιτιατική	το	τα .....
Κλητική	_____	_____

Στα σχολικά εγχειρίδια της Στ δημοτικού (τα επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον):

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Στ δημοτικού (γ τεύχος), στην ενότητα 13, αναφέρεται πως ένα από τα γραμματικά φαινόμενά που θα ασχοληθούν οι μαθητές (σελ. 15) είναι ο σχηματισμός επιθέτων όπως στα αρχαία ελληνικά: σε -ων, -ουσα, -ον και -ύς, -εία, -ύ.

Έτσι, στην άσκηση 3, σελ. 17 οι μαθητές συμπληρώνουν τα κενά με τον κατάλληλο τύπο τριών επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον και δύο σε -ύς, -εία, -ύ.

3. Συμπληρώστε τις φράσεις, βάζοντας τα επίθετα στο σωστό γένος και στη σωστή πτώση:

- Το προσωπικό του νοσοκομείου δεν επαρκεί και δεν μπορούμε να αξιοποιήσουμε τον ..... (υπάρχων, -ουσα, -ον) εξοπλισμό.
- ..... (πρωτεύων, -ουσα, -ον) ανάγκη για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου είναι η επίλυση του προβλήματος της φτώχειας, με τη βοήθεια της επιστήμης.
- Οι συνάδελφοι τον επισκέφτηκαν και του ευχήθηκαν ..... (ταχύς, -εία, -ύ) ανάρρωση.
- Οι μετανάστες συχνά εργάζονται σε ..... (βαρύς, -εία, -ύ) και ανθυγιεινά επαγγέλματα.
- Στο πρόσφατο επιστημονικό συνέδριο ακούστηκαν ..... (ενδιαφέρων, -ουσα, -ον) ανακοινώσεις.

Στο Τ.Ε. της Γλώσσας της Στ δημοτικού, στην ενότητα 13, σελ. 35 (β τεύχος), στην άσκηση 6 οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τα κενά του πίνακα με τους σωστούς τύπους των επιθέτων: ο μέλλων (γιατρός), η ενδιαφέρουσα (απασχόληση) και το υπάρχον (ποσοστό ανεργίας).

6. Συμπληρώστε τους τύπους που λείπουν.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
ο ..... γιατρός του ..... τον μέλλοντα γιατρό	οι μέλλοντες γιατροί των ..... γιατρών τους .....
η ενδιαφέρουσα απασχόληση της ..... την	οι ..... απασχολήσεις των ..... τις .....
το ..... ποσοστό ανεργίας του ..... το	τα υπάρχοντα ποσοστά ανεργίας των ..... τα .....

3.1.4. Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον

Όπως φαίνεται παραπάνω, τα επίθετα αυτά εμφανίζονται στη Γραμματική Ε' Στ δημοτικού καθώς και στη Γραμματική των Holton κ.ά. (1998), την οποία φαίνεται να

ακολουθούν. Ενώ δεν αναφέρονται στη Γραμματική του Τριανταφυλλίδη (1941), του Τσοπανάκη (1998) και των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004).

Σύμφωνα με τους Holton κ.ά. (1998), αυτό το σχήμα κλίσης ακολουθείται από λίγα επίθετα και κάποιοι τύποι εμφανίζονται εξαιρετικά σπάνια. Παλιότερα χρησιμοποιούνταν ένας κοινός τύπος για το αρσενικό και το θηλυκό γένος, όμως σήμερα κάποιες φορές γίνεται διάκριση ανάμεσα σε αρσενικό και θηλυκό τύπο. Ο εναλλακτικός αρσενικός τύπος είναι σε -ονας, ενώ μπορεί κάποιος να συναντήσει και τον εναλλακτικό θηλυκό τύπο σε -ονη. Οι πιο κοινοί τύποι παρουσιάζονται στο κλιτικό παράδειγμα που ακολουθεί. Οι τύποι που ουσιαστικά χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι οι τύποι του αρσενικού και του θηλυκού της ονομαστικής και της αιτιατικής. Για αυτό και παρουσιάζονται οι τύποι του ουδέτερου σε παρένθεση. Η κλητική χρησιμοποιείται σπάνια και σε αυτές τις περιπτώσεις είναι ίδια με την ονομαστική.

Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	ευγνώμων	(ευγνώμον)
Γενική	ευγνώμονος	(ευγνώμονος)
Αιτιατική	ευγνώμονα	(ευγνώμον)
Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ευγνώμονες	(ευγνώμονα)
Γενική	ευγνώμόνων	(ευγνώμόνων)
Αιτιατική	ευγνώμονες	(ευγνώμονα)

Στη Γραμματική Ε' και Στ' δημοτικού (σελ. 103) παρουσιάζονται στην κατηγορία Ζ δύο κατηγορίες επιθέτων που προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής. Η δεύτερη κατηγορία, τα επίθετα σε -ων ή -ονας, -ον με κλιτικό παράδειγμα: ο ευγνώμων/ονας, η ευγνώμων, το ευγνώμον, όπως φαίνεται στην εικόνα.

Ζ. Επίθετα σε -ων, -ούσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον

Βρήκα και ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα επίθετα! Προέρχονται από μετοχές της αρχαίας ελληνικής.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ενδιαφέρων	η ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Γεν.	του ενδιαφέροντος	της ενδιαφέρουσας	του ενδιαφέροντος
Αιτ.	τον ενδιαφέροντα	την ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ενδιαφέροντες	οι ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Γεν.	των ενδιαφερόντων	των ενδιαφερουσών	των ενδιαφερόντων
Αιτ.	τους ενδιαφέροντες	τις ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται : **πρωτεύων, δευτερεύων, μέλλων, εποπτεύων, υπάρχων, φλέγων, επείγων κ.ά.**

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ευγνώμων/-ονας	η ευγνώμων	το ευγνώμον
Γεν.	του ευγνώμονος/-ονα	της ευγνώμονος	του ευγνώμονος
Αιτ.	τον ευγνώμονα	την ευγνώμονα	το ευγνώμον
Κλ.	-	-	-
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ευγνώμονες	οι ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Γεν.	των ευγνωμόνων	των ευγνωμόνων	των ευγνωμόνων
Αιτ.	τους ευγνώμονες	τις ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Κλ.	-	-	-

Έτσι κλίνονται : **δεισιδαίμων, αγνώμων, αλλόφρων**

Στα σχολικά εγχειρίδια δεν εντοπίστηκε αναφορά στην κλίση τους, παρόλο που είναι στη διδακτέα ύλη των τάξεων Ε και ΣΤ.

3.1.5. Επίθετα σε -είς, -είσα, -έν

Όπως αναφέρθηκε, τα επίθετα του τύπου ο προαχθείς, η προαχθείσα, το προαχθέν παρατηρούνται μόνο στη Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2004) ανάμεσα σε τρία σχήματα κλίσης στη κατηγορία «Νεοελληνικά επίθετα από μετοχές της αρχαίας ελληνικής, με ένα κλιτικό παράδειγμα, όπως το παρακάτω:

		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ενικός	Ονομ.	προαχθ -είς	προαχθείς -α	προαχθ -έν
	Αιτ.	προαχθέντ -α	-α	-έν

	Γεν.	-ος	-ης	προαχθέντ	-ος
Πληθ.	Ονομ.	-ες	-ες		-α
	Αιτ.	-ες	-ες		-α
	Γεν.	-ών	προαχθεις	-ών	-ων

Τα επίθετα αυτά δεν εμφανίζονται στα σχολικά εγχειρίδια ούτε στη Γραμματική της Ε και Στ δημοτικού.

3.1.6. Επίθετα τριγενή και δικατάληκτα σε -ος, -ος, -ον

Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας αναφέρονται μόνο στη Γραμματική του Τσοπανάκη (1994, σελ. 263). Τα επίθετα αυτά είναι προπαροξύτονα, τριγενή και δικατάληκτα, έχουν λόγια προέλευση και κλίνονται σύμφωνα με τα όμοια αρσενικά και θηλυκά της β' κλίσης. Τα περισσότερα από αυτά, όπως αναφέρει ο Τσοπανάκης (1994), προσαρμόζουν τον σχηματισμό του θηλυκού σε -α, όπως ανοίκειος→ανοίκεια, διατηρώντας τον τόνο στην προπαραλήγουσα και ακολουθώντας την ισοσύλλαβή κλίση του θηλυκού σύμφωνα με τα πρωτόκλιτα σε -α. Μερικά όμως από αυτά τα επίθετα, κυρίως όσα αναφέρονται σε πρόσωπα (μυθικά ή πραγματικά) της αρχαίας ή νεότερης εποχής εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τον θηλυκό τύπο σε -ος, όπως ο/η αριστοτέλειος, ανοίκειος-ανοίκειος-ανοίκειο, κυκλώπειος-κυκλώπειος-κυκλώπειο, ομφάλιος-ομφάλιος-ομφάλιο.

Δε γίνεται αναφορά αυτής της κατηγορίας στη Γραμματική της Ε και Στ δημοτικού.

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Ε' δημοτικού:

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Ε' δημοτικού (β τεύχος), στην ενότητα 11, σελ. 86 γίνεται αναφορά στα επίθετα σε -ος, -ο, τα οποία, όπως επισημαίνεται, προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά και έχουν δύο γένη. Παρατίθεται και η ορθή κλίση τους.

Επίθετα με δύο γένη

Στο κείμενο είναι χρωματισμένα με κόκκινο ορισμένα επίθετα. Τα επίθετα σε -ος, -ο προέρχονται από τα αρχαία ελληνικά και συνήθως έχουν δύο γένη: ένα για το αρσενικό και το θηλυκό και ένα για το ουδέτερο. Ας δούμε πώς κλίνονται.

Επίθετα σε -ος, -ο

	Ενικός αριθμός			
	αρσενικό/θηλυκό		ουδέτερο	
Ονομαστική	ο/η	ενεργός	το	ενεργό
Γενική	του/της	ενεργού	του	ενεργού
Αιτιατική	τον/την	ενεργό	το	ενεργό
Κλητική		ενεργέ		ενεργό
	Πληθυντικός αριθμός			
	οι	ενεργοί	τα	ενεργά
Γενική	των	ενεργών	των	ενεργών
Αιτιατική	τους/τις	ενεργούς	τα	ενεργά
Κλητική		ενεργοί		ενεργά

Τα χρωματισμένα με κόκκινο επίθετα, που αναφέρονται στην άσκηση, είναι στο κείμενο «Πνευματικά παιχνίδια» στις σελ. 82-83 τα επίθετα: παρούσα, ενδιαφέρον, ενεργό, καθώς τα επίθετα σε -ος, -ο παρουσιάζονται μαζί με τα επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον στην ίδια σελίδα.

Ακολουθεί η άσκηση 5, στη σελίδα 87 με συμπλήρωση κενών με τον κατάλληλο τύπο των επιθέτων που μελετήθηκαν, όπου ένα από τα πέντε επίθετα είναι σε -ος, -ο, το επίθετο «αριστούχος».

5. Συμπληρώστε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο:

Η μαθήτριά είναι ..... (αριστούχος) και συνήθως οι ..... (αριστούχος) μαθητές είναι και ..... (επιτυχών) στο πανεπιστήμιο. Η εισαγωγή στο πανεπιστήμιο είναι γι' αυτή θέμα ..... (πρωτεύων) σημασίας, αλλά το ..... (επείγων) είναι, στην ..... (υπάρχων) κατάσταση, να τελειώσει το λύκειο.

Η παρουσία των επιθέτων σε -ος, -ο είναι απρόσμενη καθώς δεν είναι στη διδακτέα ύλη των Προγραμμάτων Σπουδών.

Στο βιβλίο της Γλώσσας της Στ' δημοτικού δε γίνεται καμία αναφορά.

3.2. Πρόγραμμα σπουδών της νεοελληνικής γλώσσας στο δημοτικό

Στο Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο δημοτικό (2022) η διδακτέα ύλη που προτείνεται σχετικά με τα επίθετα είναι ίδια για τις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού και παρατηρείται πως εστιάζουν στα λόγια επίθετα που μελετώνται στην παρούσα εργασία:

Διδακτέα ύλη Ε' δημοτικού στη στήλη «ΕΚΜΑΘΗΣΗ» κι όχι «ΕΜΠΕΔΩΣΗ» (σελ. 68): Εξοικείωση με την κλίση λόγιων επιθέτων σε: α) -ης, -ης, -ες π.χ. ακριβής, -ης, -ες, β) -ων, -ουσα, -ον π.χ. ενδιαφέρων, -ουσα, -ον, γ) -ων/-ονας, -ον π.χ. ο, η ευγνώμων, το ευγνώμον γ) -ύς, -εία, -υ π.χ. ο ευθύς, -εία.

Διδακτέα ύλη ΣΤ' δημοτικού στη στήλη «ΕΚΜΑΘΗΣΗ» κι όχι «ΕΜΠΕΔΩΣΗ» (σελ. 71-72): Κλίση λόγιων επιθέτων σε: α) -ης, -ης, -ες π.χ. ακριβής, -ης, -ες, β) -ων, -ουσα, -ον π.χ. ενδιαφέρων, -ουσα, -ον, γ) -ων/-ονας, -ον π.χ. ο, η ευγνώμων, το ευγνώμον και δ) -ύς, -εία, -υ π.χ. ο ευθύς, -εία.

Οι κατηγορίες των επιθέτων προς διδασκαλία και στις δύο τάξεις είναι οι ίδιες αλλά στην Ε' δημοτικού προτείνεται εξοικείωση με την κλίση κι όχι εκμάθηση.

3.3. Αναγκαιότητα υλικού για τη διδασκαλία

Τα λόγια επίθετα αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία στη διδασκαλία της νέας ελληνικής, καθώς διατηρούν μορφολογικά και σημασιολογικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με παλαιότερες γλωσσικές φάσεις. Παρότι τα σχολικά εγχειρίδια περιλαμβάνουν κάποια από αυτά, η παρουσίασή τους είναι συχνά αποσπασματική και δεν επαρκεί για την πλήρη κατανόηση της λειτουργίας και της χρήσης τους. Η απουσία ειδικού υλικού για τη διδασκαλία τους δημιουργεί προβλήματα στους μαθητές, οι οποίοι συχνά δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τη μορφολογική διαφοροποίηση και τη σημασιολογική απόχρωση των λόγιων επιθέτων. Η έλλειψη αυτής της γνώσης οδηγεί σε σύγχυση, ειδικά όσον αφορά την παραγωγή και κλίση τους, καθώς και τη χρήση τους σε γραπτό και προφορικό λόγο. Η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού που να εστιάζει στα λόγια επίθετα είναι ζωτικής σημασίας, καθώς θα επέτρεπαι στους μαθητές να αποκτήσουν μια πιο σφαιρική κατανόηση της ελληνικής γλώσσας.

4. Διδασκαλία λόγιων επίθετων

Η διδασκαλία των λόγιων επιθέτων κρίνεται εξίσου σημαντική και εφόσον στα σχολικά εγχειρίδια καλύπτεται ως ένα βαθμό, στην παρούσα εργασία θα γίνει μια προσπάθεια οι μαθητές των μεγάλων τάξεων του δημοτικού να εμβαθύνουν σε αυτά μέσα από διδακτικές προτάσεις που ακολουθούν τις τελευταίες γλωσσολογικές προσεγγίσεις. Στους μαθητές δεν θα αναφερθεί ο όρος «λόγια» επίθετα, ούτε η δυσκολία στην κλίση τους, ούτε η προέλευση τους. Κρίνεται απαραίτητο όμως οι εκπαιδευτικοί να είναι ενήμεροι σε περίπτωση που οι μαθητές ρωτήσουν.

Με βάση τα παραπάνω και ακολουθώντας το νέο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών θα δοθεί έμφαση στις παρακάτω κατηγορίες λόγιων επιθέτων:

- σε -ης, -ης, -ες
- σε -ων, -ουσα, -ον και σε -ων/-ονας, -ον
- σε -ύς, -εία, -ύ

Η παρούσα εργασία στηρίζεται στις σύγχρονες διδακτικές αρχές που σχετίζονται με τη διδασκαλία της γραμματικής, εστιάζοντας στην επικοινωνιακή προσέγγιση και την αξιοποίηση της γλώσσας ως εργαλείου επικοινωνίας. Η διδασκαλία της γραμματικής, σύμφωνα με το τελευταίο πρόγραμμα σπουδών του δημοτικού του 2022, έχει επηρεαστεί από την επικοινωνιακή προσέγγιση, που εστιάζει στη σύνδεση της γραμματικής με την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας. Η γραμματική δε θεωρείται πλέον ένα στατικό σύνολο κανόνων, αλλά μια δυναμική δεξιότητα που συμβάλλει στην επίτευξη αποτελεσματικής επικοινωνίας. Αυτό συνεπάγεται ότι η γραμματική ικανότητα περιλαμβάνει τόσο τη γνώση των τύπων και κανόνων όσο και την ικανότητα επιλογής κατάλληλων μορφών ανάλογα με τις περιστάσεις επικοινωνίας (Μαγουλά κ.α., 2022)..

Η σύγχρονη αντίληψη ενσωματώνει την έννοια της επικοινωνιακής γραμματικής, που συνδέει τη γλωσσική μορφή, τη σημασία και το περιβάλλον, εστιάζοντας στη δημιουργική εφαρμογή της γραμματικής στη γλωσσική παραγωγή. Οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν όχι μόνο τη δυνατότητα παραγωγής γραμματικά σωστών

προτάσεων, αλλά και την ικανότητα χρήσης των κατάλληλων γλωσσικών δομών για την επίτευξη επικοινωνιακών στόχων (Μαγουλά κ.α., 2022).

Η γραμματική, ως δεξιότητα, αναπτύσσεται σταδιακά, μέσα από επαναλαμβανόμενη ενασχόληση με φαινόμενα σε διαφορετικά επίπεδα, και ενσωματώνεται οργανικά στη συνολική γλωσσική αγωγή. Σκοπός της είναι να βοηθήσει τους μαθητές να συνδυάζουν τη γραμματική γνώση με τις επικοινωνιακές ανάγκες, ώστε να γίνουν επαρκείς και δημιουργικοί χρήστες της γλώσσας (Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Μήτση, 2016, σελ. 3).

Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν τα παιδιά να συμμετέχουν σε συζητήσεις σχετικά με τον κόσμο γύρω τους, διευρύνοντας όχι μόνο τις γνώσεις τους για τη λειτουργία του κόσμου, αλλά και βοηθώντας τα να κατανοήσουν τις λέξεις που χρησιμοποιούν για να περιγράψουν και να ερμηνεύσουν αυτόν τον κόσμο (Ευθυμίου, 2013, σελ. 39).

Οι κανόνες της γραμματικής δεν αποτελούν προϋπάρχουσες δομές της γλώσσας και, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να προηγούνται της διδακτικής διαδικασίας. Αντίθετα, αναδύονται ως αποτέλεσμα, μέσα από τη συμμετοχή των ατόμων σε γλωσσικές δραστηριότητες. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να είναι είτε αυθεντικές και φυσικές, είτε να υλοποιούνται μέσω παιχνιδιών από τους μαθητές μέσα στη σχολική αίθουσα. Η διδασκαλία της γλώσσας ακολουθεί μια πορεία που ξεκινά από τη χρήση, προχωρά στην κατανόηση του συστήματος και επιστρέφει ξανά στη χρήση (Μαγουλά κ.α., 2022).

4.1. Διδακτικές προτάσεις

Στόχοι των παρακάτω διδακτικών προτάσεων είναι οι μαθητές/-τριες:

- Να έρθουν σε επαφή με αυθεντικά τμήματα λόγου που περιέχουν λόγια επίθετα και να μελετήσουν τις λεξιλογικές, γραμματικοσυντακτικές και άλλες επιλογές του εκάστοτε συγγραφέα.
- Να εντοπίσουν τα λόγια επίθετα, να διαπιστώσουν την παρουσία τους, να τα μελετήσουν και να τα κατακτήσουν σε μεταγλωσσικό επίπεδο, μέσα από επιλεγμένες γραμματικές ασκήσεις.
- Να βελτιώσουν την ορθογραφία των επιθέτων κατά τη σύνταξη κειμένων, μέσα από τη μελέτη της κλίσης τους.

- Να βελτιώσουν τη γραμματική και λεξιλογική τους ικανότητα, κατακτώντας τη σωστή χρήση λόγιων φράσεων και επιλέγοντας κάθε φορά τους κατάλληλους τύπους.
- Να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιο τους με λόγιες εκφράσεις που περιέχουν λόγια επίθετα.
- Να αντιληφθούν πως η χρήση λόγιων λέξεων δεν περιορίζεται στους «λόγιους» ομιλητές.
  - Να κατανοήσουν πως η διδασκαλία αυτών των στοιχείων δεν ανήκει στη γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, αλλά στη Νέα Ελληνική και ταυτόχρονα είναι ένας κρίκος που διευκολύνει τη μετάβαση από τη νέα ελληνική στην αρχαία.
  - Να αντιληφθούν την ιστορική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

Ακολουθούν οι τρεις διδακτικές προτάσεις. Να σημειωθεί πως οι όροι: «ο εκπαιδευτικός» και «οι μαθητές» χρησιμοποιούνται καταχρηστικά στο αρσενικό γένος για λόγους συντομίας.

4.1.1. Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ης, -ες

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Υλικά: Φυλλάδιο 1 (βλ. Παράρτημα Α), προτζέκτορας

Στόχος της διδακτικής πρότασης είναι οι μαθητές:

- να εκτεθούν σε ένα κείμενο πλούσιο σε επίθετα σε -ης, -ες
- να αντιληφθούν τη συχνή χρήση κάποιων από αυτά τα επιθέτα
- να παρατηρήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στα γένη.
- να μελετήσουν την κλίση τους.
- να γνωρίσουν τα επίθετα γραμματικά αλλά και λεξιλογικά.
- να χρησιμοποιήσουν σωστά τα επίθετα αυτά για παραγωγή γραπτού λόγου.

Η διδακτική πρόταση χωρίζεται σε 5 επιμέρους βήματα και ακολουθεί μία επιπλέον άσκηση που πραγματοποιείται προαιρετικά.

Βήμα 1^ο

Προτείνεται το κείμενο του φυλλαδίου 1 να διαβαστεί μία φορά χωρίς καμία αναφορά στα επίθετα και να απαντηθούν προφορικά οι παρακάτω ερωτήσεις:

- 1) Τι αλλόκοτο είχε αυτή η επίσκεψη;
- 2) Τι σας έκανε εντύπωση;
- 3) Τι το ιδιαίτερο έχει ο γιατρός στον τρόπο που μιλάει;
- 4) Τι παρατηρείτε στα επίθετα που χρησιμοποιεί;

Βήμα 2^ο

Ακολουθεί η άσκηση 1 του φυλλαδίου 1 όπου τα παιδιά ξαναδιαβάζουν το κείμενο εστιάζοντας στα επίθετα του κειμένου και τα υπογραμμίζουν με τη βοήθεια του δασκάλου. Στην άσκηση αυτή δίνονται πινακάκια προς συμπλήρωση. Τα πινακάκια αυτά χωρίζονται ανά γένος: αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα επίθετα. Οι μαθητές καλούνται να κατατάξουν τα επίθετα στο κατάλληλο πινακάκι (γένος) και να συμπληρώσουν το άρθρο και το ουσιαστικό που χαρακτηρίζει το εκάστοτε επίθετο.

Αν το άρθρο και το ουσιαστικό δεν αναφέρονται το γράφουν σε παρένθεση ή το αφήνουν κενό. Σε περίπτωση που δυσκολεύονται να επιλέξουν το σωστό γένος, εστιάζουμε στο ουσιαστικό που συνοδεύει το εκάστοτε επίθετο.

Αφού βρούμε το γένος και γράψουμε το επίθετο και το ουσιαστικό γράφουμε και το άρθρο αν δίνεται στο κείμενο. Αν αυτό δεν αναφέρεται, βοηθάμε τους μαθητές να κατανοήσουν τη συντακτική θέση του ουσιαστικού. Αυτό θα τα βοηθήσει να βρουν την πτώση στην οποία βρίσκεται το ουσιαστικό, επομένως και το επίθετο - άρθρο, και έτσι θα επιλέξουν το σωστό.

Ο εκπαιδευτικός φροντίζει ώστε προφορικά οι μαθητές να κατανοούν και να συζητούν, πέρα από το γένος, την πτώση και τον αριθμό που βρίσκονται τα επίθετα, ακόμα κι αν δεν τα γράφουν.

Κατά τη διάρκεια της άσκησης οι μαθητές εκφράζουν ελεύθερα τις παρατηρήσεις τους ή ακόμα και τις δυσκολίες τους. Αν δεν έχει γίνει συζήτηση, στο τέλος της άσκησης ο εκπαιδευτικός μπορεί να τους καθοδηγήσει με τις παρακάτω ερωτήσεις;

- Τι παρατηρείτε; Τα περισσότερα επίθετα έχουν κάτι κοινό;
- Πόσα από αυτά τα επίθετα τα έχεις ακούσει ή τα χρησιμοποιείς;
- Είχες παρατηρήσει κάτι περίεργο στο σχηματισμό τους πριν;
- Οι καταλήξεις τους σαν φαίνονται γνωστές;
- Τι σας δυσκόλεψε;
- Το θηλυκό με το αρσενικό μοιάζουν;
- Η γενική πώς σχηματίζεται;
- Ο πληθυντικός και στα δύο (πλέον) γένη πώς σχηματίζεται;

Αν η άσκηση αυτή θεωρείται δύσκολη, οι μαθητές μπορούν απλά να καταγράψουν στο τετράδιο γραμματικής τους ή κάπου αλλού μόνο τα επίθετα σε -ης, -ες και στα 3 γένη.

Βήμα 3^ο

Στην άσκηση 2 του φυλλαδίου 1 οι μαθητές μελετούν την κλίση των επιθέτων σε -ης, -ες. Παρατηρούν τις καταλήξεις και καλούνται να κλίνουν μόνοι τους δύο οξύτονα επίθετα με τη βοήθεια του παραδείγματος. Τα γένη στο πινακάκι είναι τρία παρόλο που το αρσενικό με το θηλυκό έχουν ίδιες καταλήξεις.

Η άσκηση μπορεί να ελεγχθεί στον πίνακα ή με ετεροδιόρθωση σε ομάδες.

Βήμα 4^ο

Οι μαθητές παρακολουθούν το παρακάτω χιουμοριστικό βίντεο, το οποίο είναι ένα απόσπασμα από τη σειρά «Κάτω παρτάλι» και σχολιάζουν την ονομασία αυτών των επιθέτων. Τα πρώτα 15΄΄ είναι τα σημαντικά, μετά επειδή η ηθοποιός εκφράζεται έντονα, κρίνει ο εκπαιδευτικός αν θα το δείξει ή όχι στην τάξη του.

https://www.youtube.com/watch?v=ofPEGClOxWY&ab_channel=panosvr

Βήμα 5^ο

Οι μαθητές είναι πλέον έτοιμοι να συντάξουν τις δικές τους προτάσεις με επίθετα σε -ης, -ες, τα οποία προσεκτικά θα τοποθετήσουν στο σωστό γένος, πτώση και αριθμό. Σε αυτήν την άσκηση εμπλέκεται και η λεξιλογική πτυχή των επιθέτων, καθώς οι μαθητές προσπαθούν να κατανοήσουν τη σημασία των επιθέτων και να τα συνδυάσουν σωστά σε φράσεις.

Οι μαθητές αφού διατυπώσουν υποθέσεις για τη σημασία των επιθέτων με βάση τα συμφραζόμενα, μπορούν στη συνέχεια να χρησιμοποιήσουν και λεξικά.

Επιπλέον άσκηση:

1) Ο εκπαιδευτικός χωρίζει το κείμενο σε αποσπάσματα μικρά και οι μαθητές αναλαμβάνουν να τα αναπαραστήσουν. Ο μαθητής που θα κάνει τον γιατρό έχει τον δύσκολο ρόλο να θυμηθεί και να εκφέρει σωστά τα επίθετα σε -ης, -ες.

4.1.2 Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και -ων/-ονας, -ον

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Υλικά: Φυλλάδιο 2 (βλ. Παράρτημα Β), προτζέκτορας

Στόχος της διδακτικής πρότασης είναι οι μαθητές:

- να έρθουν σε επαφή με έγγραφα όπου απαιτείται γνώση του σωστού τύπου των επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον.

- να παρατηρήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στα γένη.
- να μελετήσουν την κλίση τους.
- να αντιληφθούν τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση μεταξύ οξύτονων και παροξύτονων επιθέτων σε -ων, -ουσα, -ον.
- να γνωρίσουν τη σημασία πολλών επιθέτων αυτής της κατηγορίας και να συντάξουν προτάσεις με αυτά.
- να παρατηρήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση μεταξύ αυτής της κατηγορίας και της κατηγορίας των επιθέτων σε -ων/-ονας, -ον.
- να ψάξουν τα επίθετα σε -ων/-ονας, -ον στο λεξικού.

Οι μαθητές έχουν μια αποστολή να εκτελέσουν. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσαρμόσει την αποστολή ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Απαραίτητό είναι να χρειάζονται όλα τα επίσημα έγγραφα που αναφέρονται στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση (αίτηση, εξουσιοδότηση, υπεύθυνη δήλωση).

[illegible]

Η αποστολή που προτείνεται είναι η αναδοχή ενός σκύλου. Η αποστολή αυτή μπορεί να γίνει απλά στο πλαίσιο μιας δοκιμασίας και να μην πραγματοποιηθεί. Αν δεν πραγματοποιηθεί, κρίνεται σωστό οι μαθητές να είναι ενημερωμένοι εξαρχής.

Η διδακτική πρόταση χωρίζεται σε 4 επιμέρους βήματα:

Βήμα 1^ο

Οι μαθητές εισέρχονται στην ιστοσελίδα της κυβέρνησης <https://pet.gov.gr/helpfiles/emzs-policy-new/nomothesia.html> η οποία παρέχει ενημέρωση στους ενδιαφερόμενους, σχετικά με την κείμενη νομοθεσία, που αφορά στην λειτουργία του Εθνικού Μητρώου Ζώων Συντροφιάς. Αναζητούν την εγκύκλιο περί αναδοχής και τη διαβάζουν αναλυτικά: [29 ΕΞ 1012/05-01-2023 Εγκύκλιος: Θέματα αναδοχής αδέσποτων ζώων συντροφιάς](#)

Βήμα 2^ο

Ο εκπαιδευτικός τους ενημερώνει πως για να πραγματοποιηθεί η αναδοχή πρέπει κάθε μαθητής να φτιάξει τα δικά του έγγραφα (αίτηση, εξουσιοδότηση, υπεύθυνη δήλωση) ακολουθώντας τα πρωτότυπα.

Προαιρετικά ο εκπαιδευτικός μπορεί φέρει στην τάξη ή να προβάλει στον προτζέκτορα συμπληρωμένα παραδείγματα των εγγράφων αυτών προς κάθε χρήση (αίτηση άδειας, σύνταξης, αναγνώρισης μαθημάτων κ.α.). Έτσι οι μαθητές θα εντοπίσουν τις εκφράσεις που συνηθίζονται σε αυτά τα έγγραφα και θα τις χρησιμοποιήσουν. Τα κείμενα καλό είναι να αποφασίζονται από κοινού στην τάξη με την απαραίτητη καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.

Αν αυτό είναι δύσκολο για την τάξη, τα κείμενα που θα γράψουν οι μαθητές στα έγγραφα μπορούν να δοθούν έτοιμα και οι μαθητές απλά να τα αντιγράψουν.

Στο τέλος κάθε εγγράφου μπαίνουν στη διαδικασία να επιλέξουν το σωστό γένος των επιθέτων: ο αιτών/η αιτούσα, ο δηλών/η δηλούσα, ο εξουσιοδοτών/η εξουσιοδοτούσα πάνω από την υπογραφή τους.

Ενδιαφέρον έχει να ασχοληθεί ο εκπαιδευτικός και με την υπογραφή και να δώσει χρόνο στους μαθητές να δημιουργήσουν ο καθένας τη δικιά του μοναδική.

1^ο έγγραφο: ΑΙΤΗΣΗ (Βλ. Φυλλάδιο 2)

Το πρώτο έγγραφο που χρειάζεται για να προχωρήσει η διαδικασία είναι μια αίτηση βεβαίωσης σπουδών προς τον διευθυντή του σχολείου. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές πως ο δήμος χρειάζεται τα στοιχεία τους και το πιστοποιητικό/βεβαίωση

φοίτησης των μαθητών στο σχολείο, προκειμένου να προβεί στην αναδοχή του αδέσποτου από όλους τους μαθητές κι όχι από το σχολείο.

Στην αίτηση αφού συμπληρώσουν αριστερά τα στοιχεία τους και δεξιά πάνω τον αποστολέα: ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΑΔΕΣΠΟΤΩΝ ΔΗΜΟΥ ---, ενδεικτικά μπορούν να γράψουν: «Σας παρακαλώ να μου χορηγήσετε Πιστοποιητικό Σπουδών, προκειμένου να το χρησιμοποιήσω για την αναδοχή αδέσποτου από το ___, Σχετικά σας γνωρίζω ότι φοιτώ στο τμήμα __ του δημοτικού σχολείου ___ το σχολικό έτος ___. Θέμα: Χορήγηση Πιστοποιητικού Σπουδών».

Συζητούν στην τάξη για την επιλογή του σωστού γένους του επιθέτου: ο αιτών/η αιτούσα και παρατηρούν την κλίση του στο πινακάκι.

2^ο έγγραφο: ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ (Βλ. Φυλλάδιο 2)

Στην υπεύθυνη δήλωση οι μαθητές, αφού συμπληρώσουν όσα στοιχεία γνωρίζουν μόνο κι αφού έχουν διαβάσει καλά την παράγραφο «Υποχρεώσεις αναδόχου» από την ανωτέρω εγκύκλιο.

Ενδεικτικά μπορούν να συμπληρώσουν στο κείμενο: «*Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις (3), που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:*» έχω λάβει γνώση των υποχρεώσεών μου από την εγκύκλιο 1012/05-01-2023 με τίτλο «Θέματα αναδοχής αδέσποτων ζώων συντροφιάς» την παράγραφο 4 «Υποχρεώσεις αναδόχου» και προτίθεμαι να τηρώ τις υποχρεώσεις μου αυτές.

Τέλος, συζητούν στην τάξη για την επιλογή του σωστού γένους του επιθέτου: ο δηλών/η δηλούσα και με τη βοήθεια των έτοιμων καταλήξεων (προαιρετικά), το κλίνουν.

3^ο έγγραφο: ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ (Βλέπω παράρτημα – Φυλλάδιο 2)

Η εξουσιοδότηση θα γίνει προς τον εκπαιδευτικό ή τον πρόεδρο του συλλόγου γονέων ή τον διευθυντή, καθώς ως ενήλικες θα μπορέσουν να καταθέσουν τα έγγραφα.

Οι μαθητές αφού συμπληρώσουν τα απαραίτητα στοιχεία, ενδεικτικά μπορούν να γράψουν: «... για να καταθέσει αντ' εμού τα κάτωθι έγγραφα: -Αίτηση αναδοχής και -Υπεύθυνη δήλωση».

Τέλος, συζητούν στην τάξη για την επιλογή του σωστού γένους του επιθέτου: ο εξουσιοδοτών/η εξουσιοδοτούσα.

Κρίνεται χρήσιμο να ενημερωθούν οι μαθητές για τον εύκολο τρόπο που πλέον πραγματοποιούνται αυτές οι αιτήσεις ψηφιακά. Επιπλέον θα μπορούσαν με τους κωδικούς του δασκάλου να εισέρθουν στο σύστημα και να δουν πως λειτουργεί.

Βήμα 3^ο

Οι μαθητές ανοίγουν το βιβλίο γραμματικής Ε' και Στ και παρατηρούν ότι στην ενότητα 7 δεν υπάρχουν οξύτονα επίθετα σε -ών, -ούσα, -όν αλλά μόνο παροξύτονα. Παρόλα αυτά η κλίση τους είναι ίδια, αν εξαιρέσουμε τους τόνους. Στη συνέχεια επισκέπτονται την ιστοσελίδα και παρατηρούν κι άλλα 83 παροξύτονα επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexical/triantafyllides/search.html?dl=%CE%9512

Επιλέγουν κάποια από αυτά, διαβάζουν τους ορισμούς και τις προτάσεις και στη συνέχεια γράφουν τις δικές τους προτάσεις (στο τετράδιο Γραμματικής τους ή σε οποιοδήποτε άλλο τετράδιο) με αυτά τα επίθετα, τοποθετώντας τα στο σωστό γένος, πτώση και αριθμό.

Τέλος επιστρέφουν στο βιβλίο Γραμματικής και παρατηρούν το δεύτερο πινακάκι με τα επίθετα σε -ων/-ονας, -ον.

- Τι διαφορά έχουν στον σχηματισμό τους και σε ποιες πτώσεις;
- Στο θηλυκό αλλάζει πολύ ακόμα και η ονομαστική. Τι παρατηρούν;
- Τι κοινά έχει το θηλυκό με το αρσενικό;

Ψάχνουν τα επίθετα αυτά στο λεξικό τους.

4.1.3. Διδακτική πρόταση για επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Υλικά: Φυλλάδιο 3 (βλ. Παράρτημα Γ)

Τα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι λίγα και συγκεκριμένα, οπότε στόχος της διδακτικής πρότασης είναι οι μαθητές:

- να έρθουν σε επαφή με όλα αυτά τα επίθετα μέσω παιχνιδιού.
- να μπουν μόνοι στη διαδικασία εύρεσης της σωστής μορφής κάθε τύπου μέσω παρατήρησης.
- να δουν παραδείγματα χρήσης των περισσότερων.

Τα επίθετα είναι: ευθύς, ευθεία, ευθύ, αμβλύς, αμβλεία, αμβλύ, βαρύς, βαρεία, βαρύ, βραχύς, βραχεία, βραχύ, δριμύς, δριμεία, δριμύ, ευρύς, ευρεία, ευρύ, θρασύς, θρασεία, θρασύ, οξύς, οξεία, οξύ, ταχύς, ταχεία, ταχύ, τραχύς, τραχεία, τραχύ, βραδύς, βραδεία, βραδύ, δασύς, δασεία, δασύ.

Η διδακτική πρόταση χωρίζεται σε 3 επιμέρους βήματα:

Βήμα 1^ο

Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τα επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ παίζοντας το παιχνίδι με κάρτες του φυλλαδίου 3. Στόχος του παιχνιδιού είναι να φτιάξουν τριάδες επιθέτων δηλαδή να βρουν το κάθε επίθετο και στα τρία του γένη. Οι κάρτες και οι οδηγίες του παιχνιδιού δίνονται στο φυλλάδιο 3.

Βήμα 2^ο

Οι μαθητές συμπληρώνουν στην άσκηση 1 του φυλλαδίου 3 τα πινακάκι με την κλίση τριών επιθέτων. Δε χρειάζεται να γνωρίζουν την ορθή κλίση, αυτό που απαιτείται είναι να παρατηρήσουν καλά όλα τα πινακάκια καθώς όποια πτώση λείπει στο ένα, υπάρχει σίγουρα στο άλλο και πρέπει να εντοπίσουν με αυτόν τον τρόπο την εκάστοτε σωστή κατάληξη.

Βήμα 3^ο

Οι μαθητές συμπληρώνουν τα κενά στην άσκηση 2 του φυλλαδίου 3. Δίνεται το επίθετο και στις προτάσεις που ακολουθούν το τοποθετούν στον σωστό τύπο. Σημαντικό στη συγκεκριμένη άσκηση είναι να δοθεί έμφαση στις εκφράσεις που συνηθίζονται στον λόγο, ώστε οι μαθητές να μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν στο μέλλον.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τις γραμματικές και τις γλωσσικές μελέτες που μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία τα λόγια επίθετα επηρεάζονται σημαντικά από την καθαρεύουσα και χρησιμοποιούνται κυρίως σε πιο επίσημους τομείς, όπως ο γραπτός λόγος, η νομική και τεχνική γλώσσα, καθώς και σε κάποιες στερεότυπες εκφράσεις. Στην καθημερινή ομιλία, η χρήση τους είναι λιγότερο συχνή. Ορισμένοι τύποι αυτών των επιθέτων εμφανίζονται σπάνια και η κλίση τους ανήκει σε ένα πιο περιφερειακό γλωσσικό σύστημα. Επειδή βρίσκονται σε μια μεταβατική φάση, δεν περιλαμβάνονται πάντα στις τυπικές κλιτικές τάξεις, με αποτέλεσμα η προσπάθεια για τυποποίηση να θεωρείται δύσκολη και ατελέσφορη. Όλα αυτά οδηγούν σε ανεπαρκή γνώση των λόγιων επιθέτων και γενικότερα των λόγιων στοιχείων, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί συχνά σε γλωσσικά λάθη.

Όμως αυτό δεν πρέπει να πτοεί τους ομιλητές της ελληνικής γλώσσας. Η αξιοποίηση των λόγιων επιθέτων μπορεί να συμβάλει στην κάλυψη μορφολογικών κενών και στη βελτίωση της γλωσσικής επάρκειας, επομένως κρίνεται σκόπιμη η ορθή χρήση τους.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν τον δύσκολο ρόλο της διδασκαλίας τους και αυτός στις μέρες μας οφείλει να συμβαδίζει με τους έντονους ρυθμούς της εποχής και με μία επιπλέον απομάκρυνση από την ελληνική γλώσσα. Έτσι ο κάθε εκπαιδευτικός δημοτικής εκπαίδευσης οφείλει να ενημερωθεί για τη σωστή χρήση των λόγιων επιθέτων όπως οφείλει να ενημερώνεται για κάθε γραμματικό φαινόμενο.

Βέβαια, όπως έγινε σαφές στην ενότητα 3 της παρούσας εργασίας, αυτό δεν είναι εύκολο, καθώς οι Γραμματικές δε συμφωνούν μεταξύ τους και πολλές φορές η ίδια γραμματική δεν προτείνει μόνο ένα κλιτικό παράδειγμα. Επίσης τα σχολικά εγχειρίδια δε βοηθούν με τη σειρά τους τον εκπαιδευτικό καθώς οι αναφορές στα λόγια επίθετα είναι ελάχιστες, δίχως πλήρη θεωρία και κλιτικά παραδείγματα και με λιγοστές ασκήσεις για εξάσκηση. Τα κλιτικά παραδείγματα των σχολικών εγχειριδίων δεν ταιριάζουν πάντα με αυτά της Γραμματικής της Ε' και Στ' του δημοτικού, δημιουργώντας επιπλέον σύγχυση.

Η ανανέωση των σχολικών εγχειριδίων της Γλώσσας κρίνεται άμεση, αλλά αυτό δεν είναι της παρούσης. Τα επίθετα αυτά ανήκουν επίσημα σύμφωνα με το νέο αναλυτικό

πρόγραμμα σπουδών στη διδακτέα ύλη των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού, επομένως πρέπει κάποιος να μεριμνήσει και για τη σωστή παρουσίασή τους στους μαθητές.

Οι διδακτικές προτάσεις που προτείνονται σε αυτήν την εργασία ελπίζω να φανούν χρήσιμες ή έστω κάπως βοηθητικές για τους εκπαιδευτικούς που θα θελήσουν να εμπλουτίσουν τη διδασκαλία των επιθέτων αυτών. Στόχος των διδακτικών προτάσεων είναι πρωτίστως η επαφή των μαθητών με τα λόγια επίθετα μέσω κειμένων ή παιχνιδιών, στη συνέχεια η παρατήρηση τους σε όλες τις μορφές που συναντιόνται, η προσπάθεια κατάταξής τους στο πινακάκι της κλίσης με τις σωστές καταλήξεις και η εξάσκηση τους με παραδοσιακές και μη ασκήσεις.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Φλιάτουρας, Α. (2004). Η διάκριση λόγιο και λαϊκό στη νέα ελληνική. Στο: Πρακτικά του 6ου Διεθνούς συνεδρίου ελληνικής γλωσσολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003. Ρέθυμνο, σελ. 110–120.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Φλιάτουρας, Α. (2019). Το λόγιο επίπεδο της σύγχρονης Νέας Ελληνικής: Συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις. Στο: Φλιάτουρας, Α. & Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (Επιμ.), *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη Νέα Ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή. Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 15-56.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Φλιάτουρας, Α. (2020). Από το λόγιο επίπεδο της νέας ελληνικής στην αρχαία ελληνική: Εφαρμογή και διδακτικές προοπτικές.
- Chantraine, P. (2023). Ιστορική μορφολογία της ελληνικής γλώσσας (3^η ελ. έκδ, Ν. Αγκαβανάκης, μετ., Σ. Μοσχονάς, επιμ.). Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Καρδαμίτσα
- Ευθυμίου, Α. (2013). *Η διδασκαλία του λεξιλογίου στο δημοτικό σχολείο – Θεωρία και εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο Α.Ε..
- Θωμάδακη, Ε. (2009). *Το επίθετο. Στοιχεία μια τυπολογικής και συγκριτικής προσέγγισης. Με ιδιαίτερη αναφορά στην ελληνική, την τουρκική και τη ρωσική* (2^η ανατύπωση, 2020), Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Holton, D., Mackridge, P. & Φιλίππακη -Warburton, Eι. (1998). *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας, μετάφραση από το πρωτότυπο* (Greek Grammar. A Comprehensive Grammar of the Modern Language, London: Routledge, 1997 μτφρ: Β. Σπυρόπουλος), Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ινστιτούτο Νοελληνικών Σπουδών Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. (2024). Λεξικό της κοινής ελληνικής. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek
- Ιορδανίδου, Α., Η λόγια μορφολογία στην κοινή νεοελληνική: ζητήματα περιγραφής και διδασκαλίας (2019), Στο: Φλιάτουρας, Α. & Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. (Επιμ.), *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη Νέα Ελληνική: Θεωρία, ιστορία, εφαρμογή. Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 127-147.
- Κακαρίκος, Κ. & Κοντοκόστα Ε. Δομές συμφωνίας στην Ελληνική ως Δεύτερη Γλώσσα. Η ιεραρχία των γραμματικών χαρακτηριστικών. (σελ. 139-155) Μουσικό Σχολείο Πειραιά, Διδασκαλείο Νέας Ελληνικής, ΕΚΠΑ. Ανακτήθηκε από: doi: <https://doi.org/10.26262/istal.v21i0.5235>

- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης Γ. (2004). *Γραμματική της νέας ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή* (σε συνεργασία με τους Α. Μόξερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Σκοπετέα). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μαγουλά, Ε., Μήτσης, Ν., Μήτση, Α. & Τζανάκη, Α. (2022). Οδηγός εκπαιδευτικού Νεοελληνική Γλώσσα Δημοτικού-Θεματικό Πεδίο 3 Γραμματική Περιγραφή. 2η Έκδοση. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
- Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ. (1997). Κρασί ημιαφρώδη και ψωμάκια πλήρης για να έχουμε υγιείς μαλλιά επειδή είναι δυσμενή χρονιά. Στο: 17η Ετήσια Συνάντηση του Τομέα Γλωσσολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα, 22/04/1996-24/04/1996, σελ. 532-546
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα, Ελλάδα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2017). *Σύγχρονη Σχολική Γραμματική για όλους*. Σε συνεργασία με: Μόξερ, Α., Μπακάκου-Ορφανού Αικ. & Σκοπετέα, Στ. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας
- Ξυδόπουλος, Γ. (2004). *Τι είναι τελικά τα γλωσσικά λάθη;*. Στο Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 24ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 9-11 Μαΐου 2003, (σσ. 519-530). Θεσσαλονίκη.
- Παναγιωτίδης, Φ. (2013). *Μίλα μου για γλώσσα: Μικρή εισαγωγή στη γλωσσολογία*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (2002) [1941]. *Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής)*. (Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ 1941 με διορθώσεις). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Οργανισμού Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων.
- Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Ν. & Μήτση, Α. (2016). *Επικοινωνιακή γραμματική και γλώσσα: Δεδομένα και εξελίξεις που οδηγούν στη λειτουργική αξιοποίηση της γραμματικής γνώσης*. Επιστημονική Επετηρίδα, Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Τόμος 9, Αρ.2. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών. Ηλεκτρονικός εκδότης: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών URL: <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/jret/index>.
- Τσοπάνακης, Σ. (1994). *Γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Εκδοτικός οίκος: Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

Φιλιππάκη-Warburton Ει., Μ. Γεωργιαφέντης, Γ. Κοτζόγλου & Μ. Λουκά. (χ.χ.). Γραμματική Ε' & ΣΤ' Δημοτικού. Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Φλιάτουρας, Α. (2022). *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη ελληνική* (Κεφάλαιο 6). Σε Φλιάτουρας, Α. (2022). *Στοιχεία της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας* (πανεπιστημιακές σημειώσεις) [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. (σελ. 273-298). Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
<http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-64>

Χατζησαββίδης Σ. (2010). «Ξανα)γράφοντας σήμερα μια σχολική γραμματική με βάση τη Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής) του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (1941)». ΜΕΓ 30. Μνήμη Μ. Τριανταφυλλίδη. Πρακτικά της 30ής Ετήσιας Συνάντησης (Θεσσαλονίκη, 2-3/5/2009). Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ

Χριστοφίδου, Α. (2003). Γένος και κλίση στην ελληνική (Μια φυσική προσέγγιση). Σε Αναστασιάση-Συμεωνίδη, Α., Ράλλη, Α. & Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. (Επιμέλεια), *Θέματα Νεοελληνικής Γραμματικής: Το γένος* (σελ. 100-131). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Παράρτημα Α «Φυλλάδιο 1»

Μια αλλόκοτη επίσκεψη στον γιατρό

Ένας κύριος επισκέπτεται τον γιατρό. Ακολουθεί η συνομιλία μεταξύ του ασθενούς και του γιατρού.

- Καλησπέρα, γιατρέ.
- Καλησπέρα σας. Πείτε μου τι σας φέρνει εδώ;
- Πονάω.
- Μπορείτε να γίνεται πιο σαφής;
- Πονάω εδώ.
- Μου δείχνετε τα αυτιά σας, κύριε μου. Εγώ είμαι οφθαλμίατρος.
- Από εκεί ξεκινάει ο πόνος, αλλά εξαπλώνεται σε όλο μου το κεφάλι. Έχω πάει σε χιλιάδες γιατρούς και κανείς δεν έχει καταφέρει να με βοηθήσει. Κι ο πόνος δε σταματάει ποτέ.
- Ηρεμήστε, κύριε μου. Αφεθείτε σε εμένα. Είμαι, όπως θα έχετε ενημερωθεί, ένας διαπρεπής επιστήμονας με διεθνή αναγνώριση. Εγώ θα σας βγάλω από αυτόν τον συνεχή εφιάλτη που ζείτε.
- Γνωρίζω για εσάς. Ρώτησα για εσάς.
- Είμαι σίγουρος πως όλοι θα σας είπαν πως είμαι ένας ιδιοφυής επιστήμονας με μεγαλοπρεπές επιστημονικό έργο.
- Ναι, ναι. Σας ξέρει ο γείτονάς μου, ο κύριος Χαραλαμπίδης.
- Ω, ένας από τους πιο επιμελείς φοιτητές της σχολής και καλλιεπής ρήτορας. Δεν ήμασταν στο ίδιο έτος όμως. Ήταν τριτοετής, όταν εγώ μπήκα στη σχολή. Ένας από τους πιο συμπαθείς συναδέλφους. Συνεργαστήκαμε ένα εξάμηνο για την διεξαγωγή μιας εκτενούς έρευνας σχετικά με την ελλιπή όραση των μυρμηγκιών «λάσιους».
- Λάσιους; Τι κάνατε στα άμοιρα τα μυρμηγκάκια;
- Χαίρομαι που ρωτάτε. Δείχνετε φιλομαθής, αγαπητέ μου, και μου αρέσει αυτό. Λοιπόν, παίρναμε υγιή, αρτιμελή μυρμηγκία και τους αφαιρούσαμε τις κεραίες.
- Α, τα κακόμοιρα. Γιατί τις κεραίες;
- Οι κεραίες τους είναι γονατοειδείς - αγκυλωτές και είναι ζωτικής σημασίας για την επικοινωνία και την πλοήγηση τους. Με αυτές μπορούν να αντιληφθούν την υπεριώδη ακτινοβολία. Αφού τις αφαιρούσαμε, μελετούσαμε τις πιθανές επιπλοκές στην όραση.

- Δεν είχα ιδέα.
- Οφείλω να ομολογήσω πως κι εγώ είχα παντελή άγνοια μέχρι να το ερευνήσω.
- Είναι περίεργο να πειράζετε μικρά αθώα μυρμηγκάκια.
- Ξέρω πως μπορεί να σας ακούγονται όλα αυτά μυστηριώδη ή ανούσια, αλλά είναι θεμελιώδους σημασίας. Όμως μην με αφήνετε να φλυαρώ... Πείτε μου για εσάς.
- Αχ, γιατρέ, βοηθήστε με.
- Σας είπα ήρθατε στον καταλληλότερο άνθρωπο. Εγώ θα σας βοηθήσω να απαλλαγείτε από αυτό που ζείτε, θα γίνετε ο πιο ευτυχής άνθρωπος στον κόσμο. Απλά πείτε μου λεπτομερώς τι σας συμβαίνει.
- Ακούω εδώ αριστερά συνέχεια ένα «ββββ».
- Μάλιστα, ακούτε ένα συνεχές βουητό στο αριστερό σας αυτί. Και γιατί ήρθατε σε εμένα;
- Και πού να πάω;
- Μα, κύριε, εγώ είμαι οφθαλμίατρος. Είναι εμφανές ότι χρειάζεστε έναν ωτορινολαρυγγολόγο.
- Πήγα σε τέσσερις τέτοιους. Ο τελευταίος μου ζήτησε να ελέγξω και τα μάτια μου.
- Χμ, η αλήθεια είναι πως είναι πιθανό να υπάρχει σύνδεση της εμβοής με τους οφθαλμούς. Περάστε να κάνουμε έναν ενδελεχή έλεγχο.
- Σας παρακαλώ κάντε ότι καλύτερο μπορείτε.
- Μην ανησυχείτε θα κάνω μια άκρως λεπτομερή, πλήρη εξέταση.
- Σας ευχαριστώ, γιατρέ.
- Λοιπόν, αρχικά θα σας δείξω μια εικόνα και θα μου περιγράψετε τι βλέπετε.
- Γιατρέ, βλέπω ένα θολό τοπίο, σαν να έχει ομίχλη.
- Νεφελώδες τοπίο αυτό; Η εικόνα αυτή είναι απόλυτα ευκρινής. Τα πράγματα είναι πιο σοβαρά απ' ό,τι περίμενα.
- Με τρομάζετε, γιατρέ.
- Με συγχωρείτε, αλλά δε μου αναφέρατε τίποτα για την όραση σας. Μόνο τις εμβοές και εδώ είναι εμφανές πως υπάρχει εκτενής ζημία στον κερατοειδή χιτώνα και των δύο ματιών.
- Τι μου λέτε; Τι είναι αυτό πάλι;

- Είναι ένας συγκλίνων φακός που προστατεύει το μάτι σας, κύριε.
- Αχ, θεέ μου. Θα τυφλωθώ;
- Μην είστε αγχώδης, κύριε μου. Ηρεμήστε. Είστε σε καλά χέρια. Μαζί μου είστε ασφαλής. Αλλά πρέπει να είστε ειλικρινής και να μου πείτε ό,τι άλλες ενοχλήσεις έχετε καθώς και θέματα υγείας.
- Μάλιστα. Έχετε δίκιο. Δεν έχω όμως άλλες ενοχλήσεις.
- Κάποιο θέμα υγείας για το οποίο παίρνετε χάπια;
- Θυροειδή έχω μόνο.
- Ναι το φαντάστηκα. Είναι αρκετά πρησμένος ο θυροειδής αδένας σας.
- Παίρνω χάπια από 17 χρονών.
- Σας καταλαβαίνω. Η ζωή είναι ένας διαρκής αγώνας. Υπάρχει κάτι άλλο που πρέπει να γνωρίζω; Καπνίζετε;
- Όχι, όχι. Τίποτα τέτοιο και γυμνάζομαι καθημερινά.
- Μπράβο σας. Να συνεχίσετε να αποφεύγετε κάθε επιβλαβή για την υγεία συνήθεια και να προσέχετε τον εαυτό σας. Πείτε μου πότε ξεκίνησαν οι ενοχλήσεις;
- Νομίζω, γιατρέ, πως το είχα από μωρό.
- Πιστεύετε δηλαδή πως το πρόβλημα είναι εγγενές. Έχουν τις ίδιες ενοχλήσεις άλλοι συγγενείς σας;
- Όχι, μόνο εγώ απ' όσο γνωρίζω.
- Άρα δεν υπάρχει κληρονομικός παράγοντας. Μήπως έχετε παρατηρήσει να σας επηρεάζουν εξωγενείς παράγοντες, όπως η φασαρία στον δρόμο;
- Ω! Ξέχασα να σας πω πως είμαι ιδιοκτήτης περιπτέρου στην πλατεία Βενιζέλου.
- Μα τι αφελής που είστε. Ξεχάσατε να μου πείτε το επάγγελμά σας, το οποίο σίγουρα σχετίζεται με την πάθηση σας, καθώς η πλατεία Βενιζέλου είναι η πιο πολυσύχναστη πλατεία της κοσμοβριθούς πόλης μας. Είναι όντως ανυπόφορο να βρίσκεσαι εκεί, πόσο ακόμα να εργάζεσαι εκεί.
- Και εργάζομαι από το πρωί μέχρι το βράδυ για να έχει η γυναίκα μου μια άνετη ζωή.
- Μάλιστα. Εργάζεστε όλη μέρα, για να προσφέρετε έναν πολυτελή βίο στη σύζυγό σας. Αυτό όμως σημαίνει πως είστε εκτεθειμένος καθημερινά σε ένα αρκετά θορυβώδες περιβάλλον, το οποίο μπορεί να εξηγή τις εμβοές.
- Λέτε γιατρέ;

- Ναι. Τα αυτιά σας είναι λογικό με τόση ταλαιπωρία να αντιδρούν έτσι, όμως, βρίσκομαι στη δυσχερή θέση να σας ανακοινώσω, πως η έκθεση στον ήχο δεν δικαιολογεί την εικόνα του οφθαλμού σας. Πρέπει επειγόντως να ελέγξω και τον αμφιβληστροειδή χιτώνα. Πώς και δεν έχετε παρατηρήσει τόσο καιρό κάτι;
- Η αλήθεια είναι πως με το ζόρι διαβάζω τους τίτλους των εφημερίδων πια.
- Μακροσκελή κείμενα διαβάζετε;
- Όχι, όχι, δεν μπορώ.
- Μα απορώ πως δεν μου το αναφέρατε στην αρχή.
- Ντρέπομαι λίγο.
- Μα δεν είναι ντροπή να μην βλέπεις καλά.
- Ντρέπομαι, γιατρέ μου, γιατί δεν ξέρω να διαβάζω. Έχω βγάλει μόνο το δημοτικό.
- Πρωτοφανές στην εποχή μας κάποιος να έχει τελειώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση μόνο, αλλά δε χρειάζεται να νιώθετε άσχημα για αυτό.
- Ξέρετε σταμάτησα λόγω ενός ατυχήματος που είχα στην έκτη τάξη.
- Ατύχημα; Τι είδους ατύχημα;
- Ήμουν δίπλα σε μια έκρηξη.
- Μα δεν σας αντέχω άλλο. Με κοροϊδεύετε; Και απορείτε γιατί ακούτε το βουητό και δε βλέπετε καλά; Να υποθέσω πως και το περίπτερο το πήρατε εξαιτίας της αναπηρίας σας αυτής; Και τόση ώρα δεν μου το έχετε πει; Θα με τρελάνετε, κύριέ μου.
- Εγώ ήρθα εδώ...
- Είστε καλά;
- Ήρθα για να...
- Πείτε μου!
- ...για να σας πω πως...
- Είστε καλά; Κύριε, κύριε; Είστε καλά; Βοήθεια! Βοήθεια!

Καραλεξίδου Α. - Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

ΘΗΛΥΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ		
Άρθρο	Επίθετο	Ουσιαστικό που χαρακτηρίζει

Καραλεξίδου Α. - Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

[illegible][illegible]

Άσκηση 2

Παρατηρώ την κλίση τους επιθέτου ασφαλής, κυρίως τις καταλήξεις και κλίνω τα επίθετα επιμελής και αφελής.

Επίθετα σε -ης, -ες

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ο ασφαλής	η ασφαλής	το ασφαλές
Γεν.	του ασφαλούς	της ασφαλούς	του ασφαλούς
Αιτ.	τον ασφαλή	την ασφαλή	το ασφαλές
Κλ.	-	-	-

Πληθυντικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	οι ασφαλείς	οι ασφαλείς	τα ασφαλή
Γεν.	των ασφαλών	των ασφαλών	των ασφαλών
Αιτ.	τους ασφαλείς	τις ασφαλείς	τα ασφαλή
Κλ.	-	-	-

Επίθετα σε -ης, -ες

Ενικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.	-	-	-

Πληθυντικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.	-	-	-

Επίθετα σε -ης, -ες

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.	-	-	-

	Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.			
Γεν.			
Αιτ.			
Κλ.	-	-	-

Άσκηση 3

Παρακολουθώ το βίντεο και απαντάω στην ερώτηση:

Πώς ονομάζονται τα επίθετα αυτά;

Άσκηση 4

Διαλέγω 5 επίθετα από τα πινακάκια της άσκησης 1, τα βάζω σε όποιο γένος, πτώση και αριθμό θέλω με τη βοήθεια των πινάκων της άσκησης 2 και φτιάχνω 5 προτάσεις (1 πρόταση για κάθε επίθετο).

- _____
_____
_____
- _____
_____
_____
- _____
_____
_____
- _____
_____
_____
- _____
_____
_____

Ενδεικτικές Λύσεις άσκησης 1 φυλλαδίου 1

ΑΡΣΕΝΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ		
Άρθρο	Επίθετο	Ουσιαστικό που χαρακτηρίζει
του	ασθενούς	(ανθρώπου)
(ο - ένας)	(πιο) σαφής	(ομιλητής)
ένας	διαπρεπής	επιστήμονας
τον	συνεχή	εφιάλτη
ένας	ιδιοφυής	επιστήμονας
τους	(πιο) επιμελείς	φοιτητές
(ο - ένας)	καλλιεπής	ρήτορας
(ο - ένας)	τριτοετής	(φοιτητής)
τους	(πιο) συμπαθής	συναδέλφους
(ο - ένας)	φιλομαθής	(άνθρωπος)
	αγαπητέ	(συνομιλητή)
στον	καταλληλότερο	άνθρωπο
ο	(πιο) ευτυχής	άνθρωπος
ο	τελευταίος	(ωτορινολαρυγγολόγος)
έναν	ενδελεχή	έλεγχο
στον	κερατοειδή	χιτώνα
ένας	συγκλίνων	φακός
(ο)	αγχώδης	(κύριος)
(ο)	ασφαλής	(άνθρωπος)
(ο)	ειλικρινής	(άνθρωπος)
ο	θυρεοειδής	αδένας
ένας	διαρκής	αγώνας

(ο)	κληρονομικός	παράγοντας
(οι)	εξωγενείς	παράγοντες
(ο)	αφελής	(άνθρωπος)
έναν	πολυτελή	βίο
τον	αμφιβληστροειδή	χιτώνα
(ο)	αναλφάβητος	(άνθρωπος)

ΘΗΛΥΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ		
Άρθρο	Επίθετο	Ουσιαστικό που χαρακτηρίζει
(μία-τη)	διεθνή	αναγνώριση
μιας	εκτενούς	έρευνας
την	ελλιπή	όραση
(οι)	γονατοειδείς	κεραίες
(οι)	αγκυλωτές	κεραίες
(η)	ζωτικής	σημασίας
την	υπεριώδη	ακτινοβολία
(την)	παντελή	άγνοια
(της)	θεμελιώδους	σημασίας
μια	λεπτομερή	εξέταση
μια	πλήρη	εξέταση
μια	ευκρινής	εικόνα
(η - μια)	εκτενής	ζημία
(την)	επιβλαβή	συνήθεια
η	(πιο) πολυσύχναστη	πλατεία
της	κοσμοβριθούς	πόλης

μια	άνετη	ζωή
	όλη	μέρα
στη	δυσχερή	θέση
τη	στοιχειώδη	εκπαίδευση

ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΕΠΙΘΕΤΑ		
Άρθρο	Επίθετο	Ουσιαστικό που χαρακτηρίζει
(το)	όλο	κεφάλι
(το-ένα)	μεγαλοπρεπές	έργο
(το-ένα)	επιστημονικό	έργο
στο	ίδιο	έτος
τα	άμοιρα	μυρμηγκάκια
(τα)	υγιή	μυρμήγκια
(τα)	αρτιμελή	μυρμήγκια
τα	κακόμοιρα	(μυρμήγκια)
(το)	περίεργο	
(τα)	αθώα	μυρμηγκάκια
	μυστηριώδη	(αυτά)
(τα)	ανούσια	(αυτά)
ένα	συνεχές	βουητό
το	αριστερό	αυτί
(το)	εμφανές	(πράγμα)
	πιθανό	
ένα	θολό	τοπίο
	νεφελώδες	τοπίο
τα	σοβαρά	πράγματα

Καραλεξίδου Α. - Ζητήματα κλιτικής μορφολογίας των επιθέτων της ελληνικής και διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία των λόγιων επιθέτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

(τα)	καλά	χέρια
το	εγγενές	πρόβλημα
(το)	ανυπόφορο	
ένα	θορυβώδες	περιβάλλον
(τα)	μακροσκελή	κείμενα
(το)	πρωτοφανές	(γεγονός)

Ενδεικτικές λύσεις άσκησης 2 φυλλαδίου 1

Επίθετα σε -ης, -ες

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ο επιμελής	η επιμελής	το επιμελές
Γεν.	του επιμελούς	της επιμελούς	του επιμελούς
Αιτ.	τον επιμελή	την επιμελή	το επιμελές
Κλ.	-	--	

	Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	οι επιμελείς	οι επιμελείς	τα επιμελή
Γεν.	των επιμελών	των επιμελών	των επιμελών
Αιτ.	τους επιμελείς	τις επιμελείς	τα επιμελή
Κλ.	-	-	-

Επίθετα σε -ης, -ες

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	ο αφελής	η αφελής	το αφελές
Γεν.	του αφελούς	της αφελούς	του αφελούς
Αιτ.	τον αφελή	την αφελή	το αφελές
Κλ.	-	--	

	Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	οι αφελείς	οι αφελείς	τα αφελή
Γεν.	των αφελών	των αφελών	των αφελών
Αιτ.	τους αφελείς	τις αφελείς	τα αφελή
Κλ.	-	-	-

Παράρτημα Β «Φυλλάδιο 2»

ΑΙΤΗΣΗ

ΠΡΟΣ

Επώνυμο.....

Όνομα.....

Όνομα Πατέρα.....

Όνομα Μητέρας.....

Επάγγελμα.....

Τόπος γέννησης.....

Έτος γέννησης.....

Τόπος κατοικίας.....

Τ.Κ.....

Αρ. Αστ. Ταυτότητας.....

Ημερ. Εκδ.....

Εκδ. Αρχή.....

Α.Φ.Μ. ....

ΘΕΜΑ:.....

.....

.....

.....

...../...../20.....

.....

.....

.....

.....

Σας παρακαλώ να .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ο/Η ΑΙΤΩΝ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ (άρθρο 8 Ν. 1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ⁽¹⁾:			
Ο - Η Όνομα:		Επώνυμο:	
Όνομα και Επώνυμο Πατρός:			
Όνομα και Επώνυμο Μητρός:			
Ημερομηνία γέννησης⁽²⁾:			
Τόπος Γέννησης:			
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:		Τηλ:	
Τόπος Κατοικίας:		Οδός:	
		Αριθ:	ΤΚ:
Αρ. Τηλεομοσκόπου (Fax):		Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις⁽³⁾, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(4)

Ημερομηνία: .....20.....

Ο - Η Δηλ.

(Υπογραφή)

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ

Ο/Η κάτωθι υπογεγραμμένος/η _____
του _____ και της _____, που γεννήθηκε στις
_____, κάτοικος _____,
με Α.Δ.Τ. _____, ημ. εκδόσεως _____ από το _____

εξουσιοδοτώ

τον/ την _____
του _____ και της _____, που γεννήθηκε στις
_____, κάτοικος _____,
με Α.Δ.Τ. _____, ημ. εκδόσεως _____ από το _____

για να _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Ημερομηνία ____ / ____ / ____

Ο/Η Εξουσιοδοτών/ούσα

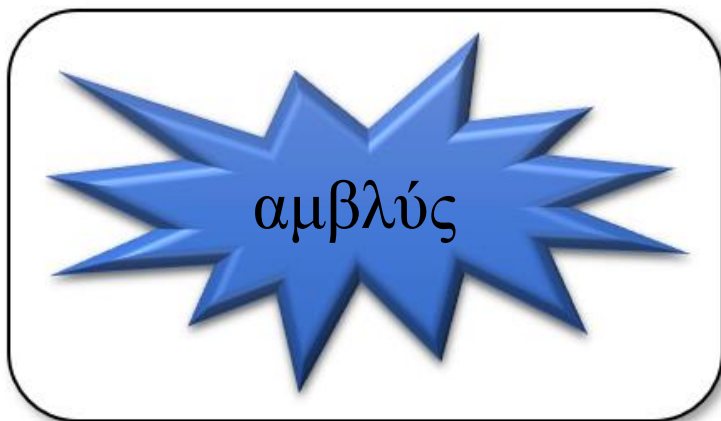
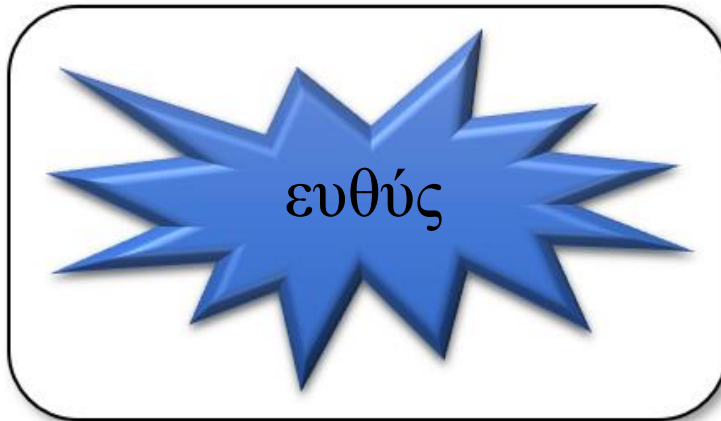
Υπογραφή

Παράρτημα Γ «Φυλλάδιο 3»

Παιχνίδι με κάρτες

Εκτυπώνω και κόβω τις κάρτες και τις οδηγίες:

θρασύς

οξύς

ταχύς

ευθεία

αμβλεία

βαρεία

θρασεία

οξεία

ταχεία

τραχεία

βραδεία

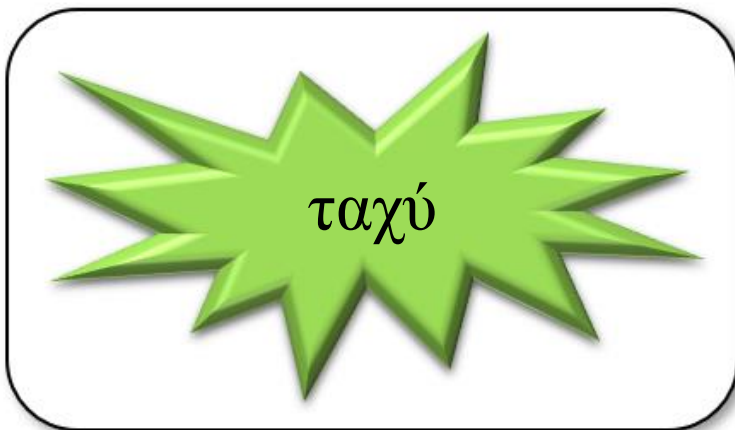

δασεία

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Το παιχνίδι παίζεται με 2, 3 ή 4 παίκτες.

- 1. Μοιράζονται οι κάρτες μία μία στους παίκτες μέχρι να τελειώσουν.**
- 2. Κάθε παίκτης προσπαθεί να συμπληρώσει μια τριάδα επιθέτου, δηλαδή το ίδιο επίθετο και στα τρία γένη.**
- 3. Με το σύνθημα που θα αποφασίσουν οι παίκτες, δίνουν μία κάρτα στον διπλανό τους (αυτόν που κάθεται δεξιά τους).**
- 4. Κάθε παίκτης που σχηματίζει μια τριάδα την κατεβάζει ανοιχτή κάτω.**
- 5. Κερδίζει ο παίκτης που θα κατεβάσει πρώτος όλες τις κάρτες του.**

Άσκηση 1

Συμπληρώνω τα παρακάτω πίνακάκια:

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.			ευθύ	ευθείς		
Γεν.	ευθέος				ευθειών	
Αιτ.		ευθεία				ευθέα
Κλ.			ευθύ	ευθείς	ευθείες	

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.		αμβλεία			αμβλείες	
Γεν.		αμβλείας		αμβλέων		αμβλέων
Αιτ.			αμβλύ			
Κλ.	αμβλύ					

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ον.	τραχύς					τραχέα
Γεν.			τραχέος			
Αιτ.	τραχύ			τραχείς	τραχείες	
Κλ.		τραχεία				τραχέα

Άσκηση 2

Συμπληρώνω τα κενά με τον κατάλληλο τύπου του κάθε επιθέτου.

➤ αμβλύς -εία -ύ

- Χρησιμοποίησε την _____ πλευρά του μαχαιριού για να ζουλήξεις το φρούτο.
- Ένωθε ένα συνεχή _____ πόνο στην πλάτη.
- Για τον τραυματισμό χρησιμοποιήθηκε _____ αντικείμενο, πιθανώς σφυρί.
- Η _____ γωνία, είναι μεγαλύτερη από την ορθή.
- Το _____ τραύμα, γνωστό και ως τραύμα _____ δύναμης ή μη διεισδυτικό τραύμα, συμβαίνει συχνά σε τραυματισμούς κατά τη διάρκεια αθλημάτων.
- _____ ήχος.
- Τα παιδιά με ήπια νοητική υστέρηση παρουσιάζουν _____ αντίληψη, αδύνατη μνήμη, φτωχή γλωσσική ανάπτυξη και περιορισμένη ικανότητα γενίκευσης.

➤ βραδύς -εία -ύ

- Οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται σε _____ ρυθμό.
- Η Ελλάδα είχε πιο _____ ανάπτυξη σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- Η _____ καύση, δε συνοδεύεται από έκλυση θερμότητας και φωτός.
- Ο ρυθμός ανάκαμψης του ευρώ έναντι του δολαρίου είναι _____.

➤ βραχύς -εία -ύ

- Το φωνήεν που η διάρκεια της προφοράς του είναι μικρότερη σε σύγκριση με άλλα λέγεται _____.
- Η αρχαία ελληνική και η λατινική διέκριναν τα φωνήεντα σε μακρά και _____. Το ε και το ο ήταν τα κύρια _____ φωνήεντα της αρχαίας ελληνικής.

- Η συλλαβή, που έχει βραχύχρονο φωνήεν, λέγεται _____.
- Ως _____ διάρκειας ασθένεια θεωρείται η διαρκούσα ένα μήνα για μισθωτούς που έχουν υπηρεσία μέχρι τεσσάρων ετών.
- Ήταν _____ ο βίος του.
- Εις την παρούσαν εργασίαν κατεβλήθη προσπάθεια να αποδοθή όσον το δυνατόν ακριβέστερον και δια _____ (=με λίγα λόγια, γεν.πληθ.) το νόημα των θεοπνεύστων κειμένων.

➤ **δασύς -εία -ύ**

- Τον θυμόταν ψηλό και παχύ, με κόκκινα μάγουλα και με _____ φρύδια και μουστάκι γυρισμένο προς τα πάνω.
- Τα σύμφωνα θ, δ και χ στα αρχαία ελληνικά ήταν _____.
- Στα αγγλικά λέμε hysteria, harmony, Herakles κ.α., γιατί έτσι άκουγαν αυτές τις λέξεις οι Ρωμαίοι και τις μετέφεραν στη γλώσσα τους. Αυτή τη _____ φωνή, αυτόν τον _____ φθόγγο, τον πρόφεραν όπως προφέρεται το h στην αγγλική λέξη home. Είναι _____ ήχος, δηλαδή πυκνός, που έρχεται από τα βάθη του φάρυγγα.

➤ **δριμύς -εία -ύ**

- Έχουν _____ χειμώνες στη Νορβηγία.
- Ο αρχηγός της αντιπολίτευσης άσκησε _____ κριτική στο σχέδιο της κυβέρνησης.
- Επανέρχομαι _____ (συγκριτικός βαθμός).

➤ **ευθύς -εία -ύ**

- Δύο σημεία ορίζουν τη θέση μιας _____ γραμμής.
- Η ευθεία είναι συντομότερη από κάθε άλλη γραμμή που έχει μ' αυτή τα ίδια άκρα.
- Είναι ευθεία αυτή η γραμμή ή κάνει καμπύλη;
- Τα θρανία δεν είναι στην _____.
- Δρομέας που μπήκε στην τελική _____ και κατευθύνεται προς το τέρμα.
- Η προεκλογική εκστρατεία βρίσκεται στην τελική _____.

- Η κακή πολιτική κατάσταση οδήγησε σε _____ παρέμβαση του στρατού.
- Ο Ανάργυρος είναι πολύ _____, γι' αυτό μπορείς να τον ρωτήσεις οτιδήποτε εάν θέλεις να λάβεις ειλικρινή απάντηση.

➤ **ευρύς -εία -ύ**

- Χάρτης με το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας και της _____ (συγκριτικός βαθμός) περιφέρειας.
- Έχει έναν _____ κύκλο γνωριμιών.
- Αυτά είναι προϊόντα για το _____ κοινό, δηλαδή _____ κατανάλωσης.
- Η αγγλική γλώσσα έχει _____ διάδοση.
- Η παιδεία μάς απασχόλησε με τη στενή αλλά και με την _____ έννοια του όρου.
- Είναι γνωστό ως αντιβιοτικό _____ φάσματος, που καταπολεμά πολλά είδη μικροβίων.
- Ο κυριος Γιάννης είναι άνθρωπος με _____ αντίληψη.
- Έγινε _____ ανάλυση του θέματος.
- Το έργο αυτού του φιλοσόφου παρουσιάζει μια _____ θεωρία για την προσωπική ελευθερία.
- Στόχος του σχολείου είναι να παρέχει _____ εκπαίδευση στους μαθητές του.

➤ **θρασύς -εία -ύ**

- _____ διαρρήκτες έδρασαν πάλι στο κέντρο της Αθήνας.
- Δεν μου αρέσει καθόλου όταν γίνεσαι _____, ζήτα αμέσως συγγνώμη.

➤ **οξύς -εία -ύ**

- Βελόνα με πολύ _____ άκρο.
- Η _____ γωνία είναι μικρότερη από την ορθή.
- Η χώρα αντιμετωπίζει _____ οικονομικό πρόβλημα.
- Μιλάει σε τόνο πιο _____ από κάθε άλλη φορά.

- Όταν φορούσε τα γυαλιά του, είχε _____ όραση.
- Η Λίζα έχει _____ βρογχίτιδα και απουσιάζει σήμερα.
- Η Μαίη είναι προικισμένη με _____ νοημοσύνη και εξαιρετική κλίση για σπουδές.
- Εξαιτίας της ξηρασίας, η πόλη αντιμετωπίζει _____ έλλειψη νερού.
- Έχω έναν _____ πόνο στην πλάτη.
- Ακούσαμε έναν _____ μεταλλικό ήχο όταν ανάψαμε το φως.

➤ **ταχύς -εία -ύ**

- Είναι _____ στο να παίρνει αποφάσεις και στο να τις εκτελεί.
- Η Κατερίνα δουλεύει πάντα με _____ ρυθμό.
- Η κυρία Άννα ήταν πάντα άνθρωπος με _____ αντίληψη.
- Σου εύχομαι _____ ανάρρωση.
- Παρήγγειλα μία κόλλα _____ πήξεως.
- Το αεροπλάνο είναι πιο _____ από το αυτοκίνητο.
- Προσοχή στον δρόμο _____ κυκλοφορίας, όπου τα αυτοκίνητα αναπτύσσουν μεγάλη ταχύτητα.
- Η _____ καύση συνοδεύεται από έκλυση θερμότητας και φωτός.
- Η κυβέρνηση αποφάσισε ότι πρέπει να προβεί σε _____ μετασχηματισμό.

➤ **βαρύς -εία -ύ***

- Είναι πυγμάχος _____ (γεν. πληθ.) βαρών.
- _____ και ανθυγιεινά ένσημα παίρνουν όσοι εργάζονται σε επιβλαβές για την υγεία τους περιβάλλον.

➤ **τραχύς -εία -ύ***

- Τον διαπέρασαν οι _____ ήχοι μιας άρρυθμης μουσικής.
- Το κυριότερο κωνοφόρο και κύριο δασοπονικό είδος είναι η _____ πεύκη, η οποία ονομάζεται έτσι λόγω της «τραχύτητας» των βελονών της.
- Ο φλοιός αυτής της ελιάς παρουσιάζει μέτριο έως μεγάλο πάχος με _____ επιφάνεια.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.